

Advocatenblad 18

Verlenging voorarrest: lopendebandwerk

Kroniek
arbeidsrecht

Babylonisch civiel
procederen

Politieverhoren:
opnemen of niet?

De waarde van
de rankings

Niehoff Werning & Kooij

Verzekeringsadviseurs voor Advocatuur en Notariaat

Pensioen

Op het eerste gezicht is de creatie van een goed pensioen niet meer dan een rekensom. Na bepaling van wat straks de gewenste en tegelijk haalbare uitkering is, rolt de premiehoogte al uit de computer.

Nee dus! Wij als specialisten weten bijvoorbeeld dat er interessante verschillen in de tarieven van verzekeraars bestaan.

Wij kunnen u attenderen op essentiële zaken die bij bovengenoemde rekensom een cruciale rol spelen. Zo zal een 'standaardpolis' te allen tijde haperen: een aantal irrelevante zaken zijn geregeld, terwijl wezenlijke elementen ontbreken. Hetgeen direct de conclusie rechtvaardigt dat de prijs van een goede verzekering nauwelijks van tarieven afhangt, maar veeleer van uw individuele omstandigheden.

Ons advies, op basis van een compleet inzicht en ruime ervaring geeft gelegenheid sterk te starten met de pensioenopbouw die u past. Vervolgens blijven wij met u in contact om, zoals al te vaak wordt vergeten, tijdig aanpassingen te doen. Onder meer veranderingen in uw persoonlijke situatie of in de wetgeving kunnen alle aanleiding geven.

Illustratie omslag: Ed Koenders

806 In dit nummer weer de **Kroniek arbeidsrecht**, het jaarlijkse overzicht van de belangrijkste uitspraken uit de arbeidsrechtelijke jurisprudentie.

814 De manier waarop in Nederland de **voorlopige hechtenis** wordt verlengd, voldoet volgens advocaat S.M. Krans niet aan de belangrijkste EHRM-criteria op dit punt. Voorbeelden uit de praktijk verklaren 'het bij de verdediging bestaande cynisme'.

800 Het **politieverhoor** wordt in Nederland meestal niet opgenomen, zodat we moeten vertrouwen op het geheugen, de nauwkeurigheid en de integriteit van de verhoorders. Engelse advocaten vinden dat maar niks, ze hechten aan de opnames. 'Bij ons is zelfs de politie tevreden.' Ook in Nederland invoeren dus?

In de volgende nummers:

- ▶ Anonimiteit
- ▶ Advocaat als onbevoegd vertegenwoordiger
- ▶ Gesloten stelsel van bewijsmiddelen in het strafrecht
- ▶ Kroniek pensioenrecht

ARTIKELN

- 806** Kroniek arbeidsrecht 2003
Yvette van Gernerden
- 814** Kritische toets of lopendebandwerk?
S.M. Krans
- 817** Toch niet gescheiden!
L.Ph.J. van Utenhove
- 818** *Cassatie in strafzaken*, boekbespreking
mr. J. Hielkema

OPINIE

- 821** Verplichte cursus voor aanstaande patroon?
Rob van Otterlo

VASTE RUBRIEKEN

794 ACTUALITEITEN

- ▶ Bert van Delden en Frits Bakker: 'Als advocaten sneller moeten werken dan moeten wij dat ook'
- ▶ Babylonisch civiel procederen
- ▶ Spiegeltje spiegeltje aan de wand: De drang tot lijstjes verklaard
- ▶ Opnemen of niet opnemen? Het geheim van de verhoorkamer
- ▶ Recht en Taal (slot): In de krant
- ▶ Magistrale overwegingen

822 DE CULTUUR VAN

Guusje Bertholet
Jan Pieter Nepveu

824 REACTIES EN BRIEVEN

- ▶ RiKken in Rotterdam (slot)
- ▶ Verkeerde beroepsgroep

837 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 793** ▶ Van de deken: Zwakke knieën?
- 826** ▶ Vacatiegelden, Reis- en Verblijfkosten
- 827** ▶ Stagiaire- aangelegenheden
- 828** ▶ Vrijstellingsbeleid VSO
- 829** ▶ Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding
- 832** ▶ Personalia

Hoger beroep?

► Advocaten voor de praktijkgroep Ondernemingsrecht.

Loyens & Loeff is een toonaangevende juridische dienstverlener met advocaten, belastingadviseurs en notarissen. Om voorop te blijven in de branche, zijn we constant op zoek naar nieuwe collega's die zich identificeren met onze cultuur van zelfontplooiing, inspiratie en ambitie. Professionals die hun loopbaan op een hoger plan willen brengen. In de praktijkgroep Ondernemingsrecht bij onze

Amsterdamse of Rotterdamse vestiging hebben we momenteel plaats voor startende advocaten én voor advocaten met drie tot vijf jaar werkervaring. Meer informatie over deze en andere vacatures vind je op www.loyensloeff.com. Stuur een brief met c.v. naar Anne-Marie Dijkhorst, postbus 2888, 3000 CW Rotterdam. Of reageer per e-mail: anne-marie.dijkhorst@loyensloeff.com.

Jeroen Brouwer

Zwakke knieën?

De begrippen 'staande en zittende magistratuur' zijn u zeer vertrouwd. Ik bedacht dat, overdachtelijk uitgedrukt, de advocaat zich voortdurend met grote lenigheid tussen twee magistraten moet bewegen. Het vraagt sterke gewrichten om telkens weer je positie te bepalen, op gelijke hoogte, ten opzichte van deze andere actoren.

Minister Donner heeft wat minder vertrouwen in de advocaat. Bij de behandeling van een bepaald wetsvoorstel gaf hij aan van oordeel te zijn dat het verschoningsrecht adequaat in de wet is geregeld. Iemand is niet gehouden om gegevens te verstrekken. 'Ik kan u verzekeren dat de advocaten doorgaans de eersten zijn die in dit soort zaken zwakke knieën krijgen,' aldus de bewindsman. Met dezelfde lenigheid die ik u toedicht, heb ik oprecht gepoogd déze minister met déze uitlating te begrijpen. Dat lukt mij niet. Integendeel. Ik ken geen advocaat die niet grondig kennis draagt van de plicht tot geheimhouding en het recht om zich te verschonen over wat hem in die hoedanigheid is toevertrouwd.

Nog zeer recent heeft een uwer voorlopig met succes niet-ontvankelijkheid van het OM bepleit omdat een getapt gesprek tussen een cliënt en hem ten onrechte zeer geruime tijd (ongeveer één jaar) deel heeft uitgemaakt van het procesdossier. De rechtbank oordeelt met zoveel woorden zich niet meer in staat te achten te toetsen in hoeverre deze gesprekken richtinggevend zijn geweest voor het onderzoek. Het OM heeft inmiddels geappelleerd.

Terug naar zitten en staan. Het College van procureurs-generaal heeft in *Perspectief op 2006* aangegeven hoe het OM de strafrechtelijke handhaving op een kwalitatief hoger niveau wil brengen. Een afgeleide vraag is welke verbeteringen er mogelijk zijn om dat doel te realiseren. Wat zal er veranderen? U en ik moeten – zo lees ik – het OM van de toekomst zien als één concern, waarbinnen taken zijn belegd bij verschillende onderdelen. Binnen de concerngedachte wordt een scherp onderscheid gemaakt tussen de algemene lokaal georiënteerde onderdelen en landelijke onderdelen die een bijzondere taak uitvoeren.

Negentien arrondissementsparketten zullen gaan samenwerken in elf regio's. Op regioniveau worden taken toebedeeld die tot kleine expertises

zijn te rekenen: expertises waarvoor een bijzondere deskundigheid wordt gevraagd, maar die in omvang beperkt zijn, bijvoorbeeld discriminatie of voetbalvandalisme. Als advocaat werkt u dan in één van de volgende regioparketten: Groningen, Leeuwarden en Assen, Zwolle en Almelo, Arnhem en Zutphen, Utrecht, Amsterdam, Haarlem en Alkmaar, Den Haag, Rotterdam en Dordrecht, Breda en Middelburg, Den Bosch, Maastricht en Roermond.

Grote expertises (mijn woorden) als milieu en misschien financieel-economische criminaliteit zullen landelijk worden belegd. Er blijven vijf ressortparketten bestaan en er komt één centrale verwerkingseenheid voor standaardzaken (verkeersovertredingen, rijden onder invloed en 'wappertjes'). Kortom, van u als advocaat wordt alweer de nodige lenigheid verwacht.

De advocaat moet zich met grote lenigheid tussen twee magistraten bewegen

Ook de zittende magistratuur blijkt bewegelijk. Voor de jaren 2005-2008 is door de Raad voor de rechtspraak een Agenda opgesteld, en voor de rechterlijke organisatie een heuse missie geformuleerd. Daarop geënte doelstellingen verwoorden waar de organisatie over vier jaar moet staan. Korte doorlooptijden en -procedures, lees ik. Maar ook verdieping waar het betrokkenen nu echt om gaat, bijvoorbeeld om een snellere behandeling van de zaak

ter zitting, of een uitgebreide schriftelijke behandeling met een goed gemotiveerde uitspraak.

Specialisatie bij het Openbaar Ministerie en de advocatuur noopt tot een antwoord in de vorm van verbeterde samenwerking tussen gerechten. In eerste instantie vooral ressortelijk, waar specialisatiegebieden kunnen worden ondergebracht bij specifieke rechtbanken. Opnieuw zult u, misschien wel meer dan nu, moeten bewegen!

'De rechtspraak draagt bij aan de instandhouding van de rechtsstaat en aan het vertrouwen van de burger in het recht,' aldus een deel van de missie van de Raad voor de rechtspraak. Een advocaat draagt óók bij. En het vertrouwen van de burger in het recht wordt bepaald bevorderd met politiek respect. Respect voor het belang dat de burger zich zonder vrees voor schending van de geheimhouding kan wenden tot een advocaat. Eentje met sterke knieën.

84e jaargang – 3 december 2004 – nr. 18
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv.

De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. drs. G. C. van Daal
mr. Y. van Gernerden
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. P.F.F. Nabben
mr. G. J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A. P. Ploeger
mr. E. Unger
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Eindredactie
Linus Hesselink

Bureauredactie
Charlotte Helmer

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Vormgeving

VILLA Y, Andre Kljisen
Unit-1, Dimitry de Bruin

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: dbmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,97 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 19: 10 december 2004
afl. 1: 31 december 2004

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531. Niet-leden betalen € 150 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.

Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

**Nederlands
uitgeversverbond**
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

Bert van Delden en Frits Bakker

‘Als advocaten sneller moeten werken dan moeten wij dat ook’

Lex van Almelo, journalist

Sneller en meer, maar niet minder goed. Meer specialiseren en meer eenheid en voorspelbaarheid, maar ook meer differentiatie, met behoud van onafhankelijkheid. De zittende magistratuur wil alles tegelijk, zo blijkt uit de *Agenda van de Rechtspraak 2005-2008*. ‘Het gaat goed, maar het kan altijd beter’, zeggen voorzitter Bert van Delden van de Raad voor de rechtspraak en president Frits Bakker van de Rechtbank Haarlem.

Let’s make things better, *lijkt de leus voor de komende jaren. Gaat daar niet de suggestie vanuit dat bijna alles verbetering behoeft?*

Van Delden: ‘Het is moeilijk om een goede formulering te vinden. Als je zegt dat je sommige zaken wilt verbeteren en het goede wilt behouden, hangt er weer zo’n geur van boerenkaas omheen.’

Bakker: ‘Het INK-model voor *total quality* vraagt om voortdurende verbetering. Ook als het goed gaat, kan het toch beter?’

In de Agenda hecht u ook veel waarde aan productiecijfers. Gaat u niet te gemakkelijk mee in de mode van de afrekencultuur?

Van Delden: ‘Wij krijgen na stevig onderhandelen een bepaald bedrag uit de begroting van Justitie. Wij geven daarop aan wat de verschillende “productiegroepen” onder bepaalde voorwaarden kunnen presteren. Het ministerie vraagt om verantwoording daarover.’

Bakker: ‘Het is ook een terechte maatschappelijke vraag en ik vind het prima afspraken.’

Werken de targets ook stimulerend?

Van Delden: ‘In elke beroepsgroep heb je mensen en afdelingen die sneller of minder snel werken. Wij zijn ons bewust van het risico dat je de maat van de snelsten neemt en die normen voor iedere rechter of rechtbank gaat aanleggen. Wat wij wel doen is kijken waarom een bepaalde rechtbank sommige dingen zoveel beter doet. Misschien valt daar wel iets van te leren.’

Bakker: ‘Wij voelen echt niet dagelijks de terreur van de cijfers of boekhouders. Dat wij

Rechtbankpresident Frits Bakker

productietargets hanteren, maakt van ons nog geen fabriek of advocatenkantoor. Bij bepaalde advocatenkantoren moet je wel heel erg op de omzet letten. Dat werkt bij ons niet; wij schrijven geen tijd.’

Van Delden: ‘Er wordt wel naar individuele productie gekeken. Maar daarbij letten wij meer op kwaliteit dan op kwantiteit.’

Bakker: ‘Wij maken geen winst. Het gaat erom of je de belastingbetaler waar voor zijn geld hebt gegeven. De rechter wordt er zelf geen cent beter van.’

DEXIA-ZAKEN

Meer rechtseenheid, met behoud van onafhankelijkheid. Hoe gaat u dat doen met de uiteenlopende uit-

spraken in al die geschillen over effectenlease?

Van Delden: ‘Er zijn nu ongeveer 1500 zaken bekend en er zouden er 80.000 tot 90.000 kunnen komen. Het afstemmen van de uitspraken is een kwestie van de gerechten; daar staat de Raad buiten. Momenteel komen de rechtbanken per ressort bijeen om een soort inventarisatie te maken van de problemen die spelen bij de rechtbanken. De feiten lopen erg uiteen; er zijn tientallen verschillende contracten, die op diverse manieren aan de man zijn gebracht. Hetzelfde contract kan in het ene geval aangesmeerd zijn, terwijl de belegger zich in een ander geval van de risico’s bewust had moeten zijn.’

Bakker: ‘Het gaat hier om de rechtsvormen-

Handdruk

de taak van de rechter... daar hebben wij uiteindelijk de Hoge Raad voor. Met een sprongcassatie zou je snel duidelijkheid krijgen. Maar daarvoor heb je de medewerking van alle partijen nodig. Bij de gerechtshoven wordt nu hard gewerkt om de zaken zo snel mogelijk bij de Hoge Raad te krijgen.'

Van Delden: 'Maar ondertussen kun je niet helemaal stil blijven zitten. Mensen zijn opgehouden te betalen en wachten op hun geld of willen weten wanneer zij moeten betalen.'

Had de rechterlijke macht de verschillen tussen de uitspraken niet beter kunnen uitleggen?

Van Delden: 'Een persrechter heeft de hele kwestie al eens duidelijk uitgelegd op de televisie. Maar voor veel mensen blijft het moeilijk te begrijpen dat de ene rechter tot een andere uitspraak komt dan de andere en dat er soms pas in hoger beroep of na cassatie duidelijkheid komt. Hoe dat kan? Er zijn advocaten die zeggen dat zij de afloop van een geding kunnen voorspellen als zij weten welke rechter uitspraak doet.'

Bakker: 'Maar is dat wel waar?'

Van Delden: 'Nee. Als rechter denk je ook wel eens bij bepaalde advocaten: O, dat wordt zo'n soort zaak. Maar dat blijkt soms heel anders uit te pakken. Met generalisaties moet je enorm uitkijken.'

Maar u wilt wel de voorspelbaarheid van uitspraken vergroten. Hoe doet u dat?

Van Delden: 'Door veel vonnissen te publiceren bijvoorbeeld. Duidelijke uitspraken van de Hoge Raad zijn natuurlijk het best, maar daarmee kun je als rechter niet altijd uit de voeten omdat de feiten per zaak kunnen verschillen...'

Bakker: '... en ook niet altijd op dezelfde manier worden gepresenteerd.'

Van Delden: 'In hoger beroep zeggen partijen weleens iets anders dan in eerste aanleg. Omdat zij iets vergeten zijn of hun kruut droog willen houden.'

SPECIALISERING

In de Agenda pleit u ervoor de afhandeling van specialistische zaken te concentreren bij één gerecht. Is het een idee om alle Dexia-zaken bij één gerecht af te doen?

Van Delden: 'Vanuit het oogpunt van rechtsontwikkeling is het beter als rechters in eerste aanleg verschillend oordelen en de verschillen in hoger beroep enigszins worden ingedikt. De Hoge Raad kan dan vanuit het totaaloverzicht over de verschillende uitspraken bezien wat hij het beste vindt.'

Bakker: 'Als er nooit eens een rechter zou zijn die brak met bestaand rechterlijk beleid, zouden wij nog met het recht van 1521 werken.'

Van Delden: 'Bovendien, als je met 1500 zaken zit, maakt het niet uit of je het bij één gerecht concentreert. Je hebt evenveel rechters nodig.'

Bakker: 'Als je alles bij één rechtbank onderbrengt, is ook de interne druk om tot eenduidige uitspraken te komen groter. Concentratie heeft alleen zin bij zaken die heel specialistisch zijn en zich zo zelden voordoen dat verschillende gerechten ze te weinig op hun bord krijgen om expertise te ontwikkelen. Zoals de douanerechtspraak. Dat is een onge-

Advocaten behoren net als de meeste dienstverleners tot het grote legioen van professionele handenschudders. Er wordt op sommige dagen heel wat af geschud. Ik heb daar nooit veel moeite mee zolang het een begroeting betreft in een minnelijke atmosfeer.

Natuurlijk is niet elke uitgestoken hand een feest. De hand van de ander behoort koel en droog aan te voelen. (Op sommige Amerikaanse congressen wordt daarom voorzien in speciale handcoolers, zo heb ik mij laten vertellen, waardoor een als lauwe visfilet aanvoelende hand droog en fris geblazen wordt). Er zijn ook handdrukken die een hele vergadering door hinderlijk voelbaar blijven als vreemd huidvet dat van eigenaar is gewisseld.

Zolang de intieme zone van 45 centimeter (*arms length*) wordt gerespecteerd en de knijpduur van de stevige handdruk hooguit enkele seconden blijft, gaat alles meestal goed.

Denk wel aan de positie. De gelijkwaardige handdruk gaat uit van recht en verticaal. Geen van beide handen mag een dominante positie innemen. Er zijn gevoelige handenschudders die daar aanstoot aan nemen.

Echt problematisch wordt de handdruk in een contentieuze omgeving. Ik heb het over de ontmoetingen tussen partijen in de wachtruimte van een Hollands gerechtshof. Er kunnen zich daar verschillende netelige situaties voordoen.

1. De advocaat van de wederpartij die met een joviaal 'Amice!' mijn hand en schouder grijpt. Alle ten behoeve van de cliënt opgebouwde schriftelijke vijandigheid wordt voor de ogen van cliënt met één handdruk teniet gedaan. Cliënt zal argwanend informeren wat mijn relatie is met die hufter die het waagde beslag te leggen op zijn huis.
2. De gehele familie en schoonfamilie van de wederpartij die met natte ogen en handen een begroetingsritueel inzet dat doet denken aan een condoléance. Het wekt vooral angst voor het afscheidsritueel.
3. De handweigeraar en de opgedrongen handdruk.

De laatste situatie is het interessantst. Er zijn verstokte handenschudders die met hun uitgestoken zweethand zelfs op de rechter afstappen. Er zijn er die de hand als een verstijfde klauw naar voren laten schieten als een bizarre combinatie van boze beleefdheid en agressie. Ik moet daar niets van hebben.

De weigeraars zijn mij het dierbaarst. Wars van tenenkrommende conventies houden zij de handen op de rug. De hand wordt niet te grabbel gegooid ten dienste van het vals fatsoen. Als advocaat past een dito houding. Met uitzondering van het grimmige gelaat dan. Een glimlach en een knikje kunnen er altijd af.

En na afloop van de zitting? Ik ben zelf een liefhebber van hit and run. Niets is zo ergerlijk als bij het verlaten van het strijdtoneel nogmaals omstandig handen schudden.

De meeste handen zijn na de zitting nat en kleverig. Er is zweet mee gedept. Ze zaten krampachtig onder oksels geklemd, of nog erger, in klamme pantalonzakken. Ook hier is de enige oplossing: handen op de rug, korte lichte buiging met een knikje van het hoofd gevolgd door een resolute draai naar buiten. Oefening baart kunst.

> Nee, ik begrijp die imam wel.

>

looflijk ingewikkelde materie, waarover tot nu toe alleen het gerechtshof Amsterdam zich buigt. Omdat de belastingrechtspraak per 1 januari 2005 twee feitelijke instanties krijgt, wordt deze rechtspraak in hoger beroep geconcentreerd bij het gerechtshof Amsterdam en in eerste aanleg bij de Rechtbank Haarlem. Het kost ontzettend veel tijd en energie om daarvoor goede mensen te selecteren en in te werken.'

Van Delden: 'Je zult in de toekomst steeds nieuwe specialismen krijgen. Binnen gerechten was er natuurlijk altijd al een zekere vorm van specialisatie.'

Is specialisatie niet vaker nodig, met het oog op deskundigheidsbevordering? Op pagina 12 van de Agenda staat namelijk dat uit twee onderzoeken blijkt dat slechts 65% van de medewerkers op de hoogte zegt te zijn van de laatste ontwikkelingen op hun vakgebied...

Van Delden: 'In die onderzoeken is rechters gevraagd of zij vinden dat zij hun vakliteratuur genoeg bijhouden. Dat zijn altijd moeilijke vragen. Jaren geleden heeft *Vrij Nederland* rechters eens in een enquête gevraagd of zij gedichten lezen. Iedere rechter vindt dat hij dat eigenlijk zou moeten doen. Maar omdat hij dat niet doet, vult hij in: te weinig.'

Bakker: 'In Haarlem organiseren wij regelmatig jurisprudentieoverleg en interne cursussen. Wij proberen iedereen bij de les te houden.'

SNELLER WERKEN

Het streven naar kortere doorlooptijden staat ook hoog op de agenda. Wie heeft dat bedacht?

Van Delden: 'Wij hebben zelf gezegd: het moet sneller kunnen. Toen ik in 1974 begon, was het ongepast als uitspraken langer dan zes weken op zich lieten wachten. Nadien is het water ons tot de lippen gestegen en zijn de termijnen gaan schuiven. Wij willen proberen die zes weken weer terug te krijgen. Ook al omdat rechters advocaten al flink achter de voden zitten.'

Bakker: 'Als ik zeg dat een advocaat binnen vier weken zijn conclusies moet inleveren,

moet de rechter ook op tijd zijn. Wij gaan de doorlooptijden verkorten door de achterstanden weg te werken en dat doen wij door elkaar te helpen.'

Van Delden: 'De onderlinge samenwerking is enorm gegroeid. Voor civiele zaken hebben wij een vliegende brigade van rechters die inspringen. Het is een aparte eenheid van rechters die alleen uitspraken doen. Overigens vliegen de rechters niet ergens heen, maar vliegen de zaken naar de rechters toe.'

In hoeverre kan het gebruik van ICT zaken versnellen?

Van Delden: 'In de toekomst willen we geldvorderingen elektronisch gaan afhandelen. Het gaat om tienduizenden zaken, bijvoorbeeld over onbetaalde rekeningen voor mobiel bellen. Het zijn verstekzaken die voor de rechter nu ook al niet meer dan een kwestie van stempelen zijn. Verder experimenteren wij nu in enkele strafzaken met het elektronisch dossier. Het mooiste zou zijn dat de politie alles invoert en iedereen die bevoegd is er stukken uit kan halen. Bij het Joegoslavië-tribunaal is alles op die manier beschikbaar. Maar het is onvoorstelbaar kostbaar, mede vanwege het beveiligingsprobleem.'

'Wij blijven de advocaat denken wel beëdigden, die is zo aan ons gebonden'

Bakker: 'Eén van onze rechters heeft een heel complexe megazaak vrijwel geheel digitaal afgehandeld. Volgens hem scheelt het ten minste 50% van de tijd.'

Van Delden: 'Het beleid is er wel mee te experimenteren. Maar het is te vroeg om er al heel veel van te verwachten.'

Waar wordt een zaak dan behandeld als alles elektronisch verloopt?

Bert van Delden, voorzitter van de Raad voor de rechtspraak

Van Delden: 'Vroeger werkten rechters thuis en kwamen zij één keer per week naar het gerechtsgebouw voor een zitting. Tegenwoordig doen zij hun werk in het gerechtsgebouw. Daardoor overleggen en praten zij meer met elkaar. In de toekomst ontstaat wellicht behoefte aan flexplekken op de rechtbank, maar daar zijn wij nu nog niet erg enthousiast over.'

CONTROLE OP CURATOR

In het kader van de efficiency bent u ervoor non-judiciële taken af te stoten, zoals het toezicht op de curatoren en de beëdiging van verschillende ambtenaren. Wie moet dan toezien op de curator?

Van Delden: 'Nu doet de rechter-commissaris nog een beetje mee in faillissementszaken. Het is de vraag of je zijn taak niet moet beperken tot louter controle.'

Blijft u wel advocaten beëdigden?

Van Delden: 'Wij beëdigden nu allerlei ambtenaren. De vraag is of dat door de rechter moet gebeuren. Voor een ambtenaar van de burgerlijke stand lijkt mij dat niet nodig. Maar voor een advocaat denk ik wel. Die is zo aan ons gebonden.'

Babylonisch civiel procederen

Mirjam Freudenthal, senior-docent onderzoeker
Molengraaff Instituut, Utrecht

Op 8 en 9 november jl. vond in het kader van het Nederlandse voorzitterschap van de EU een conferentie plaats over 'praktische belemmeringen bij grensoverschrijdend procederen'. Deelnemers uit de 25 lidstaten en de Brusselse instellingen spraken in Den Haag over taal, betekening, termijnen en kosten.

De grote verscheidenheid aan talen van de lidstaten, alle twintig in het juridische verkeer gelijkwaardig, is een van de belangrijkste obstakels voor de Europese integratie. De acceptatie door de burgers in de Unie van een 'ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid' loopt gevaar als het taalprobleem bij grensoverschrijdende procedures wordt veronachtzaamd. Hoewel taalproblemen zich op verschillende momenten in de civiele procedure kunnen voordoen, is een goede taalregeling voor het procesinleidende stuk van essentieel belang, de bescherming van de gedaagde hangt daarvan af. Echter, zelfs als een taal gebruikt wordt die de gedaagde begrijpt, doet zich het probleem voor dat het inleidende processtuk doorgaans wegens het juridische taalgebruik, zodanig onbegrijpelijk is, dat in het algemeen zo snel mogelijk een advocaat moet worden ingeschakeld.

De EG Betekeningsverordening, een van de belangrijkste procesrechtelijke rechtsinstrumenten binnen de EU, bevat weliswaar een taalregeling, maar wegens de onduidelijkheden in die verordening kan niet gesproken worden van een voor de praktijk heldere regeling. Drie jaar na inwerkingtreding blijkt dan ook dat de taalregeling een van de ernstigste knelpunten van de verordening is. Zo is er onduidelijkheid over de gevolgen wanneer de taalregeling niet wordt nageleefd en de gedaagde daarom het stuk weigert. Bij de betekening per post ontbreekt zelfs een voor alle lidstaten identieke taalregeling. Voorgesteld wordt om ook hier in de verordening een taalregeling op te nemen en een termijn te stellen waarbinnen de gedaagde kan meedelen het stuk vanwege de onjuiste taal te weigeren. Hoewel de meeste lidstaten de betekening per post – die de lidsta-

ten niet op hun grondgebied mogen weigeren – als een effectieve en doelmatige wijze van betekening beschouwen, mag het niet zo zijn dat om reden van tijd en geld bij de betekening per post een vertaling achterwege blijft.

ONGENOEGEN OOK OVER NEDERLAND

Hoewel de Betekeningsverordening daadwerkelijk heeft bijgedragen aan de versnelling en vereenvoudiging van de betekening, vormen de verschillende wijzen van betekening binnen de EU, namelijk via de deurwaarder of via de post, een groot ongenoegen in de praktijk. De lidstaten die betekening per post volgen, brengen daarvoor doorgaans geen kosten in rekening, terwijl de betekening door de deurwaarder soms hoge en speciaal in Nederland, intrinsieke kosten mee kan brengen. Deze hoge kosten werpen een barrière op voor de goede werking van het toekomstige Europese betalingsbevel, dat ten doel heeft schuldeisers op eenvoudige en goedkope wijze een titel te verschaffen voor onbetwiste geldvorderingen. Om die reden gaan er stemmen op om een speciale instantie te ontwikkelen die op non-discriminatoire basis binnen de EU stukken betekent. Om het taalprobleem in deze eenvoudige procedure te ondervangen, zal gebruikgemaakt moeten worden van identieke standaardformulieren die in alle talen worden opgesteld.

Praktische belemmeringen zijn soms van zuiver technische aard, zoals de verkrijging van gegevens uit persoonsregistraties in de verschillende lidstaten. De persoonsregistraties kennen qua inhoud en toegankelijkheid zeer verschillende regelingen. Zo zijn in Duitsland en Griekenland de registers voor iedereen volledig toegankelijk. In tegenstelling daarmee is het opvragen van persoonlijke gegevens uit de GBA in het kader van civiele procedures in Nederland uit privacy-overwegingen zo goed als onmogelijk. Deze verschillen zijn niet te verklaren uit de Richtlijn bescherming persoonsgegevens (EG 95/46) die juist de vrije toegankelijkheid van grensoverschrijdende persoonsgegevens voorschrijft.

ONGELIJK BESCHERMD

De praktijk wordt dagelijks met deze problemen geconfronteerd. Daarnaast bestaat er ook het gevoel dat de gedaagde momenteel ten

De Heer dacht: 'Alles wat ze verder nog van plan zijn, ligt nu binnen hun bereik. Laten wij naar hen toe gaan en spraakverwarring onder hen teweegbrengen, zodat ze elkaar niet meer verstaan.' (Gen. 11: 1-9)

coste van de schuldeiser op basis van de Europese regelgeving een te sterke bescherming geniet. Een voorbeeld is de over een jaar in werking tredende Verordening voor een Europese executoriale titel. Een keerpunt kan de Europese Betalingsbevelprocedure voor onbetwiste geldvorderingen zijn, waarin de eiser meer bescherming krijgt door een 'inversion du contentieux'. Een stilzittende schuldenaar zal dan niet langer aan het langste eind trekken.

De conferentie was een duidelijk signaal aan de Europese Commissie om bij het vaststellen van rechtsinstrumenten niet alleen te streven naar harmonisatie, maar ook rekening te houden met bijkomende problemen als taal, betekening, uniforme termijnen en kosten.

Spiegeltje spiegeltje aan de wand

De drang tot lijstjes verklaard

Illustratie: Jack Prince

Vera de Leeuw, freelance communicatieadviseur

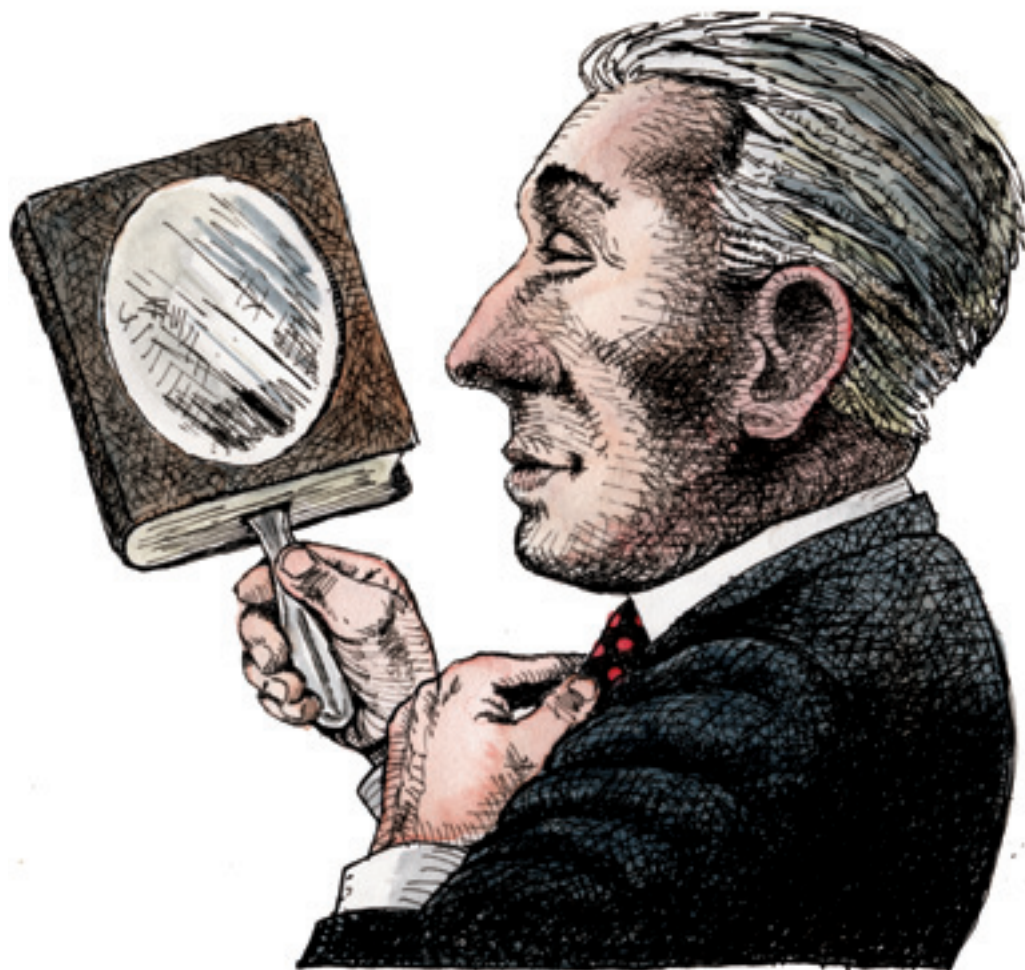
Sinds een aantal jaren kent ook ons land het verschijnsel van de advocatengidsen of *legal directories*. Het is een uit Engeland overgewaaiende tendens om een overzicht te willen verschaffen van leidende advocaten en hun kantoren. Zo'n overzicht is vrijwel altijd lijk en wordt al dan niet gecombineerd met een *ranking*, een kwaliteitsindeling.

Denk vooral niet dat het hierbij gaat om het dienen van het hogere doel om de gemeenschap of het bedrijfsleven van broodnodige informatie te voorzien. Het maken van dit soort boeken is veelal ingegeven door commerciële motieven, veel gidsen kennen namelijk ook spin-offs in de vorm van tijdschriften. Regelmatig vindt er koppelverkoop plaats, of een poging daartoe, hetgeen de mate van betrouwbaarheid van de gegevens discutabel maakt. Een korte inventarisatie van deze nieuwe media lijkt daarom nuttig, met daarbij de vraag of meedoen dat ook is.

VEEL NIVEAUVerschil

De verschillende gidsen zijn in een vijftal categorieën te onderscheiden. Helemaal onderaan de ladder staan de gidsen waar weinig of geen onderzoek aan vooraf gaat, maar waarin gegevens kunnen worden opgenomen, vaak tegen betaling. Een voorbeeld hiervan is *Global Competition Review* dat het blijkbaar moeilijk vindt om tot een keuze te komen, en maar liefst 143 advocatenkantoren op mededingingsgebied opsomt in hun lijst van 100 beste. Deze gang van zaken wordt in advocatuurlijke kringen als 'onzorgvuldige flauwekul' getypeerd.

Meteen daarboven staan de 'telefoongidsen', zoals de *Adressendisk* van uitgeverij KSU en de overzichten van *Martindale-Hubbel*. In deze producten zijn de NAW-gegevens van advocaten te vinden, waarbij KSU zich uitsluitend richt op de Nederlandse advocatuur. Met name ten behoeve van de Amerikaanse markt verschaft *Martindale-Hubbel* wereldwijde informatie over advocaten, hun kantoren alsmede over hun voornaamste specialisaties. Geen van genoemde overzichten verstrekt een kwaliteitsoordeel.

In de derde categorie zijn de *league tables* ondergebracht. In de overzichten die uitsluitend gericht zijn op fusies en overnames, is het Londense *Mergermarket* toonaangevend. De verstrekte informatie beperkt zich niet tot de juridische aspecten van megadeals, maar de gehele inhoud van de transacties wordt uit de doeken gedaan. Ook voor de financiële wereld zijn deze overzichten praktisch onontbeerlijk. Of zoals *Mergermarket* het zelf uitdrukt: 'The future belongs to those who see it before, or more clearly than their competitors.'

De grote kracht van deze organisatie is hun indrukwekkende staf van journalisten en analisten die voortdurend actief opereren en zich op die manier snel, volledig maar ook diepgaand inzicht verschaffen in de transactiemarkt. Zij weten bij wijze van spreken eerder dan de kantoren wie bij welke deal betrokken wordt. Om als advocatenkantoor inzicht te krij-

gen in de zeer uitputtende en dus waardevolle overzichten van *Mergermarket*, moet een duur abonnement worden betaald. De markt doet dit echter graag, gezien de hoge kwaliteit van de verstrekte informatie.

BESCHIEDEN

Sinds kort is uitgeverij KSU in Nederland eveneens begonnen met een m&a-league table: *Overfusies*. Deze is ook slechts tegen betaling in te zien, zij het dat het abonnementsstarief bescheiden is. Overfusies zijn gezien de recente start op nog niet zo breed informerend als het Britse voorbeeld; het streven van de KSU is om te zijner tijd op eenzelfde niveau te komen. Zo zal bij Overfusies ook nog gewerkt moeten worden aan het controleren van de juistheid van de gemelde transacties. Nu is het bijvoorbeeld nog mogelijk om als kantoor het totaalbedrag van een deal te vermelden, terwijl wellicht maar

een klein deel daarvan ook daadwerkelijk zelf is gedaan. ‘Dit is een spel zonder spelregels,’ merkt Jaap Bosman, manager communicatie & marketing bij Houthoff, op.

Als tweede categorie kunnen de directories of overzichten worden genoemd waaraan weliswaar geen rankings verbonden zijn, maar waarin toch niet iedereen zomaar wordt opgenomen. Meest bekende zijn het Britse *Who’s who legal*, dat 5000 advocaten weet te noemen, verdeeld over negentig rechtsgebieden. In eigen land kennen we sinds dit jaar de *Quote Advocatengids*, in 1999 gestart als *Quote Professionals* waarvan de advocatuur slechts een onderdeel was. In de huidige *Quote* gids staan 380 advocaten, zij bestrijken 21 rechtsgebieden. Van de totaal 3000 gedrukte exemplaren gaat een deel tegen betaling naar degenen die erin staan, de rest wordt besteld door bedrijven en dga’s.

Voor hun onderzoek werkt *Quote* hoofdzakelijk met *peer reviews*, cliënten worden door hen niet meer structureel benaderd. *Quote* bespeurde bij die groep een veelal te beperkte blik. Criteria voor de uitgever zijn ‘uitmuntende’ juridisch inhoudelijke kennis en het vermogen om een dealmaker te zijn. ‘Notoire dealbreakers of advocaten die teveel zaken verliezen, vliegen eruit,’ aldus hoofdredacteur Bianca Daniëls.

Tot de belangrijkste categorie, die van de meest serieuze gidsen, behoren de internationale directories waarin veelal ook rankings zijn opgenomen. Dit zijn *Chambers*¹, *Legal 500*, *Global counsel 3000* en *International Financial Law Review* (IFLR). *Chambers* als *Legal 500* gelden binnen deze groep als de kwalitatief beste

OVERZICHT VAN BELANGRIJKSTE INTERNATIONALE UITGEVERS EN HUN DIRECTORIES:

- **Chambers and Partners:** Chambers Guides and Chambers Client Report, Chambers Awards
- **Law Business Research:** Who’s Who Legal - The International Who’s Who of Business Lawyers, ook Awards
- **Legalease:** Legal 500, Legal experts directory, Legal Business (tijdschrift), In-house lawyer
- **Legalmediagroup:** IFLR 1000 en IFLR (tijdschrift), IFLR Country Surveys, IFLR International Briefings, IFLR Awards, International Tax Review (tijdschrift), Managing Intellectual Property (tijdschrift), Euroweek (tijdschrift), Euromoney (tijdschrift)
- **Practicallaw:** Global Counsel 3000, Global Counsel Handbooks, PLC Global Counsel (tijdschrift)

onderzoeken. Deze twee gaan in vergelijking met de andere uitgevers het meest onafhankelijk en grondig te werk, alhoewel alle anderen op hun websites ook om het hardst roepen dat zij ‘independent’ ‘authoritative’ ‘invaluable’ en ‘high quality’ onderzoeken leveren.

Ter relativering: bij *Chambers* en *Legal 500* is het bij wijze van spreken moeilijker om uit de directories te verdwijnen, dan om erin vermeld te worden. Je kunt vrij lang blijven teren op oude roem, zo leert de ervaring.

MEEDOEN KOST TIJD EN GELD

Een rondje langs de belangrijkste Nederlandse kantoren leert dat vrijwel iedereen aan alle onderzoeken meedoet, al wekt het uitzoekwerk dat een en ander meebrengt de nodige ergernis. ‘Wij spenderen die tijd liever aan onze klanten,’ is een vaker gehoorde opmerking. Maar niet meedoen zou onjuiste informatieverstrekking in de hand kunnen werken, en daarop zit niemand te wachten. ‘De informatie uit deze media is voor cliënten zelden doorslaggevend, maar de gegevens worden vaak wel gebruikt ter bevestiging van een reeds genomen beslissing,’ is de ervaring van Cees van der Wijst, manager marketing en communicatie van Kennedy van der Laan.

Toch worden met name de serieuze onderzoeken de laatste jaren zelfs als nuttig ervaren, omdat ze de transparantie van de markt bevorderen en dit uiteindelijk een impuls zal geven aan de kwaliteit van de dienstverlening door de advocatuur. ‘Dit soort onderzoeken is geen wetenschap, maar het geschetste beeld is over het algemeen juist,’ aldus een marketing manager van een groot randstedelijk kantoor. En trouwens, er is niks beters voorhanden.’

Men schroomt niet om de huidige informatie zonnodig te gebruiken bij pitches of beauty parades om de potentiële cliënt te imponeren. ‘Globally the firm remains a first class player;

anyone who underestimates Clifford Chance does so at their peril,’ is zo’n zin uit de *Legal 500* die Clifford zou kunnen aanwenden bij het werven van nieuwe cliënten. Ook binnen de muren van de genoemde kantoren wordt bij iedere belangrijke uitgave met argusogen gekeken naar de onderlinge ranking.

BEDRIJFSLEVEN KAN ZONDER

De balie gebruikt de gidsen ook wel voor referrals, met name voor minder bekende landen of voor rechtsgebieden waarmee het kantoor zelf weinig ervaring heeft. Of de directories ook van invloed zijn op de advocaatkeuze van het bedrijfsleven is twijfelachtig, alle beloftes van de uitgevers ten spijt. De grootste Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen merkten allemaal op dat, als zij de directories überhaupt al kennen, deze niet van invloed zijn op hun keuze. Dit in schril contrast met de Angelsaksische wens om met de legal counsel te kunnen pronken.

‘Wij hebben helemaal geen tijd om in die gidsen te kijken,’ aldus het legal department van Shell. Bedrijven kiezen hun advocaat via hun eigen netwerk en wisselen over het algemeen pas als ze ontevreden zijn over de kwaliteit van de geleverde diensten in verhouding tot de prijs die daarvoor werd betaald. Een andere reden om eventueel te wisselen kan de komst van een nieuwe chief legal officer zijn, die liever uit zijn eigen netwerk put.

Vanwaar dan toch het commerciële succes van al die directories? Het antwoord hierop is mogelijk simpeler dan je zou denken. ‘De meeste advocaten zijn ijdel en onzeker, ze zoeken hun bevestiging in het positieve oordeel van anderen,’ merkt een medewerker op, ‘de grote uitgevers weten dit en spelen hier handig op in.’

NOOT

1 Zie ook *Advocatenblad* nr. 16, pag. 681.

WEBSITES:

www.chambersandpartners.com
www.legalease.co.uk
www.mergermarket.com
www.martindale.com
www.globalcompetitionreview.com
www.whoswholegal.com
www.legalmediagroup.com
www.global.practicallaw.com
www.quotemedia.nl
www.ksu.nl
www.advocatie.nl
www.overfusies.nl

Opnemen of niet opnemen?

Het geheim van de verhoorkamer

Patrick van IJendoorn, journalist te Londen

Sergeant Lewis zet de bandrecorder aan, maakt zich bekend en spreekt de tijd in. Vervolgens stelt Inspector Morse de eerste vraag.

Met enige jaloezie zal de Nederlandse advocaat dit tafereel aanzien. Bij levensdelicten wil er nog wel eens een (video)band meedraaien, maar bij de gemiddelde strafzaak moeten de procesdeelnemers vertrouwen op het geheugen, de nauwkeurigheid en de integriteit van de verhoorders. Engelse advocaten kijken meewarig naar deze verhoorpraktijk. 'Bij ons is zelfs de politie tevreden...'

Een 47-jarige man uit Bergen nam afgelopen zomer het zekere voor het onzekere. Met een verborgen taperecorder zetelde hij zich in de verhoorkamer van de recherche. De man deed dit voor het geval tijdens de rechtszaak zou blijken dat de weergave van het politieverhoor niet zou kloppen. Het ging in deze zaak om een middelgroot misdrijf, het stalken van een rechter, maar wat zou er zijn gebeurd wanneer de rechters met hun oren kennis hadden kunnen nemen van de politieverhoren in de Puttense Moordzaak en de Schiedamse Parkmoord? Zouden er dan ook valse bekentenissen zijn afgelegd?

De discussie hierover duikt zo nu en dan weer op. Naar aanleiding van de Zaanse verhoormethode bijvoorbeeld, en de IRT-affaire. Hebben de rechercheurs geweld gebruikt? Wat voor een toezeggingen zijn er precies gedaan? Zijn er ook open vragen gesteld? Kortom, hoe waardevol is de handtekening van de verdachte onder 'zijn' verklaring? Met de zegen van de Recherche Adviescommissie zette minister van Justitie Winnie Sorgdrager indertijd een eerste stap door sommige verhoren tijdens moord- en doodslagzaken op video te laten opnemen. Maar daar is het bij gebleven. 'En er zijn ook geen plannen om iets te veranderen,' stelt woordvoerder Leendert de Lange namens het college van procureurs-generaal.

NIET ZO HANDIG

In de meeste strafdossiers is de verklaring bij de politie de Heilige Graal, maar tegelijkertijd ook

V.l.n.r. de acteurs Daniel Boissevain, Victor Reinier en Piet Römer in de tv-serie Baantjer

de Achilleshiel. De Amsterdamse communicatiewetenschapster Martha Komter, gespecialiseerd in communicatie binnen een juridische omgeving, deed drie jaar geleden in het *Tijdschrift voor de politie* verslag van haar veldwerk in de verhoorkamers. Daaruit blijkt het probleem van het politieverhoor: enerzijds moet het verhaal van de verdachte serieus worden genomen, anderzijds moet de inhoud 'relevant' zijn voor de rechters.

De Amersfoortse strafpleiter Eduard Damman, die de Puttense Moordzaak deed bij rechtbank en hof, is er van overtuigd toen al waren vrijgesproken als de rechters kennis hadden kunnen nemen van de verhoren. Volgens hem is de discrepantie tussen het gesproken en geschreven woord een goede reden om verhoren op te nemen. 'Ook wanneer de vragen en antwoorden in juiste bewoordingen zijn weergegeven, staat het niet vast dat cliënt zijn verklaring in vrijheid heeft afgelegd. De wijze waarop (de toon, het volume, de snelheid van vragen stellen, de sfeer tijdens het verhoor) komen niet tot uitdrukking in het proces-verbaal. Er worden trucs toegepast, zoals de verhoren afwisselend laten plaatsvinden

door een aardige en een 'kwade' verbalisant, praten, belonen met koffie en sigaretten of de verdachte voorhouden dat een bekennende verklaring leidt tot vrijlating of een goed woordje bij de rechter.'

Zijn Amsterdamse collega Babur Beg heeft soortgelijke ervaringen: 'Ik begrijp van mijn cliënten dat het verhoor in aanwezigheid van de raadsman "anders" verloopt. Er wordt niet, althans minder, doorgezeurd om toch te verklaren als de verdachte wil zwijgen. Er wordt niet geschreeuwd en er wordt eerder gestopt met toespelingen op het thema "als je niet vertelt wat je weet, zie je je kinderen de komende tien jaar alleen tijdens het bezoek in de gevangenis"'

Advocaat Peter Plasman ziet echter ook enkele schaduwzijden. 'Soms zit ik bij een verhoor en dan hoor ik mijn cliënt iets verklaren dat niet zo handig is, maar wat door de rechercheurs niet wordt opgepikt. Dan is het prettig voor mijn cliënt dat de rechters dit nooit te weten zullen komen.' Dat speelt volgens hem nog sterker bij visuele opnamen. 'Een medeverdachte in een ernstige strafzaak smet eens een computer door

Foto: Kippa

de verhoorkamer, terwijl hij tijdens de zitting zelf een rustige indruk maakte. Beelden daarvan waren later bij Peter R. de Vries te zien en hebben waarschijnlijk geen positieve indruk achtergelaten bij de rechters.’

QUICK-FIRE

In Londen heeft strafrechtadvocaat Martin Huseyin, werkzaam bij Tooks (het kantoor dat onder meer zaken behartigt van het Kosovo Bevrijdingsleger bij het oorlogstribunaal in Den Haag), weliswaar twijfels over videoverhoren (‘Na drie dagen voorarrest zien cliënten er doorgaans niet meer representatief uit’), maar voor gebruik van bandrecorders heeft hij niets dan lof: ‘Het opnemen werkt prima. De aanklager maakt een geschreven samenvatting en presenteert deze bij de regiezitting. Wanneer de advocaat de inhoud betwist, wordt de band geheel of gedeeltelijk afgespeeld.’ Dit laatste is precies de vrees die heerst bij sommige Nederlandse rechters (oud-rechter Boris Dittrich van juristenpartij D66 is overigens wel voor opnemen), namelijk dat zittingen langer gaan duren. Koudwater-vrees, meent Huseyin: ‘Het afspelen gebeurt mischien in tien procent van de gevallen. Voor mij als advocaat betekent het wel iets meer werk, omdat ik het hele verhoor moet afluisteren. Zeker in zaken waarin mijn cliënt de beschuldiging aanvecht. Maar ik heb het er graag voor over.’

Het opnemen van verhoren werd er na enkele verhoorschandalen, met name in enkele IRA-zaken, in 1984 wettelijk verplicht. ‘Er waren belangrijke zaken waarin de verdachten volhielden nooit te hebben bekend, anders dan de politie verklaarde. En de rechters geloofden steevast de politie. Ten onrechte, bleek soms,’ aldus advocaat Michael O’Kane, van het Londense kantoor Peters & Peters.

Niet iedereen was er van overtuigd dat opnemen juridische dwalingen zou voorkomen. Linkse

politici zagen in deze maatregel een zoethoudertje, omdat met de *Police and Criminal Evidence Act* op hetzelfde moment de opsporingsbevoegdheden werden versoepeld. De politie zelf voelde zich ondertussen op de vingers gekeken.

Onderzoek wees uit dat de autoritten naar het politiebureau langer werden, zodat een groot deel van het verhoor op de achterbank van de politieauto kon plaatsvinden. Inmiddels moet alles wat in de wandelgangen, cel of politieauto verklaard is, later op tape worden nagezegd.

Voor de politie bleken er zelfs voordelen aan het opnemen te kleven. Het tempo van de verhoren ging omhoog (‘Quick-fire question and answer’) en er werd geen tijd verspild aan het maken van notities, tijd die de verdachte kon benutten om na te denken over het te geven antwoord. ‘Bovenal heeft het positief gewerkt voor het imago van de “Bobby”. Er is immers een einde gekomen aan allerlei beschuldigingen over misdragingen in de verhoorkamer,’ voegt Huseyin toe.

Onlangs liet Baden Skitt, werkzaam bij het Criminal Cases Review Commission, zich in *The Daily Telegraph* positief uit over de opgenomen verhoren. ‘Het heeft ertoe geleid dat het aantal gerechtelijke dwalingen is verminderd.’ Zelf had hij op 21 november 1974 dienst als rechercheur toen de IRA een pub in Birmingham opblies, hetgeen leidde tot een dieptepunt uit de Britse justitiële geschiedenis, compleet met mishandelingen op het politiebureau van de ‘Birmingham Six’.

ONOORBAAR

Het ontbreken van zulke schandalen in Nederland is volgens de Leuvense strafrechtgeleerde Cyrille Fijnaut een verklaring waarom het opnemen van verhoren nog geen gewoonte is in Nederland. Hij ziet nog een tweede reden: ‘Het politieverhoor wordt op het continent – als gevolg van de inquisitoriale traditie – van groter belang gevonden dan in de Angelsaksische

wereld. Daarom kan de politie hier meer rekenen op beschutting – door de publieke opinie, de politiek en de juridische wereld, advocaten uitgezonderd.’

Uit de praktijk blijkt dat de zittende magistratuur zelden twijfelt aan het politiewerk. In geval van twijfel wordt er, meestal tijdens het hoger beroep, een rechercheur als getuige opgeroepen, maar zelden voegt diens verklaring iets wezenlijks toe aan het dossier. Een Amsterdamse raadsheer laat, in de wandelgangen, weten dat de klachten van verdachten over het optreden van de politie zelden gehoor vinden in de raadkamer. In de Schiedamse Parkzaak, waarin een man achttien jaar cel en tbs kreeg opgelegd voor een moord die hij niet begaan bleek te hebben, heeft dit vertrouwen funest gewerkt. De Hoge Raad negeerde de twijfels die rechtspsycholoog Peter van Koppen had geuit over de manier waarop de bekentenis tot stand moest zijn gekomen.

Toch meent het Openbaar Ministerie dat de huidige systematiek goed werkt. Afgezien daarvan stuit het opnemen van verhoren volgens Leendert de Lange op ‘capaciteitsproblemen’. Een opmerkelijk obstakel in een land dat koploper is waar het gaat om aftappen van verdachten. Van Koppen, coauteur van het boek *Dubieuze zaken*, noemt het een drogreden. ‘Het gaat uit van de veronderstelling dat elk opgenomen verhoor ook verbatim uitgewerkt moet worden. Maar dat is een raar en inderdaad zeer inefficiënt idee, dat door verstandige politiemensen en officieren ook niet aangehangen zal worden. De enige werkelijke reden die ik kan bedenken is dat men zich in de verhoorkamer nogal eens op een onoorbare wijze gedraagt.’

AGENDA

Indirecte octrooi-inbreuk

Op woensdag 8 december behandelt Gertjan Kuipers, advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek te Den Haag het onderwerp ‘Indirecte octrooi-inbreuk’. De lezing duurt van 16.00-18.00 uur en lezing is voor belangstel-

lenden vrij toegankelijk. Locatie: Molengraaff Instituut voor Privaatrecht, Drift 9, 3512 EN Utrecht. Aanmeldingen bij mw. J. Borlee, tel. 030-253 77 23 of via e-mail: j.borlee@law.uu.nl

AGENDA

Perspectives on Law and Development

Komende week, 7 en 8 december, vindt in Leiden de jaarlijkse conferentie van Aladin plaats. In diverse lezingen en workshops worden onderwerpen besproken op het gebied van recht, bestuur en ontwikkeling. De EU-direc-

teur-generaal van Ontwikkelingssamenwerking, Koos Richelle, houdt de openingslezing. Informatie: n.g.dejong@leidenu-niv.nl; David.Chen@leidenu-niv.nl; www.aladinweb.org.

Aansprakelijkheid voor schade aan de natuur

Op 16 december organiseert het Centrum voor Milieurecht van de UvA een studiedag over de betekenis van de Richtlijn milieuaansprakelijkheid voor Nederland. De dag wordt om 10.00 uur geopend door prof. dr. M.G. Faure, hoogleraar internationaal en vergelij-

kend milieurecht, Universiteit Maastricht. De dag wordt georganiseerd in het Trippenhuys, Kloveniersburgwal 29, Amsterdam, kosten € 95 (studenten € 50). Aanmelding en informatie: L.M.Schiesswald-Corduwener@uva.nl, tel: 020-525 47 42.

Ewoud Sanders

Stel je bent een jonge, ambitieuze advocaat (m/v) en je zou graag eens wat vaker in de schijnwerpers staan. Wat vaker worden aangehaald op radio en tv, in kranten en tijdschriften. Natuurlijk speelt ijdelheid daarbij een rol, maar zakelijkheid ook: door aandacht in de pers krijg je een naam en met een naam krijg je meer klanten. Eindelijk ziet de buitenwereld hoe goed je bent en daar is niks mis mee, je werkt er hard genoeg voor.

Is het moeilijk om dit voor elkaar te krijgen? En hoe komt het toch dat er nu zo weinig advocaten in de media opduiken – dat je vrijwel altijd dezelfde mensen hoort en ziet?

Aan dat laatste kun je niet veel doen, dat heeft te maken met de moeizame relatie tussen journalisten en specialisten.

Het is de taak van journalisten om ingewikkelde onderwerpen voor het algemene publiek toegankelijk te maken. Veel schrijvende journalisten houden die specialisten het liefst op de achtergrond: ze zijn zelf ook

niet van de straat. Op radio en tv moeten ze die specialisten veel vaker aan het woord laten, maar slechts weinig specialisten zijn in staat om hun specialistische kennis in gewoon Nederlands samen te vatten. Dus is zo'n specialist eenmaal gevonden, dan wordt hij of zij gekoesterd. Dat is zeker het geval als die specialist niet vies is van boude uitspraken, want die houden de kijkers en luisteraars vast – en daar gaat het ten slotte om.

Als je vaker in de media wilt komen is regel één dus: zeg wat je te zeggen hebt in gewonemensentaal en liefst een beetje gekruid. Voor optredens op televisie is het fijn als je er een beetje behoorlijk uitziet, maar dat is geen *conditio sine qua non* – we kennen allemaal voorbeelden van het tegendeel. Neem zaken aan die publicitair goed liggen en reken daar desnoods niks voor – als je er genoeg publiciteit mee genereert komen de baten later vanzelf. Een zaak winnen of verliezen doet er niet veel toe – het publiek zal het eerder verdacht vinden als je altijd wint,

recht & taal | slot

dan ben je een gladjanus of fles je de zaak. Het is mooi meegenomen als je spontaan bent, maar spontaniteit en bedachtzaamheid (een veelvoorkomende eigenschap onder advocaten) gaan moeilijk samen.

Komt dit al te cynisch over? Ach, het is in een paar regels wat je op een mediatraining leert. Samen met de boodschap: jezelf blijven en niet liegen.

Lijkt dit alles te moeilijk of past het niet bij je karakter? Zie dan af van het plan om een bekende media-advocaat te worden, want heus: dit is zo'n beetje wat je nodig hebt.

Tot slot nog een paar citaten van advocaten uit *De Telegraaf*. We hebben

tot nu toe gezien dat advocaten in veel kranten alleen indirect aan het woord komen, alsof zij slechts woordvoerders zijn in plaats van juridische specialisten. De grootste krant van Nederland besteedt relatief veel aandacht aan spraakmakende zaken, en daarbij komt een

relatief kleine groep advocaten wél rechtstreeks aan het woord. Moet je daarvoor speciaal ad rem uit de hoek kunnen komen? Nee, dat nou ook weer niet. Maar zoals ik hiervoor al zei: duidelijkheid is geboden. Je haalt *De Telegraaf* al met uitspraken als: 'Mijn cliënt wil weten waarom hij in de isoleercel moest en waarom hij later is overgeplaatst. De gevangenisdirectie weigert daar antwoord op te geven en zegt alleen maar dat hij voor onrust zou hebben gezorgd. Mijn cliënt ontkent dat' (advocaat F. van Ardenne). Dan wel: 'Oormerken is bedoeld voor beesten die bestemd zijn voor consumptie. Het is aannemelijk dat mijn cliënt dat niet van plan is met haar dieren' (G. Spong). En: 'Beveiliging zag Theo gewoon niet voor zich' (Stefan Kalff).

Daar zit geen woord juristenjargon bij. Kort samengevat: praat je moerstaal en je kunt een eind komen. Succes ermee.

Dit is de laatste aflevering van deze rubriek.

In de krant (4)

AGENDA

Nieuwe bestuur Jonge Balie Zwolle

Met ingang van 27 oktober 2004 is het bestuur van de Vereniging Jonge Balie Zwolle voor het komende verenigingsjaar als volgt samengesteld: mw. mr. S.H. Baas, voorzitter; mr. I. Petkovski, secre-

taris; mr. W. Hoekstra, penningmeester; mw. mr. V.C. Gall, algemeen lid; mr. G.I. Roos, algemeen lid. Het secretariaatadres is Postbus 322, 7400 AH Deventer; tel: 0570-619 029; fax: 0570-64233.

Nieuw bestuur Jonge Balie Middelburg

Op 29 september jl. is tijdens de algemene ledenvergadering van De Jonge Balie in het arrondissement Middelburg een nieuw bestuur benoemd. Het bestuur voor het verenigingsjaar 2004/2005 is als volgt samengesteld:

mr. C. Bijlsma (Corinne), voorzitter; mr. C.M. Koole (Cindy), secretaris; mr. B.A. Schutz (Bjorn), penningmeester; mr. J. Haest (Joost), algemeen lid; mr. C.C. Janssen (Caroline), algemeen lid.

Nieuw bestuur Jonge Balie Groningen

Op 27 oktober jl. is door de algemene ledenvergadering een nieuw bestuur van de Jonge Balie Groningen gekozen. Het nieuwe bestuur is als volgt samengesteld:

mr. L.G. van Dijk, voorzitter; mr. J.A. Bal, penningmeester; mr. E.D. Omvlee, secretaries; mrs. F.J. Bosma en S. van der Veen, algemeen bestuursleden.

RECTIFICATIES

Horace Rumpoles vader

In het vorige nummer (12 november jl., p. 749) schreven we dat het personage Horace Rumpole geschapen zou zijn door Charles Dickens. Dat was tegen het zere been van verscheidene Dickens-liefhebbers. Ook fans van John Mortimer waren er niet blij mee, want het is déze ('in Nederland volstrekt ondergewaardeerde') schrijver en ex-advocaat die diverse bundels met Rumpole-verhalen publiceerde.

Mariëndijk

In datzelfde nummer werd in het artikel over private recherche Bureau Mariëndijk ten onrechte aangeduid als 'Bureau Mariënborg' (p. 742).

Niet

En ook in dat nummer is in de intro bij het Tom Claassens' artikel over de Amerikaanse discovery-procedure (p. 754) het woordje 'niet' weggevalen. Daardoor werd minder goed duidelijk dat die bijdrage juist het gebruik van de discovery in *niet*-Amerikaanse procedures belichtte.

Iranese mensenrechtenactivist Baghi opnieuw gearresteerd

Emadeddin Baghi, jurist, schrijver en mensenrechtenactivist in Iran, werd op 4 oktober 2004 opnieuw aangehouden door de Iranese autoriteiten op de luchthaven van Teheran. Hij stond op het punt te vertrekken naar New York om daar deel te nemen aan een internationaal congres over de doodstraf, en om de '2004 Civil Courage Prize' in ontvangst te nemen. Zijn paspoort werd in beslag genomen, zodat hij het land niet kon verlaten. Aanleiding voor zijn aanhouding was een artikel waarin Baghi foltering in een Iranese gevangenis onder de aandacht brengt en pleit voor verbetering van de gevangnissen. Hij beschrijft hoe een gevangene, aan zijn vuisten gehangen, werd vergeten door gevangenisbewakers, zodat zijn handen vervolgens moesten worden geamputeerd.

Baghi, een voormalig revolutionair en islamitisch seminarium student, zet zich in voor de verwezenlijking van democratie in Iran, en in het bijzonder onderzoekt hij de betrokkenheid van de regering bij de moorden op meer dan tachtig seculiere schrijvers, intellectuelen en politieke activisten in Iran sinds eind jaren negentig. Hij is de auteur van twintig boeken, waarvan zes werden verboden door Iranese geestelijken.

In 2000 werd Baghi gearresteerd, veroordeeld en gevangengenomen in eenzame opsluiting vanwege geloofsafvalligheid en het in gevaar brengen van de islamitische staat. Het hem thans opgelegde verbod op reizen is uitgevaardigd door het 'Special Court for the Clergy', een buitenconstitutioneel instituut waarvan Amnesty International en andere instanties vinden dat het moet worden gewijzigd of afgeschaft vanwege het feit dat het hof niet in staat is de basisvereisten van een eerlijk proces te garanderen.

Alhoewel Baghi in 2003 vrij kwam, staat zijn vrijheid van meningsuiting nog steeds onder druk vanwege de continue dreiging van gevangenschap. Amnesty International noemt het tegengaan van deelname van Baghi aan mensenrechtenconferenties in strijd met artikel 7 van de United Nations Declaration on Human Rights Defenders. Dit artikel stelt dat 'iedereen heeft het recht om individueel en tezamen met anderen, nieuwe mensenrechtenideeën en principes te ontwikkelen en te discussiëren en hun erkenning te bepleiten.'

Baghi schrijft in een verklaring dat hij zich niet laat intimideren door de Iranese autoriteiten. 'Sending me to prison or seizing the publication of my newspaper and even by prohibiting me from travelling abroad, they can certainly not stop me from the responsibilities I have assigned myself to, defending human and civil rights and democracy and defying authoritarianism.'

Zie voor meer informatie over Emadeddin Baghi onder meer:

<http://www.emadbaghi.com/en/> en <http://www.civillcouragprize.org/honoree-2004.htm>. Voor informatie over de Stichting Advocaten voor

Advocaten, kunt u contact opnemen met het Secretariaat, mr. Ruth Kok &

mr. Jarinde Temminck Tuinstra, stichtingadvocatenvooradvocaten@yahoo.co.uk

Nieuw bestuur Advocaten voor Advocaten

Het bestuur van de Stichting Advocaten voor Advocaten is gewijzigd. Het huidige bestuur is als volgt samengesteld:

Secretarissen:

Ruth Kok, Jarinde Temminck Tuinstra

Overige bestuursleden:

Annelies de Bosch Kemper-de Hilster,

Monica Bremer, Joost Italianer, Willem

van Manen, Frederiek de Vlaming

Voorzitter:

Phon van den Biesen

Magistrale

OVERWEGINGEN

Net als in de vorige nummers roept de redactie op passages uit rechterlijke uitspraken in te sturen die bloemrijk, vlammend, belerend, misschien wel tenenkrommend, maar vooral geestig zijn. Het maakt niet uit wat, als de lezer maar verrast wordt, zich afvraagt of het werkelijk klopt wat er staat en met een lach op het gezicht de rubriek uitleest. Deze inzendingen publiceren we, zodat anderen net als u plezier aan de uitspraken beleven. In het colofon vindt u het (e-mail)adres waar u uw vondst heen kunt sturen.

Een greep uit de ingezonden passages:

FERM EN GENTLEMANLIKE

Kantonrechter Rotterdam 1 november 1985, PRG 1986/2441.

Een verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst van een werknemer op grond van de mogelijkheid tot positieverbetering, ongunstig voor de verzoeker:

‘Ten slotte willen wij niet nalaten te doen blijken van ons vertrouwen dat Huttema ondanks onze voor hem teleurstellende uitspraak niettemin bereid en in staat zal zijn om onverminderde inspanning voor Ter Meulen aan de dag te leggen. Dit vertrouwen

is gestoeld op enerzijds een uitlating namens Ter Meulen op de terechtzitting, waardoor ons duidelijk werd hoezeer van die zijde Huttema’s persoon wordt gewaardeerd. Bovendien werd ons duidelijk dat Ter Meulen bereid is alles te doen opdat Huttema zo spoedig mogelijk misbaar wordt. Anderzijds is er ons respect voor Huttema, die kennelijk een flinke en krachtige man is en die daarvoor naar onze verwachting bij machte zal zijn de huidige teleurstelling ferm en gentlemanlike te overwinnen.

Wij zouden ons sterk vergissen als Huttema niet loyaal bereid zou zijn tot een kortstondige en laatste krachtsinspanning teneinde te voorkomen dat het bedrijf dat hem “lanceerde” en tot op heden zoveel vertrouwen schonk, behalve tegen haar financiële moeilijkheden ook nog zal moeten optornen tegen hinderlijke of zelfs rampspoedige computerstoringen.’

‘INS BLAUE HINEIN’

Kantonrechter Amsterdam 19 augustus 1994, ingestuurd door de heer mr. A.R. van den Noort.

Gemachtigden van energieleveranciers en mobiele telefoonbedrijven maken in de gerechtelijke stukken dikwijls gebruik van standaardformulieren die in de desbetreffende zaak nergens op slaan:

‘Ook is in de oorspronkelijke dagvaarding door Nuon “ins Blaue hinein” gesteld dat A. weigerde de door haar aangewezen persoon toe te laten ter vaststelling van de omvang van de haar geleverde energie ofwel ter koppeling en medeneming van de aan haar in eigendom toebehorende energiemeter. Tegenover de ontkenning van A. dat dat ooit het geval is geweest, heeft Nuon niets naar voren gebracht ter onderbouwing van deze stelling.’

ORDENIEUWS

Toetsen beroepsopleiding 7 januari 2005

NAJAARSCYCLUS 2004 + INHALERS

10.30 - 12.30 uur Burgerlijk Procesrecht
13.30 - 15.30 uur Strafprocesrecht

Alle toetsen worden afgenomen op basis van de meest recente wetteksten.

INSCHRIJVING

Stagiaires die in september 2004 met de Beroepsopleiding zijn begonnen, hoeven zich niet op te geven. Inhalers/herkansers (stagiaires die vóór september 2004 met de Beroepsopleiding zijn begonnen) dienen zich zo spoedig mogelijk schriftelijk (uiterlijk twee weken vóór de

toetsdatum) aan te melden. U ontvangt een schriftelijke bevestiging van inschrijving.

WILT U BIJ INSCHRIJVING DUIDELIJK HET VOLGENDE VERMELDEN:

- naam, voorletter(s) en geslacht;
- het adres waar de bevestiging naar toegezonden moet worden;
- uw cursuscode.

EXAMENGELD:

Het examengeld voor het inhalen/herkansers van toetsen is per 1 maart 2004 door de Algemene Raad vastgesteld op € 65 per toets. Ná de

toetsdag ontvangt u een acceptgiro waarmee u het examengeld ad € 65 per toets kunt overmaken.

LOCATIE:

De toetsen worden afgenomen in de Heidehal, Blokhoeve 2 te Nieuwegein (tel. 030-605 90 59). Voor informatie kunt u bellen met de Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding (telefoon: 070-335 35 55 tussen 09.00-12.00 uur).

(Secretariaat Examencommissie)

ORDENIEUWS

Vervaltermijn behaalde toetsen Beroepsopleiding Advocatuur

In de vergadering van de Algemene Raad van 5 juli 2004 is besloten dat toetsen die betrekking hebben op onderdelen van het examen in de Beroepsopleiding Advocatuur, en die met gunstig gevolg zijn afgelegd, een geldigheid hebben van vijf jaar vanaf de datum van de uitslagbrief. Ten behoeve van het ver-

krijgen van het certificaat Beroepsopleiding Advocatuur dienen toetsen die hun geldigheid hebben verloren, opnieuw te worden afgelegd. Deze vervaltermijn gaat gelden vanaf 1 januari 2005 en wordt neergelegd in het Examenreglement.

Ontheffingsverzoeken PO

Ingevolge de Verordening op de Permanente Opleiding 2000 is de advocaat verplicht elk jaar ten minste zestien opleidingspunten te behalen. Van deze verplichting kan de Algemene Raad, al dan niet onder voorwaarden, geheel of gedeeltelijk ontheffing verlenen. Om voor een dergelijke ontheffing in aanmerking te komen, dient de advocaat zich met een schriftelijk verzoek tot de Algeme-

ne Raad te wenden. Een ontheffing wordt slechts verleend voor het lopende kalenderjaar. Om deze reden dient uw verzoek tot ontheffing van de verplichting tot het behalen van de opleidingspunten de Algemene Raad *uiterlijk 31 december 2004* te bereiken. Verzoeken ná 31 december 2004 ontvangen, betrekking hebbende op het jaar 2004, worden niet in behandeling genomen.

Alléén deurwaarder krijgt persoonsgegevens: een oproep

In vier uitspraken van 7 juli 2004 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State bepaald dat een gemeente op grond van art. 98 Wet GBA kan weigeren persoonsgegevens af te geven ten behoeve van het uitbrengen van een dagvaarding of het (doen) betekenen van een vonnis, indien de aanvrager niet door de wet met de uitvoering van die taak is belast. Aangezien de wet alleen deurwaarders heeft belast met genoemde taken, mag alleen aan hen de afgifte van persoonsgegevens niet worden geweigerd. Een en ander is het gevolg van de inwerkingtreding van Richtlijn 95/46/EG van 24 oktober 1995 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van natuurlijke personen

in verband met de verwerking van persoonsgegevens en het vrije verkeer van die gegevens. Vele gemeenten volgen deze uitspraak inmiddels en weigeren de afgifte van uittreksels aan advocaten.

Nu aan advocaten geen uittreksels meer mogen worden afgegeven, zijn zij niet langer in staat om adresgegevens van wederpartijen te verifiëren, waardoor ingebrekestellingen, en andere aan een procedure voorafgaande documenten mogelijk niet aan het juiste adres worden verzonden, met alle gevolgen van dien. Indien vervolgens blijkt, uit de door de deurwaarder te verrichten adresverificatie, dat betrokkene niet meer op het adres woont, kan de dagvaarding niet worden uitgebracht.

Modelovereenkomst audit

Door de Algemene Raad is een modelovereenkomst audit vastgesteld, die door auditors wordt gebruikt voor de door hen te houden audits. Wanneer een kantoor opdracht geeft tot het doen van een audit, zal de auditor de modelovereenkomst vooraf ter ondertekening toesturen. In deze overeenkomst is een artikel opgenomen, waarin de auditor zijn aansprakelijkheid beperkt tot ten hoogste het bedrag van de kosten

van de audit. Daarover zijn vragen gerezen. Het artikel was een belangrijke voorwaarde voor de aansprakelijkheidsverzekeraars om voor de auditwerkzaamheden van advocaten dekking te verlenen. De Algemene Raad heeft daarmee ingestemd. Een exemplaar van de modelovereenkomst kunt u opvragen bij het auditbureau van de Orde (tel. 070-335 35 71/82/86).

Nieuw vrijstellingsbeleid VSO

Naar aanleiding van de openstelling van de Permanente Opleiding voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding per 1 januari 2005 is een nieuw vrijstellingsbeleid ontwikkeld. Het nieuwe vrijstellingsbeleid, dat geldt vanaf 1 januari 2005, is strikter dan het huidige beleid, dit in verband met de te verwachten verruiming van het cursusaanbod in de VSO. Stagiaires zullen door die verruiming naar verwachting beter dan nu het geval is cursussen kunnen kiezen

die aansluiten op hun praktijk. Met een overgangperiode van één jaar, is de verwachting dat stagiaires geen nadeel ondervinden van dit nieuwe strikte beleid. Mocht blijken dat in een incidenteel geval wel onevenredig nadeel wordt ondervonden, dan laat de Algemene wet bestuursrecht de mogelijkheid open wegens bijzondere omstandigheden van het beleid af te wijken. *Zie voor een uitgebreide toelichting de Ordepagina's achter in dit blad.*

Kroniek Arbeidsrecht 2003

Yvette van Gernerden

redactielid en advocaat te Amsterdam¹

Hier is weer het jaarlijkse overzicht van de belangrijkste uitspraken uit de arbeidsrechtelijke jurisprudentie, dit jaar voor het eerst geschreven door Yvette van Gernerden. De redactie wil Muriel Middeldorp en Gerrard Boot, die deze kroniek de afgelopen jaren voortreffelijk verzorgden, hartelijk danken.

De nummers tussen haakjes verwijzen naar het jurisprudentietijdschrift *JAR* 2003.

ARBEIDSOVEREENKOMST?

In het afgelopen jaar is weer een aantal uitspraken gepubliceerd over de vraag of een arbeidsovereenkomst nu wel of niet daadwerkelijk als arbeidsovereenkomst kan worden aangemerkt. Met name de volgende uitspraak van de Hoge Raad is in dat kader interessant. Mevrouw Den Hoedt en de heer Van der Male waren tot 1995 getrouwd en zijn in dat jaar gescheiden. Van der Male was aandeelhouder en bestuurder van Van der Male B.V. Tussen Van der Male B.V. als werkgever en Den Hoedt als werknemster wordt op 1 januari 1995 een schriftelijke arbeidsovereenkomst gesloten, die uitsluitend is gesloten om te voldoen aan de alimentatieverplichting van Van der Male. Den Hoedt is vanaf het begin van de arbeidsovereenkomst vrijgesteld van het verrichten van arbeid en heeft feitelijk nooit werkzaamheden verricht. Als Den Hoedt gaat samenwonen met een nieuwe partner, stopt Van der Male de betaling van het maandelijks overeengekomen salaris. Den Hoedt stelt hierop een loonvordering in, welke loonvordering door de kantonrechter en het Hof wordt toegewezen, onder verwijzing naar de tekst van de overeenkomst. Het cassatieberoep wordt door de Hoge Raad gegrond geacht. De Hoge Raad oordeelt dat het Hof ten onrechte de tekst van de overeenkomst doorslaggevend heeft geacht voor de conclusie dat er sprake was van een arbeidsovereenkomst. Volgens de Hoge Raad moet bij het vaststellen van de

overeengekomen verplichtingen op alle omstandigheden van het geval gelet worden en niet alleen op de schriftelijke tekst van de overeenkomst. De Hoge Raad stelt zich op het standpunt dat de schriftelijke overeenkomst klaarblijkelijk geen andere strekking had dan aan Den Hoedt een bijdrage in de kosten van haar levensonderhoud te verschaffen zodat de tussen partijen gesloten overeenkomst niet de verplichting tot het verrichten van arbeid behelst en er geen element van gezagsverhouding is. De overeenkomst kan dan ook niet als arbeidsovereenkomst worden getypeerd (263).

LEEFTIJDSONTSLAG

Meerdere uitspraken gingen over de vraag of een werkgever zich terecht op het standpunt stelde dat aan de arbeidsovereenkomst een einde kwam bij het bereiken van een bepaalde leeftijd. In 2002 wees de kantonrechter in kort geding in Amsterdam een beroep van de ING Bank op de eigen CAO af. In die CAO stond vermeld dat de werknemster bij het bereiken van de 62-jarige leeftijd met pensioen zou gaan, tenzij overeengekomen werd dat zij langer zou doorwerken. De kantonrechter oordeelde in die zaak dat het uitsluiten van werknemers op 62-jarige leeftijd omdat hun spankracht in het algemeen afneemt onvoldoende rechtvaardiging oplevert voor het onderscheid naar leeftijd. Deze uitspraak is inmiddels in hoger beroep vernietigd door het Gerechtshof Amsterdam bij arrest van 4 december 2003 (*JAR* 2004/12). Volgens het Hof is de leeftijdsgrens van 62 jaar wel gerechtvaardigd.

In de eerste plaats is het Hof van oordeel dat er sprake is van een groot maatschappelijk draagvlak voor de pensioenleeftijd van 62 jaar. Met name heeft het Hof van belang geacht dat deze pensioenleeftijd de uitkomst was van onderhandelingen met de bonden in het kader van de totstandkoming van een CAO. De pensioenleeftijd van 62 jaar geldt bovendien voor de gehele sector financiële dienstverlening. Voorts heeft het Hof overwogen dat voor de betreffende werknemer een gunstige prepensioenregeling gold, waarmee volgens het Hof voldoende is voldaan aan het vereiste van aansluiting bij de socialezekerheidswetgeving. Volgens het Hof was het door ING gemaakte leeftijdsonderscheid objectief gerechtvaardigd. Het Hof heeft uitgemaakt dat er een legitiem doel was, namelijk het vervangen van de te dure en in de uitwerking onrechtvaardige vut-regeling, terwijl de gehanteerde middelen voor het bereiken van het doel voorshands als passend en noodzakelijk kunnen worden aangemerkt. Tot slot heeft het Hof geoordeeld dat bij het afwegen van de belangen van ING tegen de belangen van de werknemer in kwestie bij langer doorwerken, de belangen van ING prevaleren. Tegen deze uitspraak is geen cassatieberoep ingesteld.

Ten aanzien van casinomedewerkers geldt eveneens een leeftijdsgrens. In de CAO van Holland Casino is bepaald dat werknemers op 62-jarige leeftijd met pensioen gaan. Holland Casino had in kort geding – zowel in eerste aanleg als in hoger beroep – drie rechtvaardigingsgronden aangevoerd voor

¹ Mevr. Van Gernerden is advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek.

de vervroegde pensionering:

1. het bevorderen van doorstroming en het bevorderen van een evenwichtige leeftijdsopbouw;
2. het terugdringen van hoog ziekteverzuim onder oudere werknemers;
3. het beperken van de WAO-instroom van oudere werknemers.

Holland Casino is zowel in eerste aanleg als in hoger beroep in het gelijk gesteld (126). Het Hof heeft geoordeeld dat slechts een beperkt aantal personeelsleden per jaar met pensioen gaat en er ook niet veel werknemers vertrekken om andere redenen, waardoor weinig promotiemogelijkheden ontstaan. De Kantonrechter Haarlem heeft in de bodemprocedure eveneens geoordeeld dat de leeftijdsgrens van 62 jaar voor casinomedewerkers objectief gerechtvaardigd is (187). Het hoger beroep in deze zaak loopt nog.

CAO

In de zaak ABN AMRO/Teisman (40) ging het om de vraag of een ongebonden werknemer toch gebonden kan worden geacht aan een arbitraal beding in een CAO. In de arbeidsovereenkomst van deze werknemer is de CAO voor het Bankbedrijf van toepassing verklaard, waarin onder meer is bepaald dat geschillen met betrekking tot de toepassing van de CAO zijn onderworpen aan het oordeel van het scheidsgerecht voor het Bankbedrijf met uitsluiting van de gewone rechter. De werknemer heeft ABN AMRO gedagvaard voor de kantonrechter. De bank heeft zich met een beroep op het arbitraal beding op de onbevoegdheid van de rechter beroepen. Zowel de kantonrechter als de rechtbank heeft de werknemer in het gelijk gesteld, onder meer onder verwijzing naar art. 14 Wet CAO. Dit artikel bepaalt dat een werkgever die door een CAO is gebonden, verplicht is de CAO-bepalingen ook ten aanzien van een ongebonden werknemer na te komen. De rechtbank heeft geoordeeld dat de binding van de werknemer aan de CAO zich niet uitstrekt tot het voornoemde arbitraal beding. Volgens de Hoge Raad is de verplichting ex art. 14 CAO beperkt tot bepalingen omtrent arbeidsvoorwaarden. De Hoge Raad heeft overwogen dat de rechtbank met recht uit de ontstaansgeschiedenis van art. 14 Wet

CAO heeft afgeleid dat de wetgever met die beperking tot uitdrukking heeft willen brengen dat de verplichting zich niet uitstrekt tot bepalingen omtrent arbitrage. Volgens de Hoge Raad geldt de beperking in art. 14 Wet CAO tot arbeidsvoorwaarden in dit geval echter niet, omdat de toepasselijkheid van de CAO in de arbeidsovereenkomst is overeengekomen. Omdat in dit geval via de individuele arbeidsovereenkomst toepasselijkheid van de CAO is overeengekomen, is voor de betreffende werknemer gebondenheid aan het arbitraal beding ontstaan.

In het arrest Bollemeijer/TPG Post (19) ging het om de vraag of afwijking van de driekwart dwingende bepaling van art. 7:668 lid 5 (oud) BW bij schriftelijke overeenkomst mogelijk was. In deze zaak ging het om een werknemer wiens arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd vijfmaal aansluitend werd verlengd. Toen TPG Post vervolgens geen nieuwe verlenging aanbood, heeft de werknemer de nietigheid van het ontslag ingeroepen en doorbetaling van loon gevorderd. De zaak speelde zich af voor de inwerkingtreding van de Wet Flexibiliteit en Zekerheid per 1 janu-

ari 1999, zodat voorafgaande opzegging vereist was. TPG Post beriep zich erop dat geen voorafgaande opzegging was vereist onder verwijzing naar de CAO Briefpost 2000. Deze CAO was niet algemeen verbindend verklaard terwijl de werknemer geen lid was van een vakorganisatie die partij was bij deze CAO. Bij de verlengingen van de arbeidsovereenkomst is echter door partijen wel overeengekomen dat de verlengde arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd van rechtswege zou eindigen, waarbij is verwezen naar 'de afspraken die zijn gemaakt met de vakorganisaties over het gebruik van de arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd in het kader van Briefpost 2000'. Volgens de werknemer is de CAO echter niet van toepassing zodat de laatste arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd niet van rechtswege is geëindigd. De

Hoge Raad heeft geoordeeld dat de CAO niet rechtstreeks van toepassing is, terwijl de CAO ook niet door partijen op de arbeidsovereenkomst van toepassing is verklaard. Volgens de Hoge Raad kunnen partijen in hun individuele arbeidsovereenkomst afwijkingen van driekwart dwingend recht opnemen, mits deze afwijking overeenkomt met hetgeen is neergelegd in de CAO, ook al is de CAO niet rechtstreeks van toepassing. De Hoge Raad heeft overwogen dat in een dergelijk geval ook in de bescherming van de werknemer is voorzien, die is beoogd met het dwingendrechtelijke karakter van de desbetreffende wetsbepaling, nu vakorganisaties bij de totstandkoming van de CAO betrokken zijn geweest. De arbeidsovereenkomst is na het verstrijken van de laatste termijn dan ook van rechtswege geëindigd.

Op 10 januari 2003 heeft de Hoge Raad arrest gewezen in een zaak waar het ging om de positie van een ongebonden werknemer na overgang van een onderneming (38). De werknemer was in dienst van Hoogovens. Op zijn arbeidsovereenkomst was de CAO van Hoogovens van toepassing. De verbandkamer waar de werknemer werkzaam was is vervolgens overgedragen aan het Rode Kruis Ziekenhuis, zodat er sprake was van overgang van onderneming. De CAO Ziekenhuiswezen was op het personeel van het Rode Kruis Ziekenhuis van toepassing. Deze CAO hield voor de werknemer een verslechtering in van zijn arbeidsvoorwaarden. De werknemer heeft niet ingestemd met toepassing van deze CAO op zijn arbeidsovereenkomst; evenmin is de werknemer aangesloten bij een partij bij de CAO voor het Ziekenhuiswezen. Na de overgang van onderneming op 1 oktober 1995 heeft het ziekenhuis de CAO voor het Ziekenhuiswezen op de arbeidsovereenkomst van de werknemer toegepast. Vervolgens is er in augustus 1996 een nieuwe CAO totstandgekomen die met terugwerkende kracht in werking is getreden per 1 april 1996. Op 3 mei 1997 is deze CAO algemeen verbindend verklaard. De werknemer heeft gevorderd dat hij ook na zijn indiensttreding bij het Rode Kruis Ziekenhuis op basis van de Hoogovens-CAO zou worden tewerkgesteld en betaald. De rechtbank heeft geoordeeld dat na afloop van de algemeen verbindend verklaarde CAO de arbeidsovereenkomst tussen de werknemer en het ziekenhuis herleeft, zodat het ziekenhuis na afloop van de algemeenverbindendverklaring de bepalingen van de Hoogovens-CAO moest toepassen op de arbeidsovereenkomst met de werknemer. Volgens de Hoge Raad voorziet de Wet AVV in verbindendheid van de verbindend verklaarde bepalingen van een CAO op grond van een overheidsmaatregel gedurende een welomschreven, beperkte periode. Ingevolge de Wet AVV kan aan een verbindendverklaring geen terugwerkende kracht worden toegekend en gelden strikte bepalingen voor de lengte van de periode van een verbindendheid. De Hoge Raad overweegt dat het met dit stelsel niet te verenigen is om door een extensieve interpretatie

van de wet de geldingsduur van de betreffende CAO-bepalingen voorbij die periode te verlengen op de enkele grond dat deze tijdens de periode van verbindendheid deel uitmaakten van de arbeidsovereenkomsten waarvoor de verbindendverklaring gold. Na afloop van de algemeenverbindendverklaring van de CAO voor het Ziekenhuiswezen, dient het Rode Kruis Ziekenhuis de toepasselijke bepalingen uit de Hoogovens-CAO dan ook op de werknemer toe te passen.

ONTBINDING

Zoals Gerrard Boot en Muriel Middeldorp in de Kroniek Arbeidsrecht 2002 hebben aangegeven, is er in 2002 al een aantal uitspraken geweest over de vraag of en, zo ja, wat de werknemer nog zou kunnen vorderen als aan de arbeidsovereenkomst een einde is gekomen door de ontbinding.

In zijn arrest van 10 januari 2003 (39) heeft de Hoge Raad opnieuw een aantal aanwijzingen gegeven op grond waarvan beoordeeld kan worden of het voor de werknemer nog mogelijk is om na een ontbindingsprocedure andere vorderingen uit hoofde van een arbeidsovereenkomst in te stellen. De arbeidsovereenkomst tussen ING en Van Ravenswaarde was ontbonden met ingang van 1 december 1995 onder toekenning van een ontbindingsvergoeding ad EUR 100.000 bruto. Daarna heeft Van Ravenswaarde een bodemprocedure aangespannen waarin hij een vergoeding ter zake van materiële en immateriële schade vordert omdat ING zich jegens hem niet als goed werkgever zou hebben gedragen. Van Ravenswaarde voelde zich geschaad in zijn carrièremogelijkheden na een door ING uitgebracht rapport omtrent zijn declaratiegedrag. Bij tussenbeschikking heeft de kantonrechter in een ontbindingsprocedure ING in de gelegenheid gesteld om een tegenrapport in het geding te brengen ter neutralisering van het eerdere rapport. De kantonrechter heeft daarbij overwogen dat indien een deugdelijk tegenrapport zou worden overgelegd, de vergoeding zou worden bepaald op 6 maandsalarissen. ING heeft daarop een tegenrapport overgelegd. De kantonrechter heeft overwo-

gen dat dit rapport niet geheel voldeed aan de bij de tussenbeschikking gestelde eisen en heeft vervolgens de ontbindingsvergoeding op circa 8 maandsalarissen bepaald. Van Ravenswaarde heeft vervolgens in een bodemprocedure een vergoeding voor materiële en immateriële schade geëist op basis van slecht werkgeverschap. In hoger beroep heeft hij zijn eis vermeerderd met een vordering dat de bank een verklaring opstelt die strekt tot rectificatie van de in het rapport voorkomende beschuldigingen. De kantonrechter heeft de vorderingen gedeeltelijk toegewezen. De rechtbank heeft de vorderingen afgewezen. De Hoge Raad heeft overwogen dat Van Ravenswaarde na ontvangst van het tegenrapport niet slechts de gelegenheid diende te krijgen om zich over dat rapport uit te laten, maar ook om, nu hij dat niet acceptabel vond, kenbaar te maken of hij al dan niet met een extra vergoeding genoegen nam. Volgens de Hoge Raad had de kantonrechter niet tot de in de eindbeschikking voorziene wijze van afdoening mogen komen, indien Van Ravenswaarde zich tijdens de mondelinge behandeling op het standpunt zou hebben gesteld dat hij geen genoegen wilde nemen met een extra vergoeding. Volgens de Hoge Raad is het oor-

is overleven dan niet al
werk genoeg?

deel van de rechtbank dat de door Van Ravenswaarde gestelde schade in de vergoeding is begrepen en dat de vordering tot het opstellen en toezenden van een rectificatie als vergoeding in natura moet worden afgewezen niet onbegrijpelijk. In deze uitspraak heeft de Hoge Raad opnieuw bevestigd dat in de procedure tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst ex art. 7:685 BW, het resultaat van de rechterlijke toetsing aan de eisen van redelijkheid en billijkheid in beginsel ten volle tot uitdrukking behoort te komen in de hoogte van de vergoeding die de rechter toekent, zodat daarnaast voor zodanige toetsing geen plaats is.

DE ARBEIDSONGESCHIKTE WERKNEMER

In het arrest Stal/UWV (41) heeft de Hoge Raad zich uitgesproken over de vraag hoever reïntegratieverplichtingen en loonbetalingsverplichtingen van een werkgever zich uitstrekken. Het ging hier om een werknemer, Stal, die ten tijde van zijn indienstreding in 1990 al lichamelijk gehandicapt was als gevolg van een ongeval. In november 1991 heeft Stal opnieuw een ongeluk gekregen, als gevolg waarvan hij een lichte hersenbeschadiging heeft opgelopen. Stal heeft zijn werkzaamheden gedurende 10 maanden

moeten neerleggen. Na die periode was hij gedeeltelijk arbeidsongeschikt. Zijn werkgever, UWV, heeft overeenkomstig de toepasselijke CAO gedurende 3 jaar het salaris doorbetaald en vervolgens de WAO-uitkering aangevuld. Op 1 december 1994 heeft UWV de betaling gestaakt, waartegen Stal geprotesteerd heeft. Gedurende de periode dat Stal gedeeltelijk arbeidsongeschikt was heeft UWV hem een aantal keren herplaatst, maar dit heeft niet tot een blijvend resultaat geleid. UWV heeft in mei 1995 toestemming gevraagd aan de RDA (thans CWI) om de arbeidsverhouding met Stal te beëindigen. Deze toestemming is geweigerd. Met ingang van november 1996 is Stal opnieuw tewerkgesteld, ditmaal als administratief medewerker. Op 17 januari 1997 is deze tewerkstelling geëindigd. Stal heeft vervolgens in een bodemprocedure plaatsing in een passende functie en doorbetaling van zijn salaris gevorderd vanaf december 1994 met wettelijke verhoging, rente en kosten. De kantonrechter heeft de loonvordering grotendeels toegewezen. De kantonrechter heeft kort gezegd overwogen dat niet kan worden aanvaard dat binnen een grote organisatie als die van UWV geen passende functie zou kunnen worden gevonden. UWV is tegen dit vonnis in hoger beroep gegaan. Daarna heeft Stal een inmiddels derde kort geding tegen UWV aanhangig gemaakt. Naar aanleiding van het derde kort geding is tussen partijen een schikking totstandgekomen die inhield dat UWV een onderzoeksinstituut opdracht zou geven om een onderzoek in te stellen naar de reïntegratiemogelijkheden van Stal binnen UWV in een passende functie. In een vierde kort geding, dat opnieuw aanhangig is gemaakt door Stal, heeft Stal van UWV gevorderd het onderzoeksinstituut opdracht te geven tot begeleiding van zijn reïntegratie.

In de bodemprocedure in hoger beroep heeft de rechtbank het vonnis van de kantonrechter bekrachtigd, voorzover dit de loondoorbetaling betreft. Voor het overige heeft de rechtbank het vonnis vernietigd en de vorderingen afgewezen. Volgens de rechtbank heeft UWV alles gedaan wat in redelijkheid van haar kan worden gevergd om tot weder-

tewerkstelling te komen. Van UWV kan volgens de rechtbank als werkgever in redelijkheid niet worden gevergd tot herplaatsing over te gaan van een werknemer aan wiens arbeid ook op lange termijn naar alle waarschijnlijkheid geen of nauwelijks loonwaarde kan worden toegekend. Volgens de rechtbank is het mislukken van elke reïntegratiepoging niet aan UWV te wijten. In het incidentele beroep in cassatie voert UWV aan, dat nu de rechtbank heeft aangenomen dat niet meer kan worden gesproken van een reële mogelijkheid tot herplaatsing, UWV niet gehouden is tot doorbetaling van loon over de periode 1994 tot en met 2001, omdat Stal niet beschikbaar was voor passende arbeid of bedongen arbeid. De Hoge Raad oordeelt dat een gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemer die zich bereid heeft verklaard om passende arbeid te verrichten, recht houdt op loon tot aan het moment dat duidelijk is dat er geen passende arbeid voorhanden is. De werkgever dient in geval van een zodanige bereidverklaring van de werknemer zo spoedig als redelijkerwijs mogelijk is te onderzoeken of andere passende arbeid voorhanden is en daarover duidelijkheid te verschaffen aan de werknemer. UWV is daarmee in gebreke gebleven, nu eerst in hoger beroep duidelijk is geworden dat er geen mogelijkheid was om Stal overeenkomstig zijn aanbod te herplaatsen in een passende functie. UWV is dan ook gehouden om het loon aan Stal over voornoemde periode te betalen.

CONCURRENTIEBEDING

De Hoge Raad heeft in april 2003 uitspraak gedaan over de vraag in hoeverre een boetebeding in een concurrentiebeding geldig is, indien de bestemming van de boete niet vermeld is (107). Ingevolge art. 7:650 BW dient een boetebeding schriftelijk overeengekomen te worden, waarbij de bestemming van de boete aangegeven dient te worden en de boete niet ten goede mag komen aan de werkgever. Het Hof Leeuwarden had in een uitspraak uit 1998 (JAR 1998/251) uitge maakt dat een concurrentiebeding niet geldig was, onder meer omdat in het boetebeding niet was vermeld wat de bestemming van de boete was.

De rechtbank heeft in deze zaak geoordeeld dat een in het kader van een concurrentiebeding opgenomen boeteregeling niet behoef te voldoen aan de voorwaarde dat de bestemming van de boete is vermeld. De rechtbank heeft daartoe overwogen dat onder het voorheen geldende recht de heersende leer was dat art. 7A:1637u lid 3 (oud) BW, waarin het vereiste was neergelegd dat het boetebeding de bestemming van de boete vermeldt, niet van toepassing is op het concurrentiebeding van art. 7A:1637x (oud) en dat uit de wetgeschiedenis van de huidige art. 7:650 en 7:653 BW niet blijkt dat beoogd werd in dit opzicht een materiële wijziging aan te brengen. Volgens de rechtbank is er geen grond om de voorheen heersende leer met betrekking tot de verhouding tussen het boetebeding en het concurrentiebeding niet langer als geldend te aanvaarden. De Hoge Raad verenigt zich met het oordeel van de rechtbank en verwijst naar de conclusie van de AG, waaruit blijkt dat dit ook strookt met het standpunt van de meerderheid van de literatuur omtrent de art. 7:650 en 7:653 BW.

SCHORSING EN LOONBETALING

In een arrest van de Hoge Raad 21 maart 2003 (91) gaat het om de vraag in hoeverre een werkgever gehouden is om loon door te betalen tijdens schorsing. De werknemer, Van der Gulik, is met ingang van 1 januari 1995 aangesteld tot directeur van een hypotheekcentrum. Na een conflict heeft dit hypotheekcentrum Van der Gulik met ingang van 28 maart 1996 op non-actief gesteld. Vanaf die dag heeft Van der Gulik zich ziek gemeld. Met ingang van 5 maart 1997 is Van der Gulik weer arbeidsgeschikt. De arbeidsovereenkomst tussen partijen is ontbonden per 1 juli 1997 onder toekenning van een vergoeding. Daarnaast heeft Van der Gulik in een bodemprocedure een bedrag aan afsluitprovisie gevorderd over de periode vanaf de op non-actiefstelling tot aan het eind van het dienstverband. De kantonrechter heeft de vordering van Van der Gulik deels toegewezen. De rechtbank heeft het vonnis van de kantonrechter in zoverre vernietigd dat de vordering van Van der Gulik alsnog wordt afgewezen. Volgens de recht-

diefstal, moord en ander wangedrag van
personeel komt voor rekening van de
werkgever, want personeel hebben
is het risico van de
werkgever...

Wie is eigenlijk
werkgever
van de Hoge Raad?
Het zal het VNO
niet weze...

bank lijdt de in art. 7:627 BW neergelegde hoofdregel, dat de werkgever geen loon verschuldigd is indien de werknemer de bedongen arbeid niet heeft verricht, ingevolge art. 7:628 BW uitzondering indien de oorzaak van het niet-presteren in redelijkheid voor rekening van de werkgever behoort te komen. De rechtbank heeft het hypotheekcentrum in de gelegenheid gesteld feiten en omstandigheden te bewijzen waaruit blijkt dat de op non-actiefstelling aan Van der Gulik zelf is te wijten. De rechtbank heeft vervolgens in het eindvonnis geoordeeld dat vast is komen te staan dat Van der Gulik zich ernstig heeft misdragen en dat het hypotheekcentrum gegronde redenen had om Van der Gulik op non-actief te stellen. De rechtbank heeft voorts geoordeeld dat Van der Gulik daarna geen recht heeft op provisie

over de periode waarin hij op non-actief was gesteld en evenmin recht op 70% van het loon in de periode dat hij wegens ziekte arbeidsongeschikt is geweest. De Hoge Raad volgt dit oordeel van de rechtbank niet. De Hoge Raad heeft overwogen dat de werknemer ingevolge art. 7:628 lid 1 BW het recht behoudt op het naar tijdsruimte vastgestelde loon indien hij de overeengekomen arbeid niet heeft verricht door een oorzaak die in redelijkheid voor rekening van de werkgever behoort te komen. Volgens de Hoge Raad ligt een schorsing of een op non-actiefstelling in de risicosfeer van de werkgever en is dit aan te merken als 'een oorzaak die in redelijkheid voor rekening van de werkgever behoort te komen', zodat de werkgever ook tijdens een schorsing of een op non-actiefstelling verplicht is tot doorbetaling van

loon. De Hoge Raad overweegt dat dat ook het geval is indien de werkgever gegronde redenen had om de werknemer te schorsen of op non-actief te stellen en de schorsing of op non-actiefstelling aan de werknemer zelf is te wijten. Inbreuk op het recht van de werknemer op loon is alleen mogelijk indien van art. 7:628 BW is afgeweken bij schriftelijke overeenkomst. Nu daarvan in dit geval geen sprake was, is de rechtbank volgens de Hoge Raad uitgegaan van een onjuiste rechtsopvatting.

ONTSLAG OP STAANDE VOET

In een arrest van 20 juni 2003 heeft de Hoge Raad zich wederom uitgelaten over de vraag wanneer er sprake is van een dringende reden die een ontslag op staande voet rechtvaardigt (179). Het ging hier om een werknemer, Wickel, die op 14 april 1986 in dienst is getreden bij een rechtsvoorgangster van dropfabrikant Klene B.V. De drop wordt geproduceerd in meerploegendienst. Bij Klene gelden strenge voorschriften op het gebied van hygiëne en procesorganisatie. Deze voorschriften zijn neergelegd in huisregels. Wickel heeft zich bij herhaling schuldig gemaakt aan het overtreden van deze huisregels, waaronder de werktijdenregeling, en blijft hardnekkig weigeren om zich aan een rookverbod te houden. Wickel houdt zich evenmin aan de vastgestelde pauzetijden. Wickel is door Klene herhaaldelijk schriftelijk gewaarschuwd en is er ook voor gewaarschuwd dat handhaving van zijn gedrag ontslag op staande voet tot gevolg zou kunnen hebben.

Op 8 maart 1999 is wederom geconstateerd dat Wickel het rookverbod heeft overtreden door met een brandende sigaret in zijn hand via de personeelsingang de fabriek in te gaan waarna hij de brandende sigaret op de verwarming heeft gelegd om de gasmeterstand op te nemen en vervolgens met de sigaret in de kantine is aangetroffen. Op diezelfde dag is Wickel door Klene op staande voet ontslagen. Wickel heeft de nietigheid van het ontslag ingeroepen. De kantonrechter heeft de vorderingen van Wickel afgewezen. De rechtbank heeft het vonnis van de kantonrechter bekrachtigd. De rechtbank heeft

overwogen dat hoewel een enkele overtreding van een huisregel op zichzelf beschouwd in het algemeen geen dringende reden behoeft op te leveren, de overtreding door Wickel van de huisregels van Klene, gelet op de voorgeschiedenis en de voorafgaande waarschuwingen, wél het gewicht van een dringende reden hebben gekregen. De Hoge Raad volgt dit oordeel van de rechtbank. De Hoge Raad overweegt dat bij het oordeel of sprake is van een dringende reden die een ontslag op staande voet rechtvaardigt, enerzijds het belang van de werkgever daarbij en anderzijds de vraag of de gevolgen van het ontslag te ernstig zijn voor de werknemer, tegen elkaar moeten worden afgewogen. In verband met de onverminderd onverschillige en weigerachtige houding van Wickel ten aanzien van de handhaving van de huisregels en het belang van Klene bij de handhaving daarvan, is het volgens de Hoge Raad in de gegeven omstandigheden voldoende komen vast te staan dat een dringende reden voor een dergelijk ontslag aanwezig was. Volgens de Hoge Raad moet uitgangspunt zijn dat een bij herhaling niet-voldoen door een werknemer aan een op zichzelf redelijke opdracht van de werkgever in beginsel een dringende reden oplevert. Met betrekking tot de persoonlijke omstandigheden van Wickel heeft de Hoge Raad opgemerkt dat bij het oordeel over de vraag of er van een dringende reden sprake is de per-

soonlijke omstandigheden van de werknemer, zoals zijn leeftijd en de gevolgen die een ontslag op staande voet voor hem zou hebben, in aanmerking moeten worden genomen. De Hoge Raad overweegt dat ook indien de gevolgen ingrijpend zijn, een afweging van deze persoonlijke omstandigheden tegen de aard en de ernst van de dringende reden tot de slotsom kunnen leiden dat een onmiddellijke beëindiging van de arbeidsovereenkomst gerechtvaardigd is. De rechtbank mocht volgens de Hoge Raad voor haar oordeel, dat in de gegeven omstandigheden een dringende reden moest worden aangenomen, doorslaggevend achten de door haar vastgestelde onverminderd onverschillige en weigerachtige houding van Wickel ten aanzien van de handhaving van de huisregels en het belang van Klene bij handhaving daarvan.

VOORWAARDELIJKE OPZEGGING EX ART. 6 BBA

In de volgende uitspraak gaat het om de vraag of de Regionaal Directeur voor de Arbeidsvoorzieningsorganisatie (de RDA, thans de CWI) aan de toestemming om de arbeidsovereenkomst op te zeggen (90) als nog een wederindiensttredingsvoorwaarde kon verbinden. Het ging hier om een werknemer, Tolsma, die op 30 oktober 1988 in dienst is getreden bij de rechtsvoorgangster van Lypack. In verband met een reorganisa-

tie heeft Lypack de RDA toestemming gevraagd om de arbeidsverhouding met Tolsma op te zeggen. De RDA heeft die toestemming op 22 maart 1999 verleend. Vervolgens heeft Lypack de arbeidsovereenkomst met Tolsma bij brief van 30 maart 1999 opgezegd tegen 1 juni 1999. Daarna heeft de RDA schriftelijk aan Lypack bericht (bij brief van 19 april 1999) dat de toestemming is verleend onder de voorwaarde dat de werkgever binnen 26 weken na de bekendmaking van de toestemming geen werknemer in dienst zal nemen voor het verrichten van werkzaamheden van dezelfde aard, dan nadat hij degene wiens arbeidsverhouding is opgezegd, in de gelegenheid heeft gesteld zijn vroegere werkzaamheden te hervatten. Tolsma heeft vervolgens een procedure bij de kantonrechter aanhangig gemaakt, waarin hij stelt dat Lypack de wederindiensttredingsvoorwaarde heeft overtreden door het aantrekken van een uitzendkracht die het werk verrichtte dat Tolsma voorheen verrichtte. Tolsma heeft een verklaring voor recht gevorderd dat het gegeven ontslag niet is met veroordeling van Lypack tot wedertewerkstelling en loondoorbetaling. De kantonrechter heeft bij tussenvonnis geoordeeld dat de wederindiensttredingsvoorwaarde deel uitmaakte van de ontslagvergunning en heeft Tolsma toegelaten tot het bewijzen van feiten en omstandigheden waaruit kan worden afgeleid dat Lypack deze heeft overtreden. Na bekrachtiging van het vonnis door de rechtbank is de zaak terugverwezen naar de kantonrechter. Volgens de Hoge Raad kan de RDA, indien hij toestemming voor opzegging van de arbeidsverhouding wegens bedrijfseconomische redenen verleent, aan zijn toestemming de wederindiensttredingsvoorwaarde verbinden. Volgens de Hoge Raad is het onder omstandigheden mogelijk om eventueel op een later tijdstip dan tegelijk met de verleende toestemming, de wederindiensttredingsvoorwaarde op te leggen. In dit geval oordeelde de Hoge Raad dat dit niet mogelijk was nu Lypack er op mocht vertrouwen dat de toestemming voor het ontslag onvoorwaardelijk was verleend en Lypack al gebruik had gemaakt van de verleende toestemming voor het ontslag. ●

KLUWER FIDURA WORKFLOW SOFTWARE: EFFICIENCY VERGROOT UW SLAGVAARDIGHEID!

Meer dan 6000 juridische professionals werken er reeds mee....

Kluwer Fidura maakt al 10 jaar krachtige en gebruikersvriendelijke automatiseringssystemen die speciaal zijn toegesneden op de juridische dienstverlening. Innovatie en flexibiliteit zorgen ervoor dat de Kluwer Fidura applicaties in elke praktijksituatie toegepast kunnen worden. De pakketten ontsluiten informatie op dossier-, relatie- en managementniveau en zorgt ervoor dat alle juridische bedrijfsprocessen gestroomlijnd zijn. Dankzij slimme integratie van programma's is de software geschikt voor zowel de advocaat als de secretaresse.

Fidura Enterprise – de meest innovatieve en flexibele automatiseringsoplossing voor juridische professionals van dit moment. Fidura Enterprise ondersteunt de volledige workflow van middelgrote en grote advocatenkantoren, juridische afdelingen en kantoren die een eigen inrichting van het programma willen hebben of willen meeconverteren vanuit andere workflow programma's.

Naast volledige dossier- uren en financiële administratie beschikt dit programma over een uitstekende integratie met de Microsoft Office productlijn en kent dit programma geïntegreerde koppelingen met andere softwareproducten zoals

wettelijke rente-, alimentatie rekenprogramma's, performance management en ook bijvoorbeeld De Gids Rechterlijke Macht.

Fidura Medium – een pragmatische automatiseringsoplossing voor advocatenkantoren en juridische afdelingen. De software integreert dossier-, uren-, en financiële gegevens van uw kantoor in een gebruikersvriendelijk en snel systeem. Dit systeem kan ingericht worden op uw manier van werken.

Advocaat Online - het mobiele advocatenkantoor waarmee u direct aan de slag kunt! Bij aanmelding krijgt u per gebruiker per kantoor een login naam en wachtwoord, waarmee u toegang krijgt tot een beveiligd mobiel advocatenkantoor met een gebruikersvriendelijk en compleet dossier- en administratiesysteem. Geen implementatie nodig en u kunt deze eenvoudige administratie binnen grenzen aanpassen aan uw eigen werkwijze.

Welke oplossing is uw keuze?

Met Kluwer Fidura vergroot u de slagvaardigheid van uw kantoor of afdeling. Bel voor meer informatie met 0499 – 334 550 of surf naar www.kluwerfidura.nl

KLUWER

Meer info? Surf naar:
www.kluwerfidura.nl

Voortdurende voorlopige hechtenis

Kritische toets of lopende bandwerk?

S.M. Krans

advocaat te Amsterdam¹

(Seegers, Meijering, Ficq en Van Kleef advocaten)

De Nederlandse voorlopige hechtenis voldoet niet aan de eisen die het EHRM stelt. S.M. Krans vat samen hoe de voorlopige hechtenis ook alweer is geregeld en wat de belangrijkste EHRM-criteria zijn. En hij geeft enkele voorbeelden uit zijn praktijk die ‘het bij de verdediging bestaande cynisme’ dreigen te versterken.

Een jaar geleden vroegen S.L.J. Janssen en G.P. Hamer zich af of de Nederlandse regeling van de voorlopige hechtenis op gespannen voet staat met het EVRM (*Advocatenblad* 2003-21, 14 november 2003, p. 932-936). Diverse aspecten hielden zij kritisch tegen het licht. Hun conclusies waren niet mild: uitspraken in Nederland lijken vaak niet te voldoen aan de richtlijnen zoals die door het EHRM zijn gegeven. Zo is de motivering van de beschikkingen (of beter gezegd: het ontbreken daarvan) voor de auteurs een doorn in het oog. In de beschikkingen is doorgaans

niets terug te vinden van de ware motieven voor het voortduren van de voorlopige hechtenis, afgezien van de algemene opmerking dat de ‘ernstige bezwaren’ en ‘gronden’ nog aanwezig zijn. Kennelijk voldoet deze mededeling aan het in het Wetboek van Strafvordering verankerde vereiste om beschikkingen met redenen te omkleden. Ten slotte uiten de auteurs hun ergernis over ‘de verregaande gestandaardiseerde wijze van afdoening’.

Enkele praktijkvoorbeelden bevestigen helaas het geschetste beeld.

HOE ZAT HET OOK AL WEER?

Na aanhouding wordt een verdachte – wanneer een officier van Justitie dat vordert – uiterlijk binnen drie dagen en vijftien uur voorgeleid voor een rechter-commissaris. Indien de RC de bewaring beveelt, vangt daarmee de voorlopige hechtenis aan. Binnen tien dagen na dit bevel oordeelt de raadkamer van de rechtbank – op vordering van de officier van Justitie – of de gevangenhouding kan worden bevolen. De voorlopige hechtenis wordt daarmee met 30 dagen verlengd. Een verdachte is verplicht om bij deze gelegenhe-

Het EHRM heeft op 24 juli 2003 in het Smirnova-arrest met bijzondere stelligheid wederom de criteria voor de toepassing van voorlopige hechtenis genoemd, geheel in lijn met eerdere uitspraken. Prof. mr. T.M. Schalken, hoogleraar strafrecht en strafprocesrecht, heeft de volgende tien uitgangspunten uit het Smirnova-arrest (en de overige rechtspraak van het EHRM) gestedilleerd:³

- Het voorarrest is een uitzondering op het recht op persoonlijke vrijheid.
- Het uitzonderlijke karakter van het voorarrest verzet zich tegen een praktijk waarin de vrijheidsbeneming uitsluitend op de ernst van het delict en op de mogelijke veroordeling wordt gebaseerd, zodat de vrijheidsbeneming feitelijk fungeert als een voorschot op de gevangenisstraf.
- Het uitzonderlijk karakter van het voorarrest dwingt ertoe dat de rechter regelmatig toetst of door tijdsverloop de gronden voor de voorlopige hechtenis nog steeds aanwezig zijn.
- Het uitzonderlijk karakter impliceert dat de rechter bij de toetsing nagaat of de gronden voor de voorlopige hechtenis aannemelijk zijn aan de hand van concrete feiten en niet op basis van abstracties of algemene veronderstellingen.
- Het uitzonderlijk karakter van het voorarrest legt de toetsende rechter de verplichting op om na een daartoe strekkend verweer eerst te onderzoeken of er een alternatief aanwezig is waarmee aan het doel van de vrijheidsbeneming wordt voldaan.

- Als afwijzing van het alternatief zijn vier aanvaardbare redenen te rechtvaardigen: vluchtgevaar, collusiegevaar, recidivegevaar of het (risico op) verstoren van de openbare orde.
- Het enkele (voort)bestaan van een serieuze verdenking is niet voldoende om een lange periode van vrijheidsbeneming te rechtvaardigen, hoewel de aard van het delict en de vereisten van het onderzoek een eerste (korte) periode van voorarrest kunnen rechtvaardigen.
- Het uitzonderlijke karakter van het voorarrest is van invloed op de voor de rechter geldende vraagstelling: de vraag staat niet centraal of de vrijheidsbeneming op basis van de aangevoerde gronden kan worden gebillijkt, maar of vrijlating zich expliciet verzet tegen het aanvaarden van een redelijk alternatief.
- De rechter dient via een behoorlijke motivering aan te geven waarom de gronden aansluiten bij de feitelijke situatie en de persoonlijke omstandigheden van de voorlopig gehechte.
- De feitelijke situatie moet aan art. 5 EVRM worden getoetst, zelfs wanneer nationale wetgeving voorlopige hechtenis dwingend voorschrijft.

De Nederlandse wijze van behandeling stemt maar moeizaam – beter gezegd: niet – overeen met meerdere van deze criteria.

den te verschijnen.² Nadien kan de raadkamer van de rechtbank – weer op vordering van de officier van Justitie – de voorlopige hechtenis maximaal twee keer met 30 dagen per keer verlengen. Een verdachte is bij die gelegenheden niet verplicht te verschijnen. Na verstrijken van deze termijnen moet in de zaak tegen een voorlopig gehechte verdachte een (in beginsel openbare) zitting hebben plaatsgevonden.

Vorderingen van de officier van Justitie (streckende tot bevel bewaring of tot verlenging van de gevangenhouding) kunnen slechts worden toegewezen als sprake is van:

- minimaal één van de in art. 67 Sv genoemde gevallen,
- ernstige bezwaren, en
- minimaal één van de in art. 67a Sv genoemde gronden.

Als er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat een verdachte zich langer in voorlopige hechtenis bevindt dan de vrijheidsbenemende straf of maatregel die later zal volgen, moet een vordering van de officier van Justitie uiteraard worden afgewezen.

Ook al is aan alle genoemde voorwaarden voldaan, dan hoeft dat nog niet te betekenen dat een verdachte zich in voorlopige hechte-

nis moet bevinden. De rechter dient, naast het bovenstaande, een belangenafweging te maken. Hierbij spelen de belangen van de samenleving, van de verdachte en – indien van toepassing – van het slachtoffer een rol. Deze belangenafweging kan – ondanks het bestaan van gevallen, ernstige bezwaren en gronden – als resultaat opleveren dat voorlopige hechtenis onwenselijk of onredelijk is. In de praktijk wordt deze belangenafweging niet aan het papier toevertrouwd.

GRONDEN IN DISCUSSIE

De ‘gevallen’ zijn in raadkamer nauwelijks onderwerp van discussie, nu deze simpelweg (limitatief opgesomd) in de wet staan. Daarentegen ontstaat in raadkamer vaak discussie over ‘ernstige bezwaren’, waarmee namelijk de vraag aan de orde komt of het waarschijnlijk is dat de verdachte het feit heeft begaan. Dat oordeel hangt uiteraard af van het gepre-

senteerde dossier en de interpretatie van de inhoud van het dossier. In raadkamer verschillen officier van Justitie en advocaat dikwijls van mening over het al dan niet bestaan van ernstige bezwaren. Ten slotte zijn ook de ‘gronden’ vaak onderwerp van discussie. Vluchtgevaar is een grond voor de voorlopige hechtenis. Ook indien sprake is van ‘een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid welke de onverwijldde vrijheidsbeneming vordert’, is een grond aanwezig. Deze gewichtige reden kan slechts worden aangenomen bij een feit waarvoor 12 jaar gevangenisstraf kan worden opgelegd en de rechtsorde door dat feit ernstig is geschokt, bij recidivegevaar (het gevaar dat een verdachte opnieuw een strafbaar feit gaat plegen) en ten slotte bij collusiegevaar (het gevaar dat een verdachte op vrije voeten het lopende onderzoek zal frustreren). Het zijn met name de beslissingen over de gronden die doen afvra-

Raadkamers die beslissen over verlenging van voorarrest nemen daarvoor vaak niet meer tijd dan vijf minuten

gen of Nederlandse uitspraken stroken met de uitspraken van het EHRM.

Twijfelachtig is bijvoorbeeld het aannemen van vluchtgevaar voor een verdachte met een vaste woon- of verblijfplaats (een GBA-adres) en een gezin, of zelfs voor een verdachte die zich zelf bij de politie heeft gemeld. En wat te denken van het recidivegevaar bij een verdachte met een 'schoon' strafblad? Recidivegevaar wordt vaak afgeleid uit de lange periode waarin het vermoedelijk begane feit is gepleegd of door de lichtzinnige wijze waarop het vermoedelijk begane feit is gepleegd. Ten slotte kunnen bijvoorbeeld vraagtekens worden gezet bij het bestaan van collusiegevaar, als het onderzoek alleen nog loopt omdat de uitslag van technisch onderzoek nog niet bekend is. Want hoe kan een verdachte dergelijk onderzoek frustreren? Toch zijn dit stuk voor stuk voorbeelden waarmee de verdediging in raadkamers wordt geconfronteerd. Deze uitspraken tonen aan dat het Nederlands systeem niet in overeenstemming is te brengen met het uitgangspunt van het EHRM, namelijk dat vrijheidsbeneming voorafgaande aan de berechting geen regel, maar uitzondering behoort te zijn.

VIJF MINUTEN

De behandeling in raadkamer zélf is bovendien reden voor terugkerende ergernis. Voor raadkamers strekkende tot behandeling van de vordering tot verlenging van het voorarrest, is doorgaans niet veel tijd ingeruimd; gemiddeld zo'n vijf minuten. Veelal worden verdachten niet de in gelegenheid gesteld om een verklaring af te leggen, maar slechts om een enkele opmerking te maken ("Sluit u zich aan bij wat uw raadsman heeft gezegd?"). Aan de ene kant is dat om proces-economische redenen begrijpelijk; aan de andere kant heeft geen dwangmiddel zo'n impact als het ontnemen van iemands vrijheid. Bovendien zou een rol moeten spelen dat het detentieklimaat recent aanzienlijk is veranderd ten nadele van de gedetineerde. In rap tempo worden huizen van bewaring voorzien van cellen voor twee gedetineerden. De wetge-

ving dienaangaande is al aangepast. Daarnaast heerst tegenwoordig in huizen van bewaring een zogenoemd 'sober regiem', dat kort gezegd neerkomt op een verblijf van 23 uur per dag op cel. Het huidige detentieklimaat is volstrekt niet meer vergelijkbaar met het klimaat een jaar geleden. Het is maar de vraag of rechters van deze ontwikkeling op de hoogte zijn, laat staan of rechters deze ontwikkeling meewegen in hun beslissingen.

Het proces-economisch argument om niet meer aandacht aan raadkamers te besteden, kan overigens worden genuanceerd. Wanneer een verdachte het gevoel heeft dat in raadkamer zijn zaak volledig aan bod is gekomen, zal deze zich eerder neerleggen bij het oordeel van de raadkamer. Dat zal erop neerkomen dat verdachten minder snel hoger beroep zullen (laten) instellen tegen de beslissing van de raadkamer, hetgeen de al overbelaste gerechtshoven zal ontlasten.

De verdediging krijgt soms de indruk dat de beslissing al op voorhand genomen is. Uit mijn eigen praktijk kan ik enkele voorbeelden noemen.

BESLISSING EERDER GENOMEN

Eerste voorbeeld is een raadkamer op 7 oktober 2003 bij de Rechtbank Amsterdam. Van tevoren is mijn kantoor door een medewerker van de rechtbank benaderd met het verzoek om – voor het geval cliënt niet in raadkamer zou willen verschijnen – tijdig afstand te doen. In raadkamer heb ik (in aanwezigheid van cliënt) betoogd dat cliënt zich langer in voorlopige hechtenis bevond dan de straf of maatregel die eventueel zou volgen. De (enkelvoudige) raadkamer heeft gelijk uitspraak gedaan en de vordering van de officier van Justitie (strekkende tot verlenging van het voorarrest) toegewezen. Bij het verlaten van de zaal kreeg ik van de griffier (nog steeds in aanwezigheid van cliënt) de schriftelijke beschikking in handen. Het hoeft geen betoog dat deze gang van zaken mij (en belangrijker: waarschijnlijk ook mijn cliënt) het gevoel gaf dat al vooraf was besloten wat de uitkomst zou zijn en dat verwerpen in raadkamer bij voorbaat kansloos zouden zijn.

Een ander voorbeeld is een raadkamer op 11 november 2004 bij de Rechtbank Den Haag in een zaak waarin van meet af aan door de verdediging is betoogd dat geen ernstige bezwaren aanwezig zijn. Op 9 november 2004, twee dagen voor de behandeling in raadkamer, kwamen (vermoedelijk per abuis) op mijn kantoor twee faxberichten binnen. Eén bericht betrof de door de officier van Justitie ondertekende vordering d.d. 11 november 2004, strekkende tot verlenging van het voorarrest. Het andere bericht betrof de beschikking van de raadkamer d.d. 11 november 2004, waarin de voorlopige hechtenis van mijn cliënt met 30 dagen werd verlengd, welke beschikking voor eensluidend afschrift door de griffier was ondertekend.

In raadkamer op 11 november 2004 waren inderdaad de voorzitter en de griffier aanwezig, die stonden vermeld op de beschikking die ik al in handen had. Het gaf mij reden om de raadkamer te wraken. De voorzitter heeft berust in de wraking, waarbij de voorzitter onder meer heeft gelet op de omstandigheid dat de raadsman de beslissing ter kennis van de verdachte heeft gebracht (een verwijt?) en gelet op de spoedeisendheid van een beslissing in een raadkamerprocedure – het einde van de termijn van vorige beschikking zou snel naderen.

Dergelijke incidenten komen gelukkig niet vaak voor, maar versterken het cynisme dat nu al bij de verdediging bestaat. ●

NOTEN

- ¹ Advocaat bij Seegers, Meijering, Ficq en Van Kleef advocaten.
- ² Uitzondering kan bestaan bij de voorgeleiding bij de rechter-commissaris indien de rechter-commissaris aanstonds van oordeel is dat voor het verlenen van een bevel tot bewaring geen grond bestaat of indien het voorafgaand verhoor niet kan worden afgewacht, zie art. 63 leden 2 en 3 WvSv.
- ³ T.M. Schalken, 'Vrijheidsbeneming volgens het EVRM en de Nederlandse praktijk inzake het voorarrest', uit *Via Straatsburg*. Opstellen ter gelegenheid van de benoeming van prof. mr. B.E.P. Myjer tot rechter in het Europese Hof voor de Rechten van de Mens op 11 oktober 2004.

Toch niet gescheiden!

L.Ph.J. baron van Utenhove

advocaat te Den Haag¹

Willen scheiden, in de hele procedure tot en met de Hoge Raad gelijk krijgen en dan toch niet kunnen scheiden – hoe is dat mogelijk? En hoe kan het worden voorkomen?

Het echtpaar leefde al meer dan tien jaar feitelijk gescheiden. De man wenste die situatie te formaliseren en verzocht echtscheiding. De vrouw voerde geen verweer en de rechtbank beschikte conform het verzoek. Bij nader inzien bleek de vrouw zich toch tegen een echtscheiding te willen verzetten en ging in appèl, stellende dat het huwelijk niet duurzaam was ontworpen. Daartoe werd aangevoerd dat zij op grond van haar geloofsovertuiging geen actieve medewerking kon verlenen aan de echtscheiding. De man handhaafde zijn standpunt inzake de ontworpening. Het hof verwierp het beroep en bekrachtigde de beschikking van de rechtbank.

De vrouw zocht haar heil bij de Hoge Raad. Het middel betoogde dat het hof een aantal mensen- dan wel grondrechten had veronachtzaamd door haar geloofsovertuiging niet te betrekken bij het oordeel dat het huwelijk duurzaam zou zijn ontworpen. De man liet via zijn advocaat cassatieadvies inwinnen. Dat kwam erop neer dat het middel geen enkele kans van slagen zou maken en dat de man zich (de kosten van) verweer kon besparen.

TE LAAT

Anderhalf jaar na de dag waarop de man het cassatierequest van de Hoge Raad had ontvangen, informeerde hij naar de stand van zaken. De griffie van de Hoge Raad zond hem daarop een afschrift van de inmiddels bijna één jaar oude beschikking waarbij het cassatieberoep was verworpen en afgedaan met toepassing van art. 81 RO. De echtscheidingsbeschikking van de rechtbank had dus al sedert de dag waarop de HR had beschikt, kracht van gewijsde. Daarom weigerde de ambtenaar van de Burgerlijke Stand desgevraagd de echtschei-

ding in te schrijven: de termijn van 6 maanden (art. 1:163 lid 3 BW) was immers ruimschoots verstreken.

Wil de man alsnog gescheiden raken, dan rest hem niet anders dan opnieuw te procederen. Dat is wrang, temeer nu de uitslag al wel vaststaat, maar niet wanneer die in onherroepelijke vorm voorhanden komt en tegen welke kosten.

ZELF INFORMEREN

In cassatie voltrekken requestprocedures zich op nagenoeg dezelfde wijze als bij de feitenrechter, behoudens voorzover die geheel schriftelijk verlopen en ook het Parket bij de Hoge Raad aan het woord komt. Observeren is lastig omdat het geen rolprocedure betreft. Er is geen regel die de verzoeker (of de HR) verplicht om de niet-verschenen verweerder in te lichten omtrent de uitspraak. Dat wreekte zich in casu, gelet op art. 1:163 BW. Voor zulke verweerdens is de enige remedie het uit eigener beweging van tijd tot tijd (mij dunk, veiligheidshalve, met tussenpozen van ca. 4 maanden) bij de HR informeren naar de stand van zaken en/of vragen om tijdige toezending van de beschikking.

De man kan bezwaarlijk worden verweten dat hij in cassatie niet is verschenen. Het was immers niet zinvol om als verweerder kosten te maken in een zaak waarvan op voorhand kon worden gezegd dat het cassatieberoep niet zou slagen. In familiezaken worden de proceskosten gewoonlijk gecompenseerd. Van de vrouw en haar respectieve advocaten kon, in elk geval rechtens ('moreel' of 'confraterneel' is een andere vraag), moeilijk worden gevergd dat zij de man op de hoogte zouden brengen van de verwerping van het beroep; zij wenste immers niet te scheiden, althans zich daartegen zo lang en zoveel mogelijk te verzetten.

SERVICE

Geconfronteerd met deze problematiek heeft de Hoge Raad inmiddels bij monde van zijn griffier laten weten voortaan in de brief (ex art. 426b lid 2 BRv) waarmee de verweerder op de hoogte wordt gesteld van de indiening van een cassatierequest in echtscheidingszaken en scheiding van tafel- en bedzaken, een alinea te zullen toevoegen over de mogelijke gevolgen van het niet-verschijnen. Voorts zal de griffie van de Hoge Raad voortaan aan de niet-verschenen verweerder in dit soort zaken een afschrift van de beschikking aangetekend met bericht van ontvangst toezenden, waarbij wordt uitgegaan van diens *via het dossier bekende* huisadres. Voorwaar een goede service.

Desalniettemin is aan te raden dat de in de feitelijke instantie optredende echtscheidingsadvocaat en zijn cliënt intensief contact met elkaar blijven houden indien de wederpartij de gang naar de Hoge Raad blijkt te maken, alsmede dat die advocaat door periodiek actief optreden de vinger aan de pols blijft houden totdat een gewijsde voorhanden is en dient te worden ingeschreven. Dit geldt bijvoorbeeld met name voor buitenlandse of naar het buitenland vertrokken niet-verschenen verweerdens. Voorts is daar de vraag of het adres van de niet-verschenen verweerder dat de griffie van de Hoge Raad in de stukken aantreft, nog actueel is. ●

NOOT

¹ Advocaat bij Petten, Tideman & Sassen advocaten te Den Haag.

Voor de startende cassatieadvocaat

mr. J. Hielkema

UD straf(proces)recht, RUG

A.J.A. van Dorst, *Cassatie in strafzaken*, Deventer: Kluwer, 2004 (Studiepockets strafrecht, deel 9; vijfde druk). ISBN 90 130 1870 X, 252 p., € 32,50

Cassatie in strafzaken, dat onlangs verscheen, kan voorzien in een in de rechtspraktijk en in het academisch onderwijs bestaande behoefte aan een kernachtig, maar tegelijkertijd weer niet te bondig overzicht van de relevante regels en rechtspraak. De nieuwe druk van dit boek komt niets te vroeg, want de vorige druk stamt uit 1998 en was enorm verouderd. Sindsdien hebben allerlei ontwikkelingen plaatsgevonden die nu worden behandeld door de in deze materie zeer ervaren auteur (raadsheer in de Hoge Raad). De auteur maakt zelf al het voorbehoud dat hij niet tot in detail alle relevante regels en rechtspraak kan behandelen, maar het boek helpt de startende ‘cassatieadvocaat’ goed op gang – dit is van belang nu het thans op straffe van niet ontvankelijkheid is voorgeschreven dat er door een advocaat middelen van cassatie worden ingediend.

Van Dorst spreekt met zoveel woorden zijn voorkeur uit voor het voorstel van de Commissie-Haak om in cassatieprocedures alleen gespecialiseerde advocaten toe te laten (p. 50). Dat voorstel heeft de wetgever overigens niet overgenomen. Van Dorsts opmerkingen duiden er op dat veel cassatieschrifturen voor verbetering vatbaar zijn. Zijn boek bevat een relatief uitvoerige uiteenzetting over de geldende ontvankelijkheidseisen (termijnen, inhoud van de schriftuur, et cetera). Een niet-gespecialiseerde advocaat die zijn schriftuur opstelt kan er baat bij hebben om deze ‘checklist’ af te lopen.

MOTIVERINGSPLICHTEN

Het boek bevat een helder en actueel overzicht van onder meer de ‘beslissingen’ waartegen in strafzaken cassatieberoep ingesteld kan worden, de omvang van het cassatieberoep en de al dan niet beperkte wijze waarop de Hoge Raad rechterlijke beslissingen toetst. Met name hoofdstuk 5 van het boek (‘De con-

trole in cassatie’) overstijgt daarbij voor degenen die niet erg in het strafprocesrecht zijn geverseerd het cassatieperspectief enigszins. Van Dorst biedt daar een actueel overzicht van de geldende rechtsregels inzake de beslissingen ex art. 348 en 350 Sv en de daaruit voortvloeiende motiveringsplichten. Van Dorst stelt dat we in het Nederlandse strafprocesrecht in feite een vrij bewijsstelsel kennen. Dat we in Nederland geen negatief-wettelijk bewijsstelsel (meer?) kennen, lijkt mij algemeen aanvaard, maar of de rechter helemaal vrij is in de selectie van al het hem ter beschikking staand materiaal waaruit hij zijn overtuiging kan putten, vraag ik mij gezien de (ook) nog recente jurisprudentie af. Men zie bijvoorbeeld HR 30 maart 2004, LJN AO5026, waarin de Hoge Raad casseerde omdat een gerechtshof de bewijsminimumregel van art. 341 lid 4 Sv had geschonden.

In verband met geldende rechterlijke motiveringsverplichtingen merk ik ook op dat Van Dorst in zijn boek nog niet het verstrekkende voorstel tot wijziging van art. 359 lid 2 Sv heeft kunnen verwerken. Bij het schrijven van deze bespreking lag dat voorstel in de Eerste Kamer. Het wetsvoorstel voorziet in de volgende wijziging: ‘Aan het tweede lid wordt een volzin toegevoegd, luidend: Het vonnis geeft, indien de beslissing afwijkt van door de verdachte dan wel door de officier van justitie uitdrukkelijke standpunten, in het bijzonder de redenen op die daartoe hebben geleid.’ Ik ga niet nader in op de consequenties van deze op handen zijnde wetswijziging, die in een ruimere wijziging van de wettelijke motiveringsregeling past, maar de gevolgen voor de rechtspraktijk zullen vermoedelijk aanzienlijk zijn.¹ Het is een codificatie van een groot deel van de jurisprudentie inzake de motiveringsplicht die in het boek van Van Dorst wordt behandeld.

LATERE ARRESTEN

Deze wetswijziging illustreert het probleem waarmee elke auteur kampt die een overzicht van de cassatieregels wil maken: hij dreigt achter de feiten aan te lopen. Zo geeft Van Dorst de taak van de Hoge Raad nog weer als: 'het waarborgen van de rechtseenheid op het gebied van het strafrecht en het strafprocesrecht, het bevorderen van de rechtsontwikkeling op die gebieden en het bieden van rechtsbescherming' (p. 73), terwijl minister Donner van Justitie onlangs in de Tweede Kamer opmerkte: 'Cassatie is geen onderdeel van de rechtsbescherming, maar is een instrument om de eenheid van wetgeving en de rechtspraak te waarborgen. (...) Cassatie is ook geen instrument om fouten uit de procedure te halen, maar dient ervoor om rechtspolitieke vragen te beoordelen'² (over de positie van de cassatierechter na aanleiding van de Overleveringswet).

Sinds de datum waarop Van Dorst zijn manuscript heeft afgesloten (1 juni 2004) heeft de Hoge Raad een aantal arresten gewezen (deels gepubliceerd), die hier moeten worden genoemd, zoals de arresten over ambtshalve cassatie NJ 2004, 476, 477 en 478. Een andere kwestie is de afdoening door de Hoge Raad zelf (art. 440 lid 2 Sv). Van Dorst noemt in dat verband (o.a. op p. 193, 223) de doelmatigheid van de cassatierechtspraak. Recent heeft de Hoge Raad arresten gewezen waarin de doelmatigheid nadrukkelijk een rol lijkt te hebben gespeeld.

Ver ging bijvoorbeeld HR 5 oktober 2004, LJN AQ8772. Daarin had een gerechtshof het OM parteel niet-ontvankelijk verklaard. Ten onrechte, volgens de Hoge Raad, maar hij casseerde ter zake niet, 'in aanmerking genomen dat de verdachte geen middelen van cassatie heeft doen voorstellen, en voorts dat in het geval dat – na ontvankelijkverklaring van de officier van Justitie in de strafvervolgving voor wat betreft het in het middel bedoelde onderdeel van de tenlastelegging onder 1 subsidiair – ook dat onderdeel zou worden bewezen verklaard, die omstandigheid geen wezenlijke verzwaring zou meebrengen van de aard en ernst van hetgeen onder 1 subsidiair in zijn geheel is bewezen verklaard (...)'.¹

Ten slotte de afschaffing van art. 430 Sv (het 'cassatieverbod' op vrijspraken), waarop Van Dorst uiteraard ingaat (zie p. 195 e.v.). De vraag is hoe actief de Hoge Raad zich zal opstellen bij de toetsing van vrijspraken. Gezien de wetsgeschiedenis is het doel van afschaffing van art. 430 Sv vooral geweest om de Hoge Raad in staat te stellen om de juridische houdbaarheid van vrijspraken die zijn gebaseerd op bewijsuitsluiting te toetsen (leerstuk van onrechtmatig verkregen bewijs). De vraag is in hoeverre de Hoge Raad ook buiten dat specifieke gebied en buiten andere 'zuiver' juridische gronden zal toetsen. Van Dorst wijst op HR 4 mei LJN AO5061 (inmiddels gepubliceerd in NJ 2004, 480), waaruit blijkt dat de Hoge Raad de rechterlijke vrijheid bij de selectie en waar-

dering van het bewijsmateriaal in beginsel blijft respecteren. Kort daarvoor heeft de Hoge Raad naar aanleiding van een door het OM ingesteld cassatieberoep gecasseerd omdat het gerechtshof weliswaar was uitgegaan van een juiste rechtsopvatting inzake 'bedreiging' (art. 285 Sr), terwijl de motivering van de vrijspraak 'niet zonder meer begrijpelijk' was (zie HR 3 februari 2004, LJN AN9309).

Uit het voorgaande blijkt nog eens duidelijk hoe zeer het zaak is dat de advocaat ook via internet zijn jurisprudentie bijhoudt. Niettemin is *Cassatie in strafzaken* zo actueel dat het boek het verdient gelezen te worden door advocaten die zich met de cassatiepraktijk willen gaan bezighouden. ●

NOTEN

- 1 Zie *Kamerstukken II 2003/2004*, 29 255, nr. 7 en 8 en *Kamerstukken (2003-2004)* 29 255, A-C (Wijziging van het Wetboek van Strafvordering strekkende tot aanpassing van de eisen te stellen aan de motivering van de bewezenverklaring bij een bekende verdachte).
- 2 Zie *Kamerstukken II 2003/2004*, 29 042 nr. 27, p. 26-27 (Implementatie van het kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen lidstaten van de Europese Unie (Overleveringswet)).

(advertentie)

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU
Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl
Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

Schalke & Partners

Bedrijfsrecherche

BEWIJST WAT U EIST

Schalke & Partners bv
Postbus 2215, 4800 CE Breda
T. 076-5221144 / F. 076-5221264 / E. info@schalke.nl / W. www.schalke.nl

HET LEVEN IS
GEEN LOLLETTJE,
MAAR DIT IS HET
EINDE

GOEIE HEMEL

Zoals de lezers van dit blad weten is het in de hemel altijd mooi weer: steeds milde zon, ook als het regent. Minder bekend is dat de ingezetenen zo vriendschappelijk met elkaar omgaan, zelfs wanneer zij 'beneden' elkaar naar het leven stonden. De Hemelse Heerser is ook heel goed voor hen, niet alleen wanneer zij al boven zijn, maar ook wanneer zij nog in het ondermaanse dwangarbeid verrichten of verkracht dan wel onthoofd dreigen te worden.

ALS IK HIERBOVEN OOK EEN
ZELFMOORDAANSLAG PLEEG
MAG IK DAN WEER NAAR BENEDEN?

DENK ER WEL OM, DIE
PALESTIJNEN ZIJN BEGONNEN
MET TERUGSCHieten

Zo heeft de Heerser onlangs G.W. Bush het inzicht geschonken dat 9/11 is terug te voeren op het conflict in het Midden Oosten en dat in plaats van oorlog daar vrede gesticht moet worden. Dat had hij goed getimed: nu Bush herkozen is, heeft hij de stemmen van Joodse landgenoten minder nodig.

Advocaten voor Advocaten verleent steun aan individuele advocaten en aan advocaten-organisaties, van Colombia tot de Libanon en van Sierra Leone tot Cambodja. Met een verjongd bestuur zet de stichting dit werk voort in een tijd van Guantameske en afluisterende afkalking van de rechten van de verdediging en in Nederland een dreigende kabinetcrisis over de vraag of godslastering terrorisme is.

ZING NOG ES ZO MOOI
'GUANTANAMERA'

JIJ WEËT TOCH
DAT ROKEN
DODELIJK IS

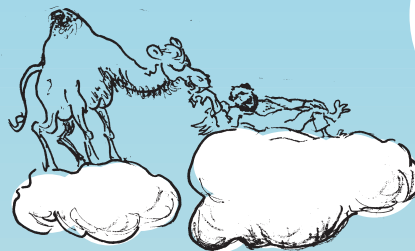

En dan Advocaten voor Advocaten, ook al zo'n geschenk uit de hemel: klein maar actief ten behoeve van advocaten die opkomen voor slachtoffers van mensenrechten-schendingen; advocaten die dan vaak zelf ook slachtoffer worden van zulke schendingen. Geen bureaucratie en dus in staat snel hulp te

bieden, bijvoorbeeld wanneer een herhaaldelijk met de dood bedreigde advocaat spoorlags het land moet verlaten maar geen geld voor een vliegticket heeft; of wanneer een mensenrechten-coryfee zo honds behandeld wordt dat in zijn land geen advocaat hem nog durft bij te staan en snel Nederlandse advocaten daartoe bereid gevonden moeten worden.

De Stichting werft fondsen alleen onder Nederlandse advocaten. Nu, tegen het einde van 2004, doet zij een beroep op alle Nederlandse advocaten haar werk ook in 2005 mogelijk te maken, bijvoorbeeld – indachtig de indertijd door de landelijk Deken gedane oproep – door een donatie van een bedrag ter waarde van één declarabel uur.

IK
GA OVER
GODSLASTERING

Een donatie doet wederzijds goed, luistert u maar naar de persiflage op een bekend lied uit tijden van klassenstrijd:

*Wie op zijn vijftiengste nog niet doneert
Die heeft geen hart,
Wie op zijn vijftigste nog steeds doneert
Geen hartinfarct.*

De rekeningen zijn Postbank 43.38.327 en ABN Amro 48.99.38.655 van de Stichting Advocaten voor Advocaten te Utrecht. De Stichting helpt ook indien u zich voor tenminste vijf jaar bij notariële akte wilt verplichten tot jaarlijkse overmaking van uw donatie. Zulke overmakingen zijn volledig aftrekbaar van het belastbaar inkomen en zij bevorderen planning en budgettering.

De Stichting en zij die door haar gesteund worden, danken u bij voorbaat heel hartelijk.

Verplichte cursus voor aanstaande patroon?

Illustratie: Dimitry de Bruin

Rob van Otterlo¹

De balie heeft een effectief opleidings- en ontwikkelingsinstrument voor jonge advocaten in handen: de stage, met daaraan gekoppeld het patronaat. Dat is in feite een leerling-/gezel-leersysteem zoals dat in essentie al sinds de late Middeleeuwen bestaat. Daar waar allerlei beroepsgroepen – al dan niet noodgedwongen – dergelijke systemen hebben losgelaten, mag de balie zich gelukkig prijzen dat het patronaat nog altijd bestaat.

Echter, het patronagesysteem wordt niet altijd optimaal benut. De begeleiding van stagiaires blijkt in de praktijk van zeer wisselende kwaliteit te zijn. Dat heeft niet alleen te maken met het niveau van de betreffende begeleiders, patroons en medewerkers, maar ook met de kwaliteit van de stagiaires. Onlangs bleek uit een grootschalig onderzoek onder patroons en stagiaires dat een substantieel deel van de laatsten door patroons ‘niet geschikt’ voor de balie werd bevonden,² zelfs na het behalen van de stageverklaring. Verder onderzoek is hier overigens gewenst, omdat niet bekend is of deze groep in de balie blijft, of kort na het behalen van de stageverklaring zijn heil elders zoekt.

Met de introductie van een nieuw begeleidings- en ontwikkelingsstelsel voor stagiaire en patroon, het portfolio,³ is door de Orde een eerste aanzet gegeven tot het systematiseren van de wijze waarop stagiaires in de praktijk worden begeleid. Daarover verderop meer. Alléén het portfolio is naar mijn overtuiging echter niet genoeg.

WISSELEND BEELD

Welke middelen en ideeën zouden ter verbetering van het patronagesysteem kunnen worden aangewend? Zoals gezegd is daar in de eerste plaats het portfolio dat door gebruikers enthousiast wordt ontvangen, maar dat nog lijdt onder te geringe belangstelling en bekendheid binnen de balie. Hier is een rol weggelegd voor de Orde en de Raden van Toezicht. Met name de Raden van Toezicht kunnen een belangrijke rol spelen door stagiaires en patroons met behulp van het portfolio systematisch te bevragen naar de door de stagiaire verworven kennis en vaardigheden.

In de tweede plaats zou het (aanstaande) patroons mogelijk gemaakt moeten worden om méér te investeren in de hun toebedeelde rol. Niet elke patroon is automatisch een natuurtalent in het begeleiden van de onder zijn hoede opererende stagiaires. Daarbij moet worden bedacht dat de potentiële ‘leerwinst’ bij deze leervorm groter is dan bij andere vormen: kan men zich als stagiaire tijdens colleges in de Beroepsopleiding door de groepsgrootte bijvoorbeeld nog enigszins passief opstellen; in een een-op-een leersituatie zoals die tussen stagiaire en patroon bestaat, is dat onmogelijk.

Patroons zouden op twee manieren hulp aangereikt kunnen krijgen. In de eerste plaats zouden er cursussen ontwikkeld moeten worden die speciaal gericht zijn op beginnende patroons. Deelname aan dergelijke cursussen zou in de toekomst zelfs wellicht verplicht moe-

ten worden voor eenieder die voor het eerst patroon wordt, ongeacht zijn of haar advocatuurlijke ervaring.

In de tweede plaats zouden er binnen het aanbod van de Permanente Opleiding aanvullende cursussen moeten komen – gericht op de meer ervaren patroons – die dieper ingaan op het herkennen van de verschillende ontwikkelingsfasen van jonge professionals. Het herkennen van die fasen (van de imitatiefase naar de exploratie- en creatiefase, en ten slotte de inspiratiefase) is uitermate belangrijk voor het behalen van een beter (leer)rendement. Overigens past hier mijns inziens geen verplichting, vandaar ook de plaats binnen de Permanente Opleiding. Immers, het begeleiden van stagiaires kost veel tijd en energie. Men zal, is mijn stelling, binnen het kader van de Permanente Opleiding graag cursussen volgen die er toe bijdragen dat die investeringen optimaal renderen.

SUCCES

Zowel kantoren als patroons als stagiaires zijn een dergelijke investering waard. Uit recent Nederlands onderzoek naar loopbaanontwikkeling blijkt dat ondersteuning vanuit de werksituatie veel oplevert, voor zowel werkgever als werknemer. Organisaties kunnen blijkens dit onderzoek ook bijdragen aan loopbaansucces.⁴

NOTEN

- 1 Dr. R. C. H. van Otterlo is Hoofd Opleiding van de Nederlandse Orde van Advocaten.
- 2 R. Vogels, *Evaluatie beroepsopleiding*. EIM Stratus. Zoetermeer, mei 2003, p. 22.
- 3 Met ingang van maart 2005 zal het vernieuwde portfolio onder de nieuwe titel *Portfolio voor advocaat-stagiaires. Bouwen aan professionals* aan de nieuwe lichte stagiaires worden aangeboden. Zie voor een beschrijving van het oorspronkelijke portfolio Rob van Otterlo & Edwin Petterson, ‘De uitdaging die portfolio heet. Naar een nieuwe vorm van begeleiding van stagiaires’, in *Advocatenkantoorblad*, september 2003, p. 10-13.
- 4 Marinka A. C. T. Kuijpers, *Loopbaanontwikkeling. Onderzoek naar ‘competenties’*, Twente University Press, Enschede, 2003, p. 203.

VAN

Guusje Bertholet

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, dls ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galeries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Wat raakt Guusje Bertholet (45, advocaat in Dordrecht, insolventierecht en personen- en familierecht, samenwonend) in medische illustraties?

Jan Pieter Nepveu
journalist

'Vaak wordt vergeten dat je de waarnemende fase niet mag overslaan om ook verantwoord abstract werk te kunnen maken'

'De advocatuur is boeiend, maar tekenen is mijn passie'

Goed observeren is een voorwaarde om als advocaat maar ook als wetenschappelijk illustrator je werk goed te kunnen doen. Ik ben altijd bezig geweest met het tekenen van mensen, dieren, planten en bloemen. Alles in de natuur boeit mij, vooral het waterleven. Kreeften bijvoorbeeld vind ik prachtige, koninklijke beesten. Hun bewegingen, de poten, de scharen, hun kop. Uit het pantser straalt kracht. Een levende kreeft heeft prachtige kleuren, zoals donkerblauw, paars, oranje en aquamarijn. Ik kwam als kind net met mijn neus boven tafel toen ik met tekenen begon. Mijn vader was architect en zat elk vrije uurtje straatbeelden en gebouwen te schilderen. Ik zag hem achter zijn tekenbord zitten. Dat wilde ik ook. Mijn docent tekenen op de middelbare school heeft mij enthousiast gemaakt om door te gaan. Ik kreeg alle aandacht, terwijl de rest van de klas propjes zat te schieten.

Binnenkort studeer ik af als wetenschappelijk illustrator. Deze studierichting ging van start in 1996 op initiatief van de academie van beeldende kunsten en de vakgroep anatomie van de medische faculteit in Maastricht. In Europa bestaan er naast Maastricht nog vier opleidingsplaatsen. Per jaar worden in Maastricht vijf studenten voor deze studie geplaatst. Dus we vormen een vrij select groepje. Het is een post-hbo-opleiding voor in beginsel mensen die de kunstacademie hebben afgerond. Na mijn afstuderen in Maastricht zal ik mij mogen rekenen tot de eerste tien gediplomeerde wetenschappelijk illustratoren van Nederland.

Hoewel ik geen kunstenaar was maar advocaat, ben ik indertijd toch door het toela-

tingsexamen gekomen. Ik voelde me uitverkoren. Ik werkte bij een kantoor in Utrecht en wilde parttime gaan werken. Maar daar was men niet blij mee. Men vond dat mijn opleiding niet te combineren viel met mijn commerciële praktijk. Restte mij niets anders dan dat kantoor te verlaten en elders mijn loopbaan als advocaat parttime voort te zetten.

Wetenschappelijke illustraties spelen al eeuwen een belangrijke rol in de totstandkoming en verspreiding van wetenschappelijke kennis. Enkele grote illustratoren uit het verleden zijn Leonardo da Vinci en Andreas Vesalius (Andries van Wezele). Vesalius publiceerde in de zestiende eeuw een anatomische atlas, met oogstrelende tekeningen, die in cultureel opzicht nog steeds zeer waardevol zijn maar als medisch naslagwerk niet meer kunnen dienen.

Wetenschappelijke illustraties zijn niet alleen illustratief maar helpen ook bij het verkrijgen van inzicht. Natuurlijk mag ook de esthetische waarde evenals het ambachtelijke aspect niet worden vergeten. Kortom: het is een vak apart. Wetenschappelijke tekeningen worden vaak gemaakt in opdracht van medisch specialisten, bijvoorbeeld ter illustratie van een nieuwe operatietechniek of een wetenschappelijk onderzoek. Tot de opdrachtgevers behoren farmaceuten, die een mooie poster willen voor hun relaties, biologen, dierenartsen en archeologen.

Voor het maken van een illustratie is het belangrijk te weten hoe het lichaam in elkaar steekt. Ik moet me daarom in de materie verdiepen. Dit gebeurt in eerste instantie aan de

Foto's zijn vaak geen goede uitbeelding van een operatie, door het bloedverlies wordt de essentie gemaskeerd

hand van medische literatuur en snijzaalpreparaten. Zonodig woon ik een operatie bij. Tijdens zo'n operatie maak ik aantekeningen en soms wel honderden foto's. Door het bloedverlies wordt de essentie gemaskeerd. Je ziet veel tangetjes, draden en klemmetjes. Foto's zijn daarom vaak niet het goede medium om een operatie uit te beelden. Op een tekening kun je overbodige informatie weglaten, maar ook meer laten zien door middel van bijvoorbeeld transparantie of gebruik van kleuren.

Een van mijn eerste aquarelillustraties tijdens de opleiding was een achteraanzicht van het menselijk onderbeen. Wat je ziet is de kuitspier met de achillespees, enkele zenuw- en bloedbanen. Voordat ik aan de illustratie begon heb ik me eerst in de anatomie van het been verdiept door een menselijk onderbeen in de snijzaal te prepareren. Om het spierbeeld, de zenuwbanen en de bloedvaten in kaart te kunnen brengen was het noodzakelijk dat de huid en het onderliggende vetweefsel werden verwijderd. Het stukje huid bovenaan moest blijven zitten, dit om te voorkomen dat de weefsels zouden

loslaten. Vanwege het tijdsbestek heb ik de voetzool evenmin weggehaald. In de voet zitten veel bloedvaatjes en pezen, waardoor het prepareren een tijdrovende klus is. Tijdens de opleiding heb ik ook een potloodtekening gemaakt van een kreeft. Op zich zou je deze tekening kunnen inlijsten en als kunst aan de muur kunnen hangen, iets wat ik niet snel zie gebeuren met een illustratie van een operatieve ingreep. Nadat ik de buitenkant van de kreeft had getekend, heb ik hem ontleed en het spijsverteringskanaal met kleurpotlood weergegeven. Om inzichtelijk te maken waar deze ingewanden zich in het lichaam van de kreeft bevinden heb ik tot slot een pentekening gemaakt, waarop je de ingewanden kunt projecteren. Zo krijg je een illustratie voor een studieboek.

Een goede wetenschappelijke illustratie komt zoveel mogelijk overeen met de werkelijkheid. Vaak geldt hoe gedetailleerder hoe beter. Elke wetenschappelijk illustrator heeft een eigen stijl van uitbeelden, maar het is niet de bedoeling dat daar het accent op komt te liggen en dat hij de kunstenaar uit-

hangt. Dat is waarom veel vrije tekenaars dit beroep te saai vinden. Ze kunnen hun eigen identiteit er niet in kwijt.

Onze docenten geven het vak anatomisch tekenen heel gedegen. Veel kunstacademies vinden dat niet belangrijk meer, want tegenwoordig is alles abstract. Daarbij wordt vergeten dat je de waarnemende fase niet mag overslaan om ook verantwoord abstract werk te kunnen maken. Detaillering komt overigens weer terug in de kunst. De laatste ontwikkelingen zijn dat er steeds verfijnder geschilderd gaat worden. Realisme wordt weer gewaardeerd. Wat dat betreft zitten we dus goed. De advocatuur is boeiend, maar tekenen is mijn passie.

Na mijn afstuderen wil ik meer tijd gaan investeren in het maken van schilderijen. Het plan bestaat iets groots te maken dat tot in detail is uitgevoerd, zodat de kijker zich in een boek van Jules Verne waant. Bijvoorbeeld een groot insect, kreeft, een blad van een boom, of zelfs een deel daarvan. Het hoeft niet steeds meteen duidelijk te zijn waar men naar kijkt. ”

RIKKEN IN ROTTERDAM (SLOT)

De reactie van mrs. M.H. de Boer en M. Ynzonides (*Advocatenblad* 2004-17, p. 779) nodigt uit tot een korte reactie. Ik meen dat we wat betreft de juridische standpunten niet ver uit elkaar liggen. Sommige van de praktische bezwaren deel ik, maar ik zie ook een aantal voordelen van het 'RiKken'.

We lijken het eens te zijn dat een ingevolge de RiK afgelegde verklaring (de 'Kantoorverklaring') niet meer kan zijn dan een onderhandse akte met vrije bewijskracht. Dit is de eerste stap. De tweede stap is een rechter te verzoeken om nu eens naar deze verklaring te kijken alsof dit getuigenbewijs in de zin van de wet is. De Kantoorverklaring blijft derhalve een onderhandse akte, ook al wordt het eerdergenoemde verzoek gedaan. Aangezien beide partijen wensen dat de Kantoorverklaring de rechter bereikt en beide partijen op grond van art. 11 lid 1 van de RiK ook de mogelijkheid hebben de getuigenverklaring als niet-zijnde afgenomen te verkla-

ren, zal een rechter – naar ik aanneem – de verklaring zeer goed bestuderen en uitsluitend in zeer prangende gevallen alsnog getuigenverhoren voor een rechter-commissaris gelasten. Zelfs al zou maar 50% van de Kantoorverklaringen de toets van de rechter overleven, dan is er mooie tijdswinst behaald en is de rechterlijke macht minder belast.

Ten aanzien van mijn verwijzing naar depositions ben ik het ook met mrs. De Boer en Ynzonides eens dat dit een rechtsfiguur is die wij in Nederland niet kennen. Ik verwees dan ook uitsluitend naar de figuur van depositions omdat de Amerikaanse rechtspraktijk heeft geleerd dat een 'cross examination' tijdens (bijvoorbeeld) een deposition dikwijls goed feiten en inconsistenties boven water weet te halen. We lijken de mening te delen dat cross examination onder de RiK mogelijk is. Mijn conclusie is dan ook dat het goed doorzagen van een getuige door advocaten meer kan opleveren dan een verhoor bij een

rechter-commissaris. Dat een dergelijk verhoor uren of zelfs dagen kan duren en dat hier kosten mee gepaard gaan, zie ik niet als een bezwaar. Immers, de (advocaten van) partijen hebben ook de keuze niet van de RiK gebruik te maken indien ze dit bezwaarlijk achten.

Weliswaar is een groot aantal zaken voor verduidelijking en verbetering vatbaar, maar slechts gelet op drie voordelen – tijdswinst, besparing zittingscapaciteit en cross examination – meen ik dat het de moeite waard is constructief na te denken over de toekomst van de Kantoorverklaring. Bij het verschijnen van dit nummer van het *Advocatenblad* is het symposium te Rotterdam (29 november 2004) al gehouden. Ik hoop en verwacht dat mrs. De Boer, Ynzonides en ik op het symposium een vruchtbare discussie hebben gehad ook over hier niet-behandelde punten.

(Mark Ziekman, advocaat te Amsterdam)

VERKEERDE BEROEPSGROEP

Naar aanleiding van de opmerkingen van Aleid Wolfsen over de lange duur van gerechtelijke procedures (*Advocatenblad* 2004-16, p. 688), wil ik het volgende opmerken. Door de landelijke procesregelingen en rolreglementen worden de termijnen voor de advocaten strak gereguleerd. Voor de gerechtelijke instanties geldt zulks in gelijke mate, maar er is een kenmerkend verschil tussen beide beroepsgroepen: voor de eerste bestaan er (ambtshalve) peremptoirstellingen en de mogelijkheid van het vragen van een 'Akte niet-dienen'. Houdt de rechter zich echter niet aan de termijn(en), dan kan men na een jaar uitstel een briefje zenden met het verzoek om te berichten wanneer de uitspraak te verwachten valt, maar over het algemeen worden deze briefjes niet beantwoord. Zo verkeren justitiabele en advocaat in het ongewisse over het antwoord op de vraag

wanneer er eindelijk uitspraak wordt gedaan. In onder meer *Advocatenblad* 2003, p. 174, en *NJB* 2003, p. 925, hebben mr. W. v.d. Kam en ondergetekende hier reeds de aandacht op gevestigd. Dit heeft niet tot reacties geleid.

Het beeld is de laatste tijd eerder negatief dan positief veranderd. WAO-procedures bij de Centrale Raad van Beroep duren nog steeds meer dan twee jaar, en een arrest van een gerechtshof, met name in Amsterdam en Den Bosch, kost na het fourneren vaak 1 tot 1,5 jaar. Elke advocaat is in staat talrijke voorbeelden van deze onacceptabel lange termijnen te noemen. Zo werd bij gerechtshof X de zaak 14 keer aangehouden voor arrest, bij gerechtshof Y werd in februari 2004 wederom uitstel verleend en nu tot mei 2005, en rechtbank Z houdt nu een vonnis al meer dan 2,5 jaar aan.

De reden voor dit uitstel wordt nimmer genoemd, maar waarschijnlijk is dit te wijten aan overbelasting van het apparaat, een overbelasting die mede gevoed wordt door de telkenmale gewijzigde en complexere regelgeving, die door de overheid wordt ingevoerd. Het is dan ook een beetje flauw de schuld bij de advocatuur te leggen.

Ik weet niet hoelang Aleid Wolfsen reeds de praktijk verlaten heeft, maar de praktijk met betrekking tot de snelheid van procedures ligt in ieder geval al geruime tijd achter hem, gezien het feit dat hij de zwarte piet aan de verkeerde beroepsgroep uitreikt. Hierbij dan ook een oproep aan de heer Wolfson, en zijn collega justitiewoordvoerders, om de procedures te versnellen, maar dan wel aan de goede kant te beginnen. Dit voorkomt vele (vervolg)procedures en kort gedingen.

(A. van Deuzen, advocaat te Zoetermeer)

Maakt risico's beheersbaar.

Organisaties lopen risico's. Sommige zijn acceptabel en worden voor lief genomen. Veel risico's zijn onbekend en voorbereiden is niet altijd mogelijk. Dit kan grote gevolgen hebben: fraude en diefstal, brand, spionage of afpersing kunnen bedrijfsprocessen immers flink aantasten. Precon Recherche- en Adviesdiensten helpt deze problemen te voorkomen of te beperken. Precon brengt risico's in kaart en zorgt dat uw organisatie maatregelen kan nemen. Zowel preventief als repressief.

Precon Recherche- en Adviesdiensten werkt op vier fronten aan veiligheid.

- Advies en consultancy
- Opleidingen en trainingen
- Recherchewerkzaamheden
- Toedrachtonderzoek

Precon Recherche- en Adviesdiensten BV, 's Gravelandseweg 292, 3125 BK Schiedam. Postbus 144, 3100 AC Schiedam.
Telefoon: 010 - 415 89 99. Fax: 010 - 415 92 10. www.precon.nl office@precon.nl

Precon
 RECHERCHE- EN ADVIESDIENSTEN

ONDERDEEL VAN FACILICOM SERVICES GROUP PROFESSIONAL PEOPLE

Erasmus Leergang Contractueel Recht

Voor juristen die zich willen specialiseren op het gebied van het contractueel recht, is de Erasmus Leergang Contractueel recht ontwikkeld.

De Leergang Contractueel recht is opgebouwd uit de modules

Kooprecht, Huurrecht & Bouwrecht

De mogelijkheid bestaat om niet de gehele leergang, maar enkel een module te volgen. Op deze wijze kunt u uw kennis verbreden en verdiepen op het onderwerp waarin u zich wenst te specialiseren.

De prijs voor de leergang in 2005 bedraagt € 4.250,- inclusief consumpties, lunches, borrels en de kosten voor de afsluitende tentamens.

Module Kooprecht	€ 1.850,-
Module Huurrecht	€ 1.850,-
Module Bouwrecht	€ 850,-

*** specialisatie

Inhoudelijke coördinator:
 prof. mr. A.I.M. van Mierlo
 Startdatum: 10 januari 2005
 Duur: 6 maanden
 Aantal bijeenkomsten: 8
 (tevens 3 facultatieve tentamens)

Meer informatie kunt u vinden op onze website www.frg.eur.nl/facb/orp of vraag de brochure aan bij:
 Erasmus Universiteit Rotterdam
 Faculteit der Rechtsgeleerdheid
 Opleidingscentrum voor Recht en Praktijk
 Postbus 1738, 3000 DR Rotterdam
 Telefoon: 010 - 408 15 97
 Fax: 010 - 453 03 09
 E-mail: orp@frg.eur.nl

 ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Erasmus Universiteit Rotterdam

Regeling Vacatiegelden en Reis- en Verblijfkosten Nederlandse Orde van Advocaten¹

DE ALGEMENE RAAD VAN DE NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

gelet op:

de Regeling Vacatiegelden en Reis- en Verblijfkosten van de Nederlandse Orde van Advocaten d.d. 28 november 2003, de toezegging van de Algemene Raad het Reisbesluit 1994 op te nemen in de Regeling Vacatiegelden en Reis- en Verblijfkosten

besluit:

vast te stellen de navolgende:

REGELING VACATIEGELDEN EN REIS- EN VERBLIJFKOSTEN NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Art. 1

In deze regeling wordt verstaan onder:

- a. De *Afgevaardigden*: de leden van het College van Afgevaardigden als bedoeld in art. 19 lid 1 Advocatenwet, de plaatsvervaardigers daaronder begrepen;
- b. De *Algemene Raad*: de Algemene Raad als bedoeld in art. 18 Advocatenwet;
- c. De *Deken*: de deken als bedoeld in art. 18 Advocatenwet;
- d. De *Financiële Commissie*: de leden van de commissie als bedoeld in art. 32 lid 3 Advocatenwet en art. 3 onder a van het Huishoudelijk reglement voor het College van Afgevaardigden der Nederlandse Orde van Advocaten;
- e. De *Examencommissie*: de leden van de commissie als bedoeld in art. 5 lid 2 van het Examenreglement Beroepsopleiding, de plaatsvervaardigers daaronder begrepen;
- f. Het *Curatorium*: de leden-advocaten van het Curatorium als bedoeld in art. 9d lid 1 Advocatenwet;
- g. De *Raad van Discipline*: de leden-advocaten van de Raad van Discipline als bedoeld in art. 46b lid 3 Advocatenwet, de plaatsvervaardigers daaronder begrepen;
- h. Het *Hof van Discipline*: de leden-advocaten van het Hof van Discipline als bedoeld in art. 51 lid 2 Advocatenwet, de plaatsvervaardigers daaronder begrepen;

- i. Het *Huishoudelijk reglement*: het Huishoudelijk reglement voor het College van Afgevaardigden der Nederlandse Orde van Advocaten.

Art. 2

1. Aan de leden(-advocaten) van een bij of krachtens wet of reglement ingesteld orgaan, alsmede hun plaatsvervaardigers wordt voor het bijwonen van een vergadering of zitting een vacatiegeld toegekend.
2. De organen als bedoeld in het eerste lid zijn het College van Afgevaardigden, de Financiële Commissie, de Examencommissie, het Curatorium, de Raden en het Hof van Discipline.
3. De leden-advocaten van de redactie van het Advocatenblad ontvangen een vacatiegeld indien zij een redactievergadering bijwonen.
4. Twee of meer vergaderingen of zittingen op dezelfde dag gelden als één vergadering of zitting.
5. Tot uitsluitend bewijs van aanwezigheid strekt:
  - a. de getekende presentielijst van de vergadering van het College van Afgevaardigden;
  - b. het proces verbaal van de zittingen van het Curatorium, de Raden en het Hof van Discipline dan wel een extract waaruit de presentie blijkt;
  - c. de notulen van de vergadering van de Examencommissie en van de redactievergadering van het Advocatenblad dan wel een extract waaruit de presentie blijkt.

Art. 3

Tot de vergoeding van reis- en verblijfkosten zijn gerechtigd:

1. De (plaatsvervaardigende) leden van de organen als bedoeld in art. 2 lid 2 en de leden-advocaat als bedoeld in art. 2 lid 3 van deze regeling ontvangen voor het bijwonen van een vergadering of zitting vergoeding van reiskosten eerste klas en verblijfkosten. Voor de (plaatsvervaardigende) leden van het College van Afgevaardigden is dit neergelegd in art. 13 van het Huishoudelijk reglement. Voor de (plaatsvervaardigende) leden van de Raden en Hof van Discipline is dit neergelegd in art. 50a lid 2 respectievelijk

art. 60 lid 2 Advocatenwet.

2. De deken van de Nederlandse Orde van Advocaten en de overige leden van de Algemene Raad;
3. De leden van de door de Algemene Raad ingestelde Commissies;
4. Bestuursleden van de Stichting Pensioenfonds Nederlandse Orde van Advocaten en de Stichting Ondersteuningsfonds;
5. De docenten die zijn betrokken bij de totstandkoming of de uitvoering van door de Orde georganiseerde opleidingen;
6. Degenen, die op verzoek van de deken, de Algemene Raad of het College van Afgevaardigden een bijeenkomst bijwonen of de Orde officieel vertegenwoordigen.

Art. 4

De Algemene Raad kan telkens voor een bepaald geval vergoeding van kosten aan anderen dan de in art. 2 en 3 van deze Regeling genoemden toekennen.

Art. 5

De hoogte van het vacatiegeld en van de kilometervergoeding wordt jaarlijks door de Algemene Raad vastgesteld in de maand waarin de begroting aan het College van Afgevaardigden ter vaststelling wordt aangeboden.

Art. 6

Terzake van de reiskosten zullen ten hoogste worden vergoed:

- a. binnenland:
  1. indien per trein wordt gereisd: de trein-kosten eerste klas;
  2. indien per auto wordt gereisd: vergoeding per kilometer, alsmede de parkeerkosten;
  3. de tram-, bus-, metro- en/of taxikosten in de plaats van vertrek en aankomst en tijdens het verblijf.
- b. buitenland:
  1. indien per trein wordt gereisd: de trein-kosten eerste klas met toeslag voor internationale treinen en slaapwagens;
  2. indien per vliegtuig wordt gereisd: de kosten van een vliegticket toeristenklasse, tenzij de Algemene Raad van oordeel is dat, het doel van de reis en de overige omstandigheden van het geval in aan-

merking genomen, de kosten van reizen in een andere klasse behoren te worden vergoed, alsmede de kosten van het parkeren op luchthavens;

- indien per auto wordt gereisd: vergoeding per kilometer, met dien verstande dat voor reizen van meer dan 700 kilometer slechts de kosten van het openbaar vervoer worden vergoed;
- de tram-, bus-, metro- en/of taxikosten in de plaats van vertrek en aankomst en tijdens verblijf.

Art. 7

Tevens zullen worden vergoed de werkelijk gemaakte en naar het oordeel van de Algemene Raad noodzakelijke verblijfskosten.

Art. 8

Geen aanspraak kan worden gemaakt op een vergoeding van de kosten van de partner van degene die krachtens dit besluit tot een vergoeding gerechtigd is, tenzij de Algemene Raad van oordeel is dat de aanwezigheid van die partner functioneel is vereist.

Art. 9

- De (plaatsvervangende) leden als bedoeld in art. 2 lid 1 en de leden-advocaten van de redactie van het *Advocatenblad* als bedoeld in art. 2 lid 3 van deze regeling dienen aan het einde van een kwartaal bij de Algemene Raad een declaratie in ter betaling van de vacatiegelden vanwege aanwezigheid als bedoeld in art. 2 lid 5 en de reis- en verblijfskosten tegen overlegging van kwitanties.
- Degenen die op grond van art. 3 van deze regeling recht hebben op vergoeding van de reis- en verblijfskosten dienen, uiterlijk binnen zes maanden na afloop van een kwartaal, bij de Algemene Raad een declaratie in ter betaling van de reis- en verblijfskosten tegen overlegging van genoegzame bescheiden.

Art. 10

De Algemene Raad kan uit zijn midden één of meer leden aanwijzen aan wie de beslissingen ingevolge deze regeling worden opgedragen.

Art. 11

Deze regeling kan worden aangehaald als 'Regeling Vacatiegelden en Reis- en Verblijfskosten van de Nederlandse Orde van Advocaten'. Deze regeling wordt gepubliceerd in het *Advocatenblad* en treedt in werking op 15 oktober 2004.

Deze regeling is vastgesteld door de Algemene Raad bij besluit van 4 oktober 2004.²

NOTEN

- Deze regeling vervangt het Reisbesluit 1994 van de Algemene Raad d.d. 6 december 1993, alsmede de Regeling Vacatiegelden en Reis- en Verblijfskosten van de Nederlandse Orde van Advocaten van het College van Afgevaardigden d.d. 28 november 2003, gewijzigd bij besluit van de Algemene Raad d.d. 7 juni 2004.
- Bij besluit van de Algemene Raad d.d. 4 oktober 2004 zijn ten opzichte van de door de Algemene Raad op 7 juni 2004 vastgestelde tekst de volgende wijzigingen aangebracht:
  - aanscherping van de definitie van *Examencommissie* in art. 1 sub e;
  - aanscherping van de redactie van art. 2 lid 5 sub b en c;
  - toevoeging in noot (1) van de intrekking van de Regeling Vacatiegelden en Reis- en Verblijfskosten van de Nederlandse Orde van Advocaten, vastgesteld door de Algemene Raad d.d. 7 juni 2004.

Stagiaire- aangelegenheden: rectificatie

Rectificatie van de publicatie in *Advocatenblad* nr. 16 d.d. 22 oktober 2004 in verband met een aanpassing van de noten 5 en 6 behorend bij de Model arbeidsovereenkomst. Hiermee vervalt de in *Advocatenblad* nr. 16 gepubliceerde versie van de Model arbeidsovereenkomst.

De Algemene Raad beveelt onderstaand Model aan als richtlijn te gebruiken bij het opstellen van de arbeidsovereenkomst, zulks vanaf de datum van publicatie in het *Advocatenblad*.

MODEL ARBEIDSOVEREENKOMST

Tussen: .....

kantoorhoudende te .....

in het vervolg aan te duiden als werkgever;

en .....

wonende te .....

in het vervolg aan te duiden als stagiaire.

- Met ingang van ..... is stagiaire in het kader van de stage als bedoeld in art. 9b *Advocatenwet*, zulks op basis van voltijd/dan wel ..... uur per week in loondienst van werkgever.(1)
Onder stagiaire wordt in deze arbeidsovereenkomst verstaan de werknemer die stagiaire is in de zin van de *Advocatenwet* alsmede de werknemer van wie de beëdiging

als advocaat kort na aanvang van de arbeidsovereenkomst wordt beoogd.

- Alternatief 1:** De arbeidsovereenkomst is aangegaan voor onbepaalde tijd zonder proeftijd.

Alternatief 2a: De arbeidsovereenkomst is aangegaan voor de duur van de stage dan wel maximaal - in geval de stage niet is voltooid - voor 39 maanden en eindigt derhalve van rechtswege zonder dat vooraf opzegging is vereist op het moment van het voltooien van de stage dan wel indien de stage op dat moment niet voltooid is op .....(1)(2)

Alternatief 2b: De arbeidsovereenkomst is aangegaan voor bepaalde tijd en eindigt 37 maanden na inschrijving als advocaat op het tableau.(3)

- De verhouding tussen partijen is er een in de zin van art. 7:610 BW. Stagiaire zal echter slechts gehouden zijn de aanwijzingen van werkgever op te volgen voor zover verenigbaar met zijn onafhankelijkheid als advocaat en procureur.

4. Beide partijen verbinden zich ten opzichte van elkaar zich te houden aan de bepalingen van de Advocatenwet en alle op grond van die wet vastgestelde verordeningen.
5. Het bruto-maandsalaris van stagiaire zal, afgezien van indexering, vanaf het moment van indiensttreding bedragen:(4)
  - a. gedurende het eerste jaar: € 1.915;
  - b. gedurende het tweede jaar: € 2.180;
  - c. gedurende het derde jaar: € 2.430;
  - d. daarna: een door partijen nader overeen te komen bedrag tenminste gelijk aan het onder c. genoemde bedrag, zoals dat krachtens art. 6 zal zijn aangepast.
6. Met ingang van 1 januari van ieder jaar wordt het salaris geïndexeerd overeenkomstig de consumentenprijsindex (CPI-werknemers laag, afgeleid).
7. Werkgever zal de bijzondere kosten die stagiaire in redelijkheid in verband met de uitoefening van zijn beroep heeft gemaakt volledig vergoeden. De cursuskosten, verbonden aan de Beroepsopleiding advocatuur, blijven voor rekening van stagiaire. De kosten van de overige opleidingsmaatregelen, waaronder VSO-cursussen, komen ten laste van de werkgever. (5)
8. Naast het salaris zal aan stagiaire een onkostenvergoeding worden uitgekeerd van tenminste € 80 per maand.(6) Dit bedrag kan periodiek worden aangepast.
9. Het salaris en de onkostenvergoeding worden uitbetaald uiterlijk binnen een week na afloop van de maand waarover het salaris strekt.
10. Stagiaire heeft recht op vakantie met behoud van salaris gedurende tenminste 23 werkdagen per jaar, waarvan hij tenminste 15 werkdagen aaneengesloten kan opnemen.
11. Werkgever zorgt ervoor dat stagiaire adequaat verzekerd is tegen aansprakelijkheid wegens beroepsfouten, welke gemaakt kunnen worden met betrekking tot alle werkzaamheden, die door de wet of werkgever c.q. het kantoor worden opgedragen. Indien aan vorengenoemde verzekering een bedrag aan eigen risico is verbonden, dan wel indien de schadesom de verzekerde som te boven gaat, dient de werkgever deze bedragen voor zijn rekening te nemen. De premies zijn voor rekening van werkgever.
12. In geval van arbeidsongeschiktheid wegens ziekte of ongeval van stagiaire zal de werkgever het salaris van stagiaire voor 100% doorbetalen, gedurende ten minste 26 weken en alleen indien de arbeidsovereenkomst in die periode voortduurt.
13. Werkgever in de persoon van patroon draagt zorg voor een zo goed mogelijke opleiding van stagiaire. Hij zorgt dat stagiaire regelmatig wordt begeleid door een daarvoor geschikte advocaat. Hij stelt stagiaire in de gelegenheid tijdens kantoor tijd deel te nemen aan de activiteiten van de Jonge Balie en aan de voor zijn opleiding nuttige evenementen. Werkgever in de persoon van patroon stelt stagiaire in de gelegenheid tijdens kantoor uren de Beroepsopleiding advocatuur en andere verplichte opleidingsmaatregelen bij te wonen en de voor deze opleiding aangegeven tijd aan voorbereiding te besteden.
14. Beide partijen zijn bekend en gaan akkoord met de landelijke Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires.

De vakantiebijslag bedraagt 8% van het bruto-jaarsalaris.

NOTEN

1. De arbeidsovereenkomst gaat uit van voltijd arbeid (40 uur). Gelet op het bepaalde bij art. 9b lid 2 Advocatenwet wordt de stage van stagiaires in deeltijd naar evenredigheid verlengd. Het minimaal aantal uren dat in deeltijd kan worden gewerkt is 20 uur per week (art. 8 Stageverordening 1988, noot 5). Indien na het aangaan van de overeenkomst de arbeidsovereenkomst van voltijd naar deeltijd wordt gewijzigd en daarmee de overeenkomst evenredig verlengd dient te worden, zijn de gevolgen van deze wijziging in verband met het dwingende Nederlandse arbeidsrecht niet te ondervangen.
2. Indien de stage niet verlengd wordt in verband met de onder noot 1 vermelde omstandigheid eindigt de overeenkomst uiterlijk 39 maanden na aanvang van de overeenkomst.
3. Toelichting: voor alternatief 2 worden twee mogelijkheden genoemd. Alternatief 2a heeft de voorkeur van de Algemene Raad, omdat die het meest duidelijk is. Alternatief 2b is geopperd om tegemoet te komen aan de wens van sommige Raden van Toezicht i.v.m. het kennelijk bestaande probleem om tijdig een Verklaring Omtrent het Gedrag te verkrijgen. Indien die eerst bij aanvang van het dienstverband wordt aangevraagd en blijkt dat het verstrekken daarvan twee maanden duurt, terwijl voorts het inschrijvings- en beëdigingstraject soms ook twee maanden duurt, zijn de 39 maanden niet voldoende.
4. In deze bedragen is opgenomen een wettelijk bruteringspercentage van 1,9% (met een maximum van € 792 per jaar) dat per 1 januari 2001 geldt vanwege het verdwijnen van de overhevelingstoeslag per die datum. Indien werkgever (patroon) en werknemer (stagiaire) vóór 1 januari 2001 echter zelf nadere afspraken hebben gemaakt over de wijze waarop het verdwijnen van de overhevelingstoeslag wordt opgevangen, dan gelden met ingang van 1 januari 2001 de volgende (geïndexeerde) bruto-maandsalarisbedragen zonder bruteringspercentage:
  - gedurende het eerste jaar: € 1.713
  - gedurende het tweede jaar: € 1.951,25
  - gedurende het derde jaar: € 2.171,33Zie ook Adv.bl. 2000, 965.
5. Zie art. 11 van de Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires.
6. Zie de noot bij art. 12 van de Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires. De fiscale gevolgen komen geheel voor rekening en risico van stagiaire. Indien bijzondere afspraken gelden over verstrekking in natura of andere bijzondere betalingen verdient het aanbeveling om dat in de schriftelijke arbeidsovereenkomst op te nemen en te wijzen op de daarmee samenhangende fiscale gevolgen.

Nieuw vrijstellingsbeleid VSO per 1 januari 2005

Naar aanleiding van de openstelling van de Permanente Opleiding voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding per 1 januari 2005 is een nieuw vrijstellingsbeleid ontwikkeld. Het nieuwe vrijstellingsbeleid, dat geldt vanaf 1 januari 2005, is strikter dan het huidige beleid, dit in verband met de te verwachten verruiming van het cursusaanbod in de VSO. Stagiaires zullen door die verruiming naar verwachting beter dan nu het geval is cursussen kunnen kiezen die aan-

sluiten op hun praktijk. Met een overgangperiode van één jaar, is de verwachting dat stagiaires geen nadeel ondervinden van dit nieuwe strikte beleid. Mocht blijken dat in een incidenteel geval wel onevenredig nadeel wordt ondervonden, dan laat de Algemene wet bestuursrecht de mogelijkheid wegens bijzondere omstandigheden van het beleid af te wijken.

ALGEMEEN

Een vrijstellingsverzoek voor een VSO-cursus dient expliciet te vermelden of het verzoek een landelijk verplicht gestelde dan wel een door de plaatselijke Raad van Toezicht verplicht gestelde VSO-cursus betreft. Een vrijstellingsverzoek voor één of meer van de landelijk verplicht gestelde VSO-cursussen dient te worden ingediend bij de Algemene Raad, alle overige vrijstellingsverzoeken dienen te worden inge-

diend bij de plaatselijke Raad van Toezicht.

Bij de beoordeling of een stagiaire in aanmerking komt voor een landelijke vrijstelling wordt een restrictief beleid gevoerd. Hierna wordt een toelichting gegeven op het landelijke vrijstellingsbeleid.

Vrijstelling i.v.m. vóór de stage gevolgde opleiding of opgedane praktijkervaring:

Per 1 januari 2005 is de Permanente Opleiding opengesteld voor de stagiaires in de VSO. In verband met het verruimde aanbod in de VSO moet het óók voor een stagiaire die reeds aanzienlijke theoretische en praktische bekwaamheid op grond van opleiding en/of praktijkervaring heeft verworven, mogelijk zijn om bij de praktijk aansluitende VSO-cursussen te volgen. Vóór de stage gevolgde opleiding, verworven

kennis of ervaring, levert derhalve in beginsel geen gelijkstelling c.q. vrijstelling op. Kennis of ervaring die meer dan vijf jaar geleden is opgedaan, levert in ieder geval geen vrijstelling op.

Vrijstelling i.v.m. tijdens de stage gevolgde (andere) cursussen c.q. opgedane kennis en ervaring:

Voor iedere stagiaire moet het vernieuwde VSO-aanbod, nog meer dan vóór 1 januari 2005 het geval was, voldoende nuttige cursussen bieden om uit te kiezen. Toewijzing van een vrijstelling gebaseerd op gelijkwaardigheid zal slechts bij hoge uitzondering geschieden, slechts in het geval dat de stagiaire kan aantonen dat het aanbod in de VSO ontoereikend is. Daarbij zal onderzocht worden of de betreffende cursus aan de per 1 januari 2005 gestelde

VSO-criteria voldoet. Toewijzing van een vrijstellingsverzoek vanwege kennis en ervaring die tijdens de stage is opgedaan, zal tevens eerder uitzondering dan regel zijn.

Overgangsbeleid

Elke stagiaire die vóór 1 januari 2006 zijn stage beëindigt, kan nog een beroep doen op het vrijstellingsregime dat tot 1 januari 2005 geldt. Indien de stage na 1 januari 2006 eindigt, zal het vrijstellingsregime van na 1 januari 2005 van toepassing zijn.

De tekst van het nieuwe vrijstellingsbeleid is te vinden op de Orde-site (www.advocatenorde.nl) of BalieNet (<https://www.balienet.nl>).

Voorgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO). Nieuw is het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). Per 1 januari 2005 kunnen de door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren. (Zie hierover eveneens *Advocatenblad 2004-6, p. 263, 2004-11, p. 554 en 2004-17, p. 783.*)

Voortgezette stagiaire opleiding

JURIDISCH

STRAF (PROCES) RECHT

Strafrecht

31-01-2005 10:00 - 22:00
01-02-2005 09:15 - 16:45
Plaats Zeist
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) Nog niet bekend
Kosten € 605 geen BTW
Opleidingspunten
12 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
? Management/Organisatie
12 Totaal

BEROEPSVAARDIGHEDEN

OVERIGE VAARDIGHEDEN

**Coachingsprogramma
Persoonlijke effectiviteit**
In overleg 09:00-17:00
In overleg 09:00-17:00
Plaats Utrecht
Niveau*
Instelling Honig Coaching BV,
tel. 030-2516916
Docent(en) Honig (mr. R.P.Y.)
Kosten n.n.b.
Opleidingspunten
– Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Coachen op competenties: een individueel coachingsprogramma gericht op competentieontwikkeling

In overleg 09:00-17:00
In overleg 09:00-17:00
Plaats Utrecht
Niveau*
Instelling Honig Coaching BV,
tel. 030-2516916
Docent(en) Honig (mr. R.P.Y.)
Kosten n.n.b.
Opleidingspunten
– Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Time management: een individueel coachingsprogramma gericht op de planning en organisatie van de dagelijkse advocatenpraktijk

In overleg 09:00-17:00
In overleg 09:00-17:00
Plaats Utrecht
Niveau*
Instelling Honig Coaching BV,

tel. 030-2516916
Docent(en) Honig (mr. R.P.Y.)
Kosten n.n.b.
Opleidingspunten
– Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Stressmanagement: een individueel coachingsprogramma gericht op een gezonde stresshantering

In overleg 09:00-17:00
In overleg 09:00-17:00
Plaats Utrecht
Niveau*
Instelling Honig Coaching BV,
tel. 030-2516916
Docent(en) Honig (mr. R.P.Y.)
Kosten n.n.b.
Opleidingspunten
– Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

* Basisniveau (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).

** Verdiepingsniveau (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

*** Specialisatieniveau (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

wij zien

de droom van uw grootvader werkelijkheid worden.

De toekomst van ieder bedrijf hangt af van de volgende generatie. Met de juiste visie en een enorme inzet, kan zij een bedrijf de juiste koers laten varen. Wij staan telkens weer versteld van bedrijven en de enorme kracht die zij in zich hebben. En dat inspireert ons om software te ontwikkelen waarmee bedrijven kunnen starten, opbloeien en doorgroeien. www.microsoft.nl/potential

Your potential. Our passion.

Microsoft

© 2004 Microsoft Corporation. Alle rechten voorbehouden. Microsoft en "Your potential. Our passion" zijn geregistreerde handelsmerken van Microsoft Corporation in de Verenigde Staten en/of andere landen.

Permanente opleiding

JURIDISCH

ARBEIDSRECHT

Nieuwe Wet Medezeggenschap Werknemers

08-12-2004 10:00 - 16:30
 Plaats Hilversum
 Niveau **
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) dr. W.M.G. Allertz, mr. dr.
 S.F.H. Jellinghaus, mr. L.C.J. Sprengers,
 mr. F.W.H. Vink
 Kosten € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Actualiteiten arbeidsrecht

15-12-2004 09:45 - 16:30
 Plaats Utrecht
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. R.D. van Andel, mr. D.M.
 van Genderen, mr. W.A. van Veen
 Kosten € 410 geen BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

BESTUURS(PROCES)RECHT

Actualiteiten aanbestedingsrecht

21-12-2004 09:30 - 16:30
 Plaats Amsterdam
 Niveau **
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. drs. I.J. van den Berge, M.
 Rooderkerk, mr. G. Verberne, drs. M.
 Weinhold
 Kosten € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Opmerkelijkheden in financierings- en zekerhedenland

16-12-2004 10:00 - 16:40
 Plaats Utrecht
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. S.E. Bartels, mr. D.
 Brinkhuis, mr. E. Loesberg, mr. M.P. van
 Sint Truiden, prof. mr. F.M.J. Verstijlen
 Kosten € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

RUIMTELIJKE- ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

Jurisprudentie Ruimtelijk Ordeningsrecht

15-12-2004 12:30 - 17:30
 Plaats Rotterdam
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Elsevier Congressen,
 tel. 070-4415745
 Docent(en) mr. S.W. Boot, mr. R. van
 Nooijen
 Kosten € 625 inclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Uitspraken Besluit luchtkwaliteit

20-01-2005 12:30 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) prof. dr. C.W. Backes LL.M., mr.
 G.C.W. van der Feltz, prof. dr. K.D. van den
 Hout
 Kosten € 450 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

SOCIAALZAKERHEIDRECHT

Recente ontwikkelingen en rechtspraak in de WAO-praktijk

25-01-2005 09:45 - 16:30
 Plaats Utrecht
 Niveau *
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. E. van den Bogaard, mr.
 P.J. Jansen
 Kosten € 420 geen BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Al, mr. P.L., Markt 10 (2711 CZ) postbus 15 (2700 AA) Zoetermeer, tel. 079-3469704, fax 079-3469593, e-mail p.l.al@zoetermeer.nl
Back, mw. mr. A.A. de, Emmalaan 23 (1075 AT) Amsterdam, tel. 020-6797929, fax 020-6626606, e-mail info@ka-advocaten.nl
Banning, mw. mr. H.A.C., Van Vollenhovenstraat 31 (3016 BG) Rotterdam, tel. 010-4364311, fax 010-4366700, e-mail rotterdam@svsadvocates.com
Boon, mw. mr. L., Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail info@ekelmansenmeijer.nl
Boon, mw. mr. L.M.M.C., Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail boon@ekelmansenmeijer.nl
Bosch, mw. mr. L., Haven 116 (1131 EW) postbus 156 (1130 AD) Volendam, tel. 0299-368515, fax 0299-369357, e-mail volendam@abma.nl

Bosman, mw. mr. J.H., Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail general@cmsderks.nl
Braat, mw. mr. M., Hoge Prins Willemstraat 226-228 (2584 HX) Den Haag, tel. 070-3235825, fax 070-3233629
Bronneman, mw. mr. M., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285322, fax 070-3280489, e-mail marjolein.bronneman@debrauw.com
Bruggen, mw. mr. G. van, Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com
Bruin, mw. mr. I. de, Oranjesingel 63 (6511 NR) postbus 1008 (6501 BA) Nijmegen, tel. 024-3225370, fax 024-3240678, e-mail advocaten@dmz.nl
Caudri, mr. B., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail info@houthoff.com
Cools, mr. I.A.C., Stationstraat 15 (5121 EB) postbus 220 (5120 AE) Rijen, tel. 0161-224457, fax 0161-224508, e-mail info@advocatenkantoordaniels.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Costantin, mr. M.F., Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777747, fax 020-6719710, e-mail costantin@hrd.nl
Dees, mr. J.A.J., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700, e-mail info@houthoff.com
Gans, mr. J. de, Schiedamsedijk 46 (3011 ED) postbus 19050 (3001 BB) Rotterdam, tel. 010-2140000, fax 010-2140303, e-mail post@wp-lawyers.nl
Geel, mr. F.J.J. van, Prinses Beatrixlaan 15 (2595 AK) postbus 90470 (2509 LL) Den Haag, tel. 070-3781819, fax 070-3781854
Haarst, mr. R.J.E. van, Blijhamsterstraat 21 (9671 AT) postbus 151 (9670 AD) Winschoten, tel. 0597-432432, fax 0597-432444, e-mail slijmadvocaat@planet.nl
Haket, mr. C.A.P., Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-4313143, e-mail boekel.de.nerree@bdn.nl
Hoeltus, mr. T.F., Spoorstraat 32 (7481 HZ) Haaksbergen, tel. 053-5725757, fax 053-5722201

Hoogakker, mw. mr. W.S., Utrechtsestraat 5 (3401 CS) IJsselstein, tel. 030-6886868, fax 030-6881224, e-mail info@gvk-advocaten.nl
Houtschild, mr. J.P.P., Wenckebachstraat 1 (1951 JZ) Velsen-Noord, postbus 10000 (1970 CA) IJmuiden, tel. 0251-499111, fax 0251-470000
Jeurissen, mw. mr. N.H.J., Templesplein 21-22 (6411 ET) postbus 608 (6400 AP) Heerlen, tel. 045-5719005, fax 045-5718172, e-mail njeurissen@thuispartners.nl
Konings, mr. K., Helderpark 302 (9723 ZA) postbus 1182 (9701 BD) Groningen, tel. 050-3166836, fax 050-3124985, e-mail k.konings@yspeert.nl
Kuipers-Mellema, mw. mr. J., Zaailand 100 (8911 BN) postbus 2623 (8901 AC) Leeuwarden, tel. 058-2158815, fax 058-2159220, e-mail kuipers@casseres.ml
Leemans, mw.s rm. B.N.C.M., Hoge Rijndijk 306 (2314 AM) postbus 11051 (2301 EB) Leiden, tel. 071-5815300, fax 071-5815381, e-mail info@declercq.com

Maarschalkerweerd, mr. J.W. van, Rivium Promenade 190 (2909 LM) postbus 23161 (3001 KD) Capelle a/d IJssel, tel. 010-2771610, fax 010-4366913, e-mail rotterdam.advocaten@pellicaan.nl

Meggouh, mw. mr. K., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Nijenhuis, mw. mr. M.J., Servaas Bolwerk 14 (3512 NK) postbus 14011 (3508 SB) Utrecht, tel. 030-2322014, fax 030-2322428, e-mail mail@botsvanravenhorst.nl

Ommeren, mr. drs. J.G. van, Prins Hendrikstraat 25 a (3071 LG) Rotterdam, tel. 010-4137855

Roovers, mr. drs. N., Postbus 56 (9363 ZH) Marum, tel. 0594-646501, fax 0594-643026

Rozema, mw. mr. G.M., Hoofdkade 108 (9503 HE) postbus 253 (9500 AG) Stadskanaal, tel. 0599-650999, fax 0599-616239, e-mail adv.kantoor.visser@hetnet.nl

Runhaar, mw. mr. J.E., Maijweg 14 (5211 AA) Den Bosch, tel. 073-6139030, fax 073-6129640, e-mail devroom@devroomadvocaten.nl

Shriber, mw. mr. L.L., Westerdoksdijk 40 (1013 AE) postbus 10302 (1001 EH) Amsterdam, tel. 020-5210100, fax 020-5210101

Smulders, mr. J.R.G., Bredestraat 12 (6211 HC) postbus 301 (6200 AH) Maastricht, tel. 043-3506200, fax 043-3262244, e-mail smulders@adelmeijerhooyng.nl

Stehouwer, mr. H.J., Karspeldreef 15 (1102 BB) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6518829, fax 020-6517566

Stelling, mr. M.J.F., Couwenhoven 52-05 (3703 ER) Zeist, tel. 030-6956867, fax 030-6957830

Sterk, mw. mr. M.A., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail info@houthoff.com

Subelack, mr. T.M., Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927770, e-mail t.subelack@banning.nl

Teuben, mw. mr. K., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153416, fax 070-5153097, e-mail k.teuben@prdf.nl

Timmer, mr. D.A., Stadsring 99 (3811 HP) Amersfoort, tel. 033-4658104, fax 033-4656025, e-mail info@petersenvandijk.nl

Ubels, mr. J.F., Ierlandlaan 97 (2713 HJ) postbus 3012 (2700 KV) Zoetermeer, tel. 079-3251427, fax 079-3251494, e-mail jf.ubels@klaverblad.nl

Verboom, mw. mr. M.S., Parkstraat 30 (2514 JK) postbus 801 (2501 CV) Den Haag, tel. 070-3617002, fax 070-3616032

Vink, mr. A.W.H., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111

Vlemmix, mw. mr. D.P.A.M., Saltshof 10-06 (6604 EA) Wijchen, tel. 024-3661735, fax 024-3480075, e-mail bonnier.messink.advocaten@planet.nl

Vries, mw. mr. K.A.A. de, Apollolaan 153 (1077 AS) postbus 75305 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3058200, fax 020-3058205, e-mail info@vandematlitigation.nl

Wermeskerken, mw. mr. H.G. van, Javastraat 1-i (2585 AA) Den Haag, tel. 070-3563333, fax 070-3630937

Wilman, mr. F.G., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail info@houthoff.com

Wools, mr. M.F.G., Snouckaertlaan 64 (3811 MB) Amersfoort, tel. 033-4627920, fax 033-4638063, e-mail info@vlaskampvanloo.nl

PRAKTIJK NEERGELEGD

Dieben, mw. mr. E.M. Rotterdam 01-11-2004

Donk, mw. mr. D.T. van Amsterdam 01-10-2004

Eleveld, mr. M.J. Amsterdam 01-10-2004

Gras, mr. R.J. Enschede 08-08-2004

Heerwaarden, mw. mr. M. van Amsterdam 01-10-2004

Kallen-Morren, mw. mr. M.N. Zeist 15-10-2004

Koch, mw. mr. M.J.H. Tilburg 14-09-2004

Kroft, mw. mr. I.A.M. Amsterdam 01-10-2004

Kroft, mr. R.W.P. van der Rotterdam 01-11-2004

Kühler, mw. mr. M.L. Rotterdam 01-11-2004

Lenior-Boeke, mw. mr. C. Haarlem 28-09-2004

Leijten, mw. mr. S.E.L. Amsterdam 01-10-2004

Meillo, mw. mr. E.C. Amsterdam 11-10-2004

Niemeijer, mr. J.P. Den Haag 01-11-2004

Osinga, mr. J.E.R. Amsterdam 01-10-2004

Piket, mw. mr. C. Amsterdam 01-09-2004

Posthumus-Praasterink, mw. mr. M.A. Rotterdam 01-07-2004

Riel, mw. mr. B.L. van Amsterdam 01-03-2004

Roebroek, mw. mr. L.L.H. Rotterdam 01-11-2004

Rot, mr. A. aan het Zwolle 01-11-2004

Schoon, mr. M.M. Utrecht 01-09-2004

Schoorl, mr. A.W.F. Amsterdam 15-07-2004

Storm, mr. S.E. Utrecht 01-11-2004

Veestra, mr. K.J. Amsterdam 01-10-2004

Veen, mr. D. Almere 01-06-2004

Wigboldus-Hermann, mw. mr. B.E.I. Amersfoort 01-10-2004

Woestijne, mr. T. van de Amsterdam 15-11-2003

Wijffels, mw. mr. I.M. Amsterdam 26-10-2004

Zanden, mr. A.S.M. van der Amsterdam 01-10-2004

Zee, mw. mr. M. van der Enschede 01-10-2004

KANTOORVERPLAATSING

Alberts, mr. L. (Utrecht): Amersfoortseweg 14 g (3751 LK) postbus 199 (3750 GD) Bunschoten, tel. 033-2981400, fax 033-2988373, e-mail bunschoten@bvd-advocaten.nl

Bakker, mr. H.J. (Rotterdam): Singel 243 (3311 KS) Postbus 635 (3300 AP) Dordrecht, tel. 078-6393737, fax 078-6393739, e-mail d@borsboomhamm.nl

Berkel, mr. J.C.M. van: Akerstraat 102 (6411 HD) Heerlen, tel. 045-5716040, fax 045-5741259, e-mail berkkeul@tiscali.nl

Beurs, mr. J. de (Alkmaar): Drs. F. Bijlweg 8 a (1784 MC) postbus 42 (1780 AA) Den Helder, tel. 0223-660114, fax 0223-660354, e-mail debeurs@knuwer.nl

Bink, mw. mr. E.P.W.A. (Meppe): Aagje Dekenstraat 54 (8023 BZ) postbus 574 (8000 AN) Zwolle, tel. 038-4556055, fax 038-4556060, e-mail zwolle@crkg-advocaten.nl

Blaak, mw. mr. M.J.A.C.M. (Amsterdam): Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail mariejoese.blaak@debrauw.com

Boer, mr. L. de (Rotterdam): Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail lieuwe.deboer@nautadutilh.com

Boesten, mw. mr. E. (Rotterdam): Noordeinde 33 (2514 GC) postbus 305 (2501 CH) Den Haag, tel. 070-3023500, fax 070-3023670, e-mail e.boesten@houthoff.com

Boots, mw. mr. N.C.A. (Eindhoven): Steenweg 22 a (5707 CG) postbus 766 (5700 AT) Helmond, tel. 0492-536666, fax 0492-555600, e-mail info@vanstiphout-advocaten.nl

Bos, mw. mr. A.J.G. (Amsterdam): Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725342, fax 010-2725443, e-mail jantinebos@akd.nl

Bosman, mr. G.D. (Horst): Bolwerk 18 (5509 MH) postbus 153 (5500 AD) Veldhoven, tel. 040-2944500, fax 040-2944550, e-mail g.bosman@tilman.nl

Botterblom, mr. J.P.J. (Barneveld): Keesomstraat 9 (6717 AH) postbus 442 (6710 BK) Ede, tel. 0318-687865, fax 0318-687808, e-mail j.botterblom@vanveen.com

Boven-de Groot, mw. mr. P.O.M. van: Weena 614 (3012 CN) Rotterdam, tel. 010-2012939, fax 010-2012949, e-mail r@borsboomhamm.nl

Brasser, mw. mr. G.G.: Eemlandweg 4 (1271 KS) postbus 377 (1270 AJ) Huizen, tel. 035-5235457

Broekhoven, mw. mr. L.A.I. (Tilburg): Axelsedam 1 (4531 HH) postbus 25 (4530 AA) Terneuzen, tel. 0115-613175, fax 0115-617764, e-mail lbroekhoven@avdw.nl

Brouwers, mw. mr. B.A.R.: De Waard 5 g (4906 BC) postbus 5 (4900 AA) Oosterhout, tel. 0162-468468, fax 0162-467344, e-mail info@dewitadvocaten.nl

Dreesen, mw. mr. C.J.M.: Aldenhofstraat 8 (6191 GT) Beek, e-mail c.dreesen@wagemansadvocaten.nl

Duijne Strobosch, mr. A.J. van: Schoolstraat 4 (2242 KH) Wassenaar, tel. 070-519352, fax 070-5110302

Ee, mr. D.J.L. van (Rotterdam): Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail david.vanee@nautadutilh.com

Eising, mr. M.J.: Postbus 75272 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5755005, fax 020-5755000, e-mail markeising@re-advocaten.nl

Engelen, mr. Th.C.J.A. van (Amsterdam): Postbus 8234 (3503 RE) Utrecht, tel. 030-2982460, fax 030-2982461, e-mail dick.vanengelen@ventouxlaw.com

Fabius, mr. F.W. (Hoofddorp): Postbus 15593 (1001 NB) Amsterdam, tel. 020-5238030, fax 020-5238042, e-mail fabius@piekadvocaten.nl

Gastel, mr. L. van: Postbus 75272 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5755005, fax 020-5755000, e-mail luciangastel@re-advocaten.nl

Geerlings, mr. drs. R.D. (New York/Verenigde Staten van Amerika): Jacob Obrechtstraat 18 (1071 KL) Amsterdam, tel. 020-6763938, fax 020-5248585, e-mail geerl387@wxns.nl

Gerrand, mw. mr. I. (Amsterdam): Predikerherenstraat 24 (3512 TN) postbus 686 (3500 AR) Utrecht, tel. 030-2307100, fax 030-2307105

Goes van Naters, jhr. mr. J.P. van der (Amsterdam): Laan van Zuid Hoorn 61 (2289 DC) Rijswijk, postbus 24048 (2490 AA) Den Haag, tel. 070-3196040, fax 070-3196041

Goossen, mw. mr. R.B.: Postbus 75272 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5755005, fax 020-5755000, e-mail rosemarijngoossen@re-advocaten.nl

Haaster, mw. mr. V.J.M.H.Y. van (Den Haag): Nieuwe Gracht 37 (2011 NC) postbus 92 (2000 AB) Haarlem, tel. 023-5534969, fax 023-5311676, e-mail vanhaaster@g-advocaten.nl

Heeren, mr. S.M.J. (Oosterhout): Markt 44 (4841 AC) postbus 182 (4840 AD) Prinsenbeek, tel. 076-5484600, fax 076-5484609, e-mail heeren@rijppaert-peeters.nl

Heidanus, mr. N.A.: Leonard Springlerlaan 15 (9727 KB) Groningen, postbus 622 (9200 AP) Drachten, tel. 050-5290616, fax 050-5254855, e-mail heidanus@vwl-advocaten.nl

Hendriks, mr. W.J.E.: Herengracht 424 (1017 BZ) Amsterdam, tel. 020-4896193, fax 084-8325353, e-mail hendriks@rauchpartners.nl

Hesslink, mr. J.M. (Amsterdam): Julianalaan 46 (2132 DT) postbus 698 (2130 AR) Hoofddorp, tel. 023-5540131, fax 023-5554421, e-mail hesslink@winters-devries.nl

Het Bureau van de Orde

ONDERWERP	TELEFOONNUMMER	E-MAILADRES
N.a.w. gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Opleiding		
• Beroepsopleiding (BO) (09.00-12.00 uur) (vragen van stagiaires inzake BO)	070 - 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
• Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO) (vragen van stagiaires inzake VSO en erkende opleidingsinstellingen)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
• Permanente Opleiding (PO) (vragen van erkende opleidingsinstellingen)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad, brochures et cetera	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
BalieNet certificaten	070 - 335 35 51	certificaat@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Hoeven, mr. J.N.L. van der (Gouda): Lange Voorhout 43 (2514 EC) Den Haag, tel. 070-3624404, fax 070-3458429

Immerseel, mr. M.F. van (Rotterdam): Stationsweg 137 (2515 BM) Den Haag, tel. 070-7504660, e-mail vanimmerseel@koselaw.nl

Jong, mw. mr. M.E. (Rotterdam): Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171720, fax 020-7171111, e-mail maaike.dejong@nautadutilh.com

Kaak, mw. mr. S.M. (Amsterdam): Keesomstraat 9 (6717 AH) postbus 8234 (3503 RE) Utrecht, tel. 030-2982460, fax 030-2982461, e-mail susan.kaak@ventouxlaw.com

Karens, mr. B.H.M. (Barneveld): Keesomstraat 9 (6717 AH) postbus 442 (6710 BK) Ede, tel. 0318-687819, fax 0318-687815, e-mail b.karens@vanveen.com

Kessels, mw. mr. J.M.E. (Venlo): Geleenstraat 72 (6411 HT) postbus 285 (6400 AG) Heerlen, tel. 045-5719551, fax 045-5740461

Keus, mw. mr. L.S. (Sittard): Prins Bernhardstraat 1 (6521 AA) postbus 1094 (6501 BB) Nijmegen, tel. 024-3828384, fax 024-3600450, e-mail l.keus@hekkelman.nl

Kievit, mw. mr. A.E. (Zwolle): Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595959, fax 030-2595500

Kool, mw. mr. S.A.H. (Amsterdam): Herculesplein 201 (3584 AA) Utrecht, tel. 030-5233948, fax 030-2515730, e-mail kool@uwadvokaat.nl

Koops-Scheele, mw. mr. J.A.: Roemer Visscherstraat 39 (1054 EW) Amsterdam, tel. 020-6835780, fax 020-6891098, e-mail mail@ungarterwee.nl

Koot, mw. mr. M.W. (Hoofddorp): Postbus 15593 (1001 NB) Amsterdam, tel. 020-5238030, fax 020-5238042, e-mail koot@piekadvocaten.nl

Kremers, mw. mr. Th. (Drachten): Bredaseweg 161 (4872 LA) postbus 301 (4870 AH) Eindhoven, tel. 076-5022080, fax 076-5013933, e-mail th.kremers@asselbergsklinkhamer.nl

Lely, mr. A.J. van der (Amsterdam): Croeselaan 1 (3521 BJ) postbus 8444 (3503 RK) Utrecht, tel. 030-2915268, fax 030-2915288, e-mail arend-jaap.vanderlely@snsreaal.nl

Lich, mw. mr. J.C. (Leek): Leonard Springerlaan 15 (9727 KB) Groningen, postbus 622 (9200 AP) Drachten, tel. 050-5290616, fax 050-5254855, e-mail lich@vwl-advocaten.nl

Loo, mr. P.M.M. van der: Postbus 90106 (5000 LA) Tilburg, tel. 013-4627659, fax 013-4623100, e-mail pmm.vd.loo@interpolis.nl

Manderfeld, mw. mr. M.I.T. (Haarlem): Roemer Visscherstraat 39 (1054 EW) Amsterdam, tel. 020-6835780, fax 020-6891098, e-mail mail@ungarterwee.nl

Martens, mr. T.G.: Koningslaan 17 (1075 AA) Amsterdam, tel. 020-5727190, fax 020-5727199, e-mail martens@boontjesmits.nl

Mertens-Vrede, mw. mr. S.L. (Raamsdonkveer): Gangboord 13 (4902 CB) postbus 281 (4900 AG) Oosterhout, tel./fax 0162-453160, e-mail mertensvrede@planet.nl

Nisselrooij, mw. mr. F.E. van (Oss): Pastoor van Haarenstraat 40 (5464 VG) postbus 557 (5460 AN) Veghel, tel. 0413-352211, fax 0413-352777, e-mail advocaten@bernhage.nl

Nijdam, mr. E. (Amersfoort): Bloemendalstraat 7 (8011 PJ) postbus 1182 (8001 BD) Zwolle, tel. 038-4272020, fax 038-4272021, e-mail e.nijdam@dommerholt.nl

Oudshoorn, mr. J.L. (Den Haag): Laan van Vredenoord 33 (2289 DA) Rijswijk, tel. 070-4140516, fax 070-4154029

Piek, mr. F.A. (Hoofddorp): Postbus 15593 (1001 NB) Amsterdam, tel. 020-5238030, fax 020-5238042, e-mail piek@piekadvocaten.nl

Pommé, mr. E.M.: Akerstraat 102 (6411 HD) Heerlen, tel. 045-5716040, fax 045-5741259

Rammelt, mr. T.J.A.: Wibautstraat 3 (1091 GH) Amsterdam, tel. 020-5682929, fax 020-5682925, e-mail info@vandenbiesen.com

Römer, mw. mr. K.M.: Apollolaan 119 (1077 AP) postbus 75719 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3058385, fax 020-3058389, e-mail romer@sosadvocaten.nl

Rosina, mw. mr. Y.N.: Postbus 75272 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5755005, fax 020-5755000, e-mail ywonerosina@re-advocaten.nl

Rotgans, mr. J.W. (Rotterdam): Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825220, fax 020-5825260, e-mail jrotgans@akd.nl

Roijmans, mr. A. (Amsterdam): Maanplein 55 (2516 CK) postbus 30000 (2500 GA) Den Haag, tel. 070-4461091, fax 070-4460675, e-mail a.roijmans@kpn.com

Schaik, mr. P.N. van (Son Bruegel): Steenweg 22 a (5707 CG) postbus 766 (5700 AT) Helmond, tel. 0492-536666, fax 0492-555600, e-mail info@vanstiphout-advocaten.nl

Schirmeister, mr. F.C.: Delflandlaan 1 (1062 EA) postbus 1031 (1000 BA) Amsterdam, tel. 020-2060769, fax 020-2060750, e-mail fcschirmeister@devos.nl

Schras, mr. G.J. (Hellevoetsluis): Westerkade 5 b (3016 CL) postbus 2030 (3000 CA) Rotterdam, tel. 010-4362121, fax 010-2250222, e-mail info@vvdwlaw.nl

Schreuder, mr. D.A.C. (Oosterhout): Markt 44 (4841 AC) postbus 182 (4840 AD) Prinsbeek, tel. 076-5484600, fax 076-5484609, e-mail schreuder@rijppaart-peeters.nl

Sleutels, mr. R.G.M.: Bijleveldsingel 6 (6521 AR) postbus 1382 (6501 BJ) Nijmegen, tel. 024-3243709, fax 024-3602150, e-mail info@verweij-advocaten.nl

Souren, mr. I.J.M.I. (Woerden): Boompjes 40 (3011 XB) postbus 546 (3000 AM) Rotterdam, tel. 010-4005100, fax 010-4005111, e-mail ijmi.souren@kneppelhout.nl

Splinter, mw. mr. P.W.M. (Bussum): Eemlandweg 4 (1271 KS) postbus 377 (1270 AJ) Huizen, tel. 035-5258158, fax 035-5234653, e-mail p.splinter@storm-splinter.nl

Starmans, mr. M.M.F.: Akerstraat 102 (6411 HD) Heerlen, tel. 045-5716040, fax 045-5741259, e-mail math.jose@tiscali.nl

Stekelenburg, mr. R. (Nieuwegein): Postbus 76 (4130 EB) Vianen, tel. 020-6606600, fax 020-6606630, e-mail ron.stekelenburg@sogeti.nl

Storm, mw. mr. drs. A.Z.: Eemlandweg 4 (1271 KS) postbus 377 (1270 AJ) Huizen, tel. 035-5258158, fax 035-5234653, e-mail a.storm@storm-splinter.nl

Teusink, mr. W.H. (Harderwijk): Fazantlaan 11 (3852 AN) postbus 253 (3850 AG) Ermelo, tel. 0341-552487, fax 0341-554054, e-mail wh.teusink@kok-advocaten.nl

The, mr. R.S.: Haarlemmerstraat 41 (1013 EJ) Amsterdam, tel. 020-4892634, fax 020-4892628, e-mail stephant@olympia-uitzendburo.nl

Verheul, mr. A.M.C. (Amsterdam): Randstad 21-43 (1316 BZ) postbus 10264 (1301 AG) Almere, tel. 036-5344895, fax 036-5344945, e-mail verheul@randstadadvocaten.nl

Visser, mr. R.F. (Barneveld): Keesomstraat 9 (6717 AH) postbus 442 (6710 BK) Ede, tel. 0318-687818, fax 0318-687815, e-mail r.visser@bijlevel-partners.nl

Vliet, mw. mr. N. van (Dordrecht): Weena 614 (3012 CN) Rotterdam, tel. 010-2012939, fax 010-2012949, e-mail r@borsboomhamm.nl

Vonk, mr. R.F. (Barneveld): Keesomstraat 9 (6717 AH) postbus 442 (6710 BK) Ede, tel. 0318-687818, fax 0318-687815, e-mail r.vonk@vanveen.com

Voskamp, mw. mr. B.A. (Rotterdam): Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800

Vries, mw. mr. P.M. de: Herengracht 320-324 (1016 CE) Amsterdam, tel. 020-4282713, fax 020-4223407, e-mail pm.devries@tiscali.nl

Westerhof, mw. mr. M.A. (Amersfoort): Herculesplein 203 (3584 AA) postbus 85299 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2523520, fax 030-2512741, e-mail mw@atmadvocaten.nl

Wit, mw. mr. A.B. de (Barneveld): J. Damsingel 22 (7201 AP) postbus 481 (7200 AL) Zutphen, tel. 0575-510508, fax 0575-516590, e-mail info@ras-advocaten.nl

Wurfain, mr. J.S. (Barneveld): Keesomstraat 9 (6717 AH) postbus 442 (6710 BK) Ede, tel. 0318-687896, fax 0318-687812, e-mail j.wurfain@vanveen.com

Zwet, mw. mr. C.H. van der (Amsterdam): Postbus 8234 (3503 RE) Utrecht, tel. 030-2982460, fax 030-2982461, e-mail caroline.vanderzwet@ventouxlaw.com

Zijdenbos, mw. mr. S.: Toussaintkade 53 (2513 CL) Den Haag, tel. 070-3630996, fax 070-3607501

NIEUW KANTOOR / ASSOCIATIE

Piek Advocaten, Tax Litigation (mrs. F.A. Piek, M.W. Koot en F.W. Fabius) Postbus 15593 (1001 NB) Amsterdam, tel. 020-5238030, fax 020-5238042

Rosina . Elsing Advocaten (mrs. Y.N. Rosina, M.J. Eising, L. van Gastel en R.B. Goossen) Postbus 75272 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5755005, fax 020-5755000

Storm & Splinter Advocaten (mrs. A.Z. Storm en P.W.M. Splinter) Eemlandweg 4 (1271 KS) postbus 377 (1270 AJ) Huizen, tel. 035-5258158, fax 035-5234653, e-mail info@storm-splinter.nl

Ventoux Advocaten (mrs. S.M. Kaak, Th.C.J.A. van Engelen en C.H. van der Zwet) Postbus 8234 (3503 RE) Utrecht, tel. 030-2982460, fax 030-2982461

MEDEVESTIGING

Verwilligen De Wilde De Lange (mr. J.C. Lich en mr. N.A. Heidanus) Leonard Springerlaan 15 (9727 KB) Groningen, postbus 622 (9200 AP) Drachten, tel. 050-5290616, fax 050-5254855, e-mail info@vwl-advocaten.nl

NAAMSWIJZIGING

Fonville & Hol advocaten te Haarlem thans: **Fonville, Hol en Koopmans Advocaten**

Langenhof, mw. mr. M.H.F. te Zwolle thans: **Lek-Langenhof, mw. mr. M.H.F. van der Niederer & Pieters te Geleen thans: Niederer Advocaten**

Advocatenkantoor Niemarkt te Heerlen thans: **Niemarkt & Van Berkel Pommé Starmans Advocaten**

Advocatenkantoor Ros-van Bezooijen c.s. te Gouda thans: **Ros-van Bezooijen, Muller & van den Heuvel Advocaten**

Slijm Gepken Henkelman te Winschoten thans: **Slijm Gepken Henkelman Van Haarst advocaten & belastingkundigen**

Sorko c.s. Advocaten te Amsterdam thans: **Sorko & Swane, Advocaten en Notarissen**

Velo & Partners BV mediators te Utrecht thans: **UJG Velo Advocaten**

Vermeer & van der Vlerk te Amstelveen thans: **Vermeer, Van der Vlerk & Bots, advocaten**

Bots, mr. C.J.A.M. te Breukelen thans: **Vermeer, Van der Vlerk & Bots, advocaten**

BEZOEKADRES / POSTBUS / TEL. / FAX / E-MAIL

Aben & Slag te Weert: Schoutlaan 9 (6002 EA) Weert

Breedijk & Van der Kooij Advocaten te Amsterdam: Amstelveenseweg 186-188 (1075 XR) postbus 75309 (1070 AH) Amsterdam

Advocatenkantoor Coby Koorn te Leiden: Flevoweg 9 b (2318 BZ) Leiden

DingemansVanderKind te Amsterdam: Keizersgracht 221 (1016 DV) Amsterdam, postbus is opgeheven

Donk Advocaten te Amsterdam: Leidsegracht 1 (1017 NA) Amsterdam

Kroeze Rivierenland Advocaten & Mediators te Culemborg: Godfried Bomansstraat 7 (4103 WR) Culemborg

Niederer Advocaten te Geleen: tel. 046-4757666, fax 046-4757804

Advocatenkantoor Rademakers te Dongen: Hogedam 74 (5104 JH) Dongen

Literatuur

mr. G.A.C.M. van Ballegooij e.a.
Bestuursrecht in het Awb-tijdperk, 5e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 320 p.
 ISBN 90 268 3772 2

mr. R.M. Beltzer
Rechtspraak ontslag op staande voet
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 96 p. € 18
 ISBN 90 130 1463 1

mevrouw mr. van den Berg
Besluiten Nederlands Mededingingsrecht 2001 - 2002
 Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
 1222 p. € 60,40
 ISBN 90 590 1841 9

mevrouw mr. van den Berg
Interpretatie Nederlands Mededingingsrecht 2003
Overwegingen uit besluiten en rechtspraak artikelsgewijs gerangschikt
 Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
 1030 p. € 57,50
 ISBN 90 590 1989 X

prof. mr. M.A.M.C. van den Berg e.a.
Tekst & Commentaar Bouwrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 612 p. € 35
 ISBN 90 268 2653 2

prof. mr. M.A.M.C. van den Berg, ir. A.G. Bregman
Bouwrecht in kort bestek (5e druk)
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 612 p. € 56,95
 ISBN 90 130 1199 3

Robert J. Blom
Omgaan met faillissement, surseance en schuldsanering
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 232 p. € 25
 ISBN 90 130 1674 X

prof. mr. P.P.T. Bovend' Eert, prof. mr. H.R.B.M. Kummeling
Het Nederlandse parlement
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 492 p. € 34,25
 ISBN 90 130 1203 5

prof. mr. C.J.H. Brunner, mr. G.T. de Jong
Verbintenissenrecht algemeen (2e herdruk)
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 328 p. € 35
 ISBN 90 130 1202 7

mr. M.M. van der Burg
Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 138 p. € 32
 ISBN 90 130 0346 X

Gijsbert Brunt
Outsourcing
 Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
 130 p. € 19,95
 ISBN 90 590 1474 1

prof. mr. C.P.M. Cleiren, prof. mr. J.F. Nijboer
Tekst & Commentaar Strafrecht, 5e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 2.304 p. € 160
 ISBN 90 130 0834 8

prof. mr. P.B. Cliteur
Nederlands recht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 228 p. € 24,50
 ISBN 90 130 1833 5

prof. mr. G.L. Coolen
Militair tuchtrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 260 p. € 34,50
 ISBN 90 130 1813 0

prof. mr. C.C. van Dam e.a.
Rechtshandeling en overeenkomst (4e herdruk)
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 456 p. € 35
 ISBN 90 268 4075 6

prof. mr. J.M. van Dunné
Verbintenissenrecht, deel 1
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 956 p. € 49
 ISBN 90 130 1405 4

Talia Einhorn, Kurt Siehr
Intercontinental Cooperation through Private International Law
 T.M.C. Asser press Den Haag 2004
 509 p. € 102
 ISBN 90 670 4178 5

prof. mr. H. Franken e.a.
Recht en computer (5e druk)
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 740 p. € 73,50
 ISBN 90 130 1986 2

mevrouw mr. P.B. Gaasbeek, prof. mr. B.M.J. van der Meulen
Integraal Mededingingsrecht
 Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
 1072 p. € 59,-
 ISBN 90 590 1842 7

mevrouw mr. J. Galjaard
Nieuw EG-Mededingingsrecht
Aanvulling op Integraal Mededingingsrecht
 Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
 294 p. € 35,-
 ISBN 90 590 1992 X

thr. H.R. Gallis, thr. J.K.J. v.d. Vorm
Bedrijfs hulpverlening, 2e herziene druk
 Sdu Uitgevers
 44 p. € 29,50
 ISBN: 90 121 0530 7

mr. P.G.F.A. Geerts, mr. J.R.M. Rijnders L.M.
Jurisprudentiebundel ICT-recht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 752 p. € 69,75
 ISBN 90 130 1012 1

Van der Grinten, Kortmann
Vertegenwoordiging en rechtspersoon (Asser-serie deel 2-1)
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 232 p. € 45
 ISBN 90 271 4583 0

mw. mr. S.K. de Groot
Internationale bewijsgaring in strafzaken III Nederland en Frankrijk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 156 p. € 24,50
 ISBN 90 130 0466 0

prof. mr. K.F. Haak
Bewuste roekeloosheid in het privaatrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 188 p. € 37,50
 ISBN 90 130 1983 8

A.E. Hartevelt e.a.
Het EVRM en het Nederlandse strafprocesrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 208 p. € 22,50
 ISBN 90 130 0212 98

Wybo P. Heere
From Government to Governance
 T.M.C. Asser press Den Haag 2004
 533 p. € 73
 ISBN 90 670 4177 7

Jan Heinsius
Collectief ontslagrecht. Enkele voorstellen betreffende een betere regelgeving
 Boom Juridische uitgevers
 503 p. € 59,-
 ISBN 90 545 4502 x

P.F. van der Heijden e.a.
Tekst & Commentaar Arbeidsrecht, 3e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 964 p. € 98,50
 ISBN 90 130 11195

ir. G. Huppel Eur.Erg., ir. M.C. van Veelen
Werken in meld- en controlekamers, 2e herziene druk
 Sdu Uitgevers
 64 p. € 29,50
 ISBN: 90 121 0678 8

P. Ingelse
Commentaren op fundamentele herbezinning – Prinsengrachtreeks 2004-1
 Ars Aequi Libri Nijmegen 2004
 142 p. € 37,50
 ISBN 90 691 6532 5

C.A. Jansen
Teksten bodemregelgeving
 Sdu uitgevers
 336 p. € 45,-
 ISBN 90 121 0691 5

prof. mr. A.W. Jongbloed
De gerechtsdeurwaarder in Europa, utopie of werkelijkheid
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 480 p. € 62,50
 ISBN 90 130 1069 5

mr. R.H.C. Jongeneel, mr. P. Klik
Koop en consumentenkoop
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 256 p. € 27,95
 ISBN 90 130 1198 5

mr. P. Kleve
Juridische iconen in het informatietijdperk (dissertatie)
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 420 p. € 42,50
 ISBN 90 130 1917 X

A.H. Klip, A.L. Smeulders en M.W. Wolleswinkel
Krities
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 388 p. € 36,50
 ISBN 90 130 1956 0

mw. mr. M.T.M. Koedoeder e.a.
De nieuwe Praktijkjgids Artiest & Recht, editie 2004
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 728 p. € 49,50
 ISBN 90 130 1539 5

prof. mr. C.A.J.M. Kortmann e.a.
Tekst & Commentaar Grondwet, 2e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 212 p. € 50
 ISBN 90 130 0615 9

Peter J. van Krieken
The consolidated Asylum and Migration Acquis
 T.M.C. Asser press Den Haag 2004
 345 p. € 55
 ISBN 90 670 4180 7

mr. F.F. Langemeijer
Het slachtoffer en het strafproces
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 196 p. € 28,50
 ISBN 90 130 1730 4

Gerlof Leistra
Vermoorde Onschuld
Misdaad in Nederland
 Uitgeverij Balans
 239 p. € 15,-
 ISBN 90 501 8720 X

mr. M.L. Lennarts, mr. Dr. J.N. Schutte-Veens-tra
Versoepeling van het BV-Kapitaalbeschermingsrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 144 p. € 29,75
 ISBN 90 130 1952 8

ir. M.C.R. Looze, ir. H.E. Scholtens
Baliewerk, 2e herziene druk
 Sdu Uitgevers
 54 p. € 29,50
 ISBN: 90 12 10645 1

mr. M. van Luyn, prof. mr. C.E. du Perron
Effecten van de zorgplicht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 400 p. € 17,50
 ISBN 90 130 1469 0

mr. J.P. van Marissing
NMA in actie
 Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
 206 p. € 45,-
 ISBN 90 590 1993 8

Anna K. Meijknecht
Minority protection standards and reality
 T.M.C. Asser press Den Haag 2004
 216 p. € 65
 ISBN 90 670 4191 2

prof. mr. M.R. Mok
Kartelrecht I
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 652 p. € 140
 ISBN 90 271 5280 2

mr. M.P. Nieuwe Weme
Het verplicht bod op effecten
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 396 p. € 37,20
 ISBN 90 130 1885 8

Dr. J.B.M. Nijhuis
Belastingrecht met de wet in de hand 2004
 Uitgeverij Adviesbureau Juréco
 XX+643 p. € 45
 ISBN 90 7484 177 5
Werkboek (295 p.) en uitwerkingenboek (278 p.) € 25,- per stuk
 ISBN 90 748 4178 3 resp. 90 748 4179 1

prof. mr. F.M. Noordam
Socialezekerheidsrecht, 7e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 516 p. € 43,50
 ISBN 90 130 1206 X

Janne Elizabeth Nijman
The Concept of International Legal Personality
 T.M.C. Asser press Den Haag 2004
 525 p. € 87,50
 ISBN 90 670 4183 1

mr. W.W. de Nijs Bik
De Nieuwe structurregeling
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 228 p. € 34,50
 ISBN 90 130 2050 X

Prof. mr. M. van Olffen, mr. F.K. Bruijn en mr. drs. P.H.M. Simonis
Splitsing van ondernemingen (2e druk)
 Boom Juridische uitgevers
 431 p. € 54,-
 ISBN 90 545 4481 3

Pontier, Trikwerda, Kotting
Voorkeur voor de lex fori
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 296 p. € 45
 ISBN 90 130 1899 8

Hugo Prein
Mediation in praktijk
Beroepsvaardigheden en interventie-technieken
 Uitgeverij Boom
 197 p. € 29,50
 ISBN 90 850 6019 2

mr. J.J. Prinsen
Converteerbare Obligaties
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 408 p. € 58,20
 ISBN 90 130 1883 1

mr. C.W.G. Rayer, prof. mr. I. Asscher-Vonk
Aanstellingskeuringen
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 152 p. € 49,95
 ISBN 90 130 1921 8

prof. mr. L. Timmerman e.a.
De werknemer in het ondernemingsrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 180 p. € 30,25
 ISBN 90 130 1387 2

Deano Ruben Verwey
The European Community, the European Union and the International Law of Treaties
 T.M.C. Asser press Den Haag 2004
 320 p. € 73
 ISBN 90 670 4192 3

prof. mr. P. Vlaardingbroek e.a.
Het hedendaagse Personen- en Familierecht (4^e herdruk)
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 516 p. € 40,95
 ISBN 90 130 1240 X

mr. K.I.J. Visser
Zeggenschapsrechten van houders van een recht van pand of vruchtgebruik op aandelen op naam (proefschrift)
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 312 p. € 40,60
 ISBN 90 130 1953 6

ir. P. Voskamp
Kantoren, 3e herziene druk
 Sdu Uitgevers
 38 p. € 29,50
 ISBN: 90 121 0685 0

mr. A.J. Vossestein
Uitspraken Mededingingswet Uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven
 Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
 390 p. € 55,-
 ISBN 90 590 1990 3

mr. H.G. Warmelink
Leidraad Staatsrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 76 p. € 12,95
 ISBN 90 130 0335 4

prof. mr. B. Wessels
Current Topics of International Insolvency Law
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 636 p. € 85
 ISBN 90 130 1911 0

prof. J.H.H. Weiler e.a.
Een christelijk Europa
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 112 p. € 19,50
 ISBN 90 130 2135 2

(advertentie)

Mevrouw Verlee is eenzaam.

Who cares?

Het Nederlandse Rode Kruis

Duizenden vrijwilligers
 bezoeken iedere dag mensen
 die eenzaam zijn.
Giro 22000. Den Haag.

A part of

www.rodekruis.nl

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

PRODUCEREN VERTROUWELIJKE BRIEF

Hof van Discipline 15 september 2003, nr. 3820

(*mrs. Zwitser-Schouten, Heidinga, Mout-Bouwman, Hulleman en Gründemann*)

Raad van Discipline 's-Gravenhage, 14 april 2003

(*mrs. Van Boven, Van den Dries, Hengeveld, Meerman en Merens*)

De advocaat die een brief van een andere advocaat aan diens cliënt in het geding brengt schendt het vertrouwelijke karakter van die brief. In casu diende het produceren van de brief niet het beoogde doel. Al dan niet grievende uitlatingen over de wederpartij, in processtukken en in brieven aan derden.

- *Advocatenwet artikel 46*
- (2.1 *Wat in het algemeen niet betaamt*; 3.3.1 *Grievende uitlatingen*; 3.3.3 *Berichten aan derden*)
- *Gedragsregels 1, 20 en 31*

Feiten

Mr. X staat zijn cliënte, de echtgenote van klager, bij in een echtscheidingsprocedure. Hij spant een kort geding aan tegen klager, dat betrekking heeft op een onderdeel van de noodzakelijk geworden boedelscheiding. In de dagvaarding maakt mr. X melding van bedreigingen en mishandelingen die zijn cliënte zou hebben ondervonden en waarvoor tussenkomst van de politie noodzakelijk was gebleken. Daarnaast schrijft hij een brief aan de Belastingdienst, waarin hij melding maakt van het verloop van de echtscheidingsprocedure en erop wijst dat klager, die belastingadviseur is en in die hoedanigheid ook de aangiften verzorgde van de cliënte van mr. X, niet naar behoren zou functioneren. Klachtonderdeel A heeft betrekking op deze uitlatingen. Klachtonderdeel B behelst dat mr. X klager op kosten heeft gejaagd door in kort geding een vordering aanhangig te maken die apert onjuist is, nu de Voorzieningenrechter de cliënte van mr. X deels niet-ontvankelijk heeft verklaard en de vorderingen voor het overige heeft afgewezen.

Klachtonderdeel C heeft betrekking op een brief, geschreven door mr. A, de advocaat van klager, aan klager, welke brief in de eigenlijke echtscheidingsprocedure door mr. X als productie is ingebracht. De cliënte van mr. X had de brief aangetroffen in de (voormalige) echtelijke woning en aan mr. X ter hand gesteld.

Nadat klager had aangekondigd over een en ander een klacht in te zullen dienen heeft mr. X aan mr. A een brief geschreven waarin hij laat weten klager aansprakelijk te stellen en deze te zullen dagvaarden indien hij zijn klacht doorzet. Daarop heeft klachtonderdeel D betrekking.

Overwegingen van de raad

Ad klachtonderdeel A

De raad is ten aanzien van het in de kortgedingdagvaarding gestelde van oordeel dat het ter ondersteuning van de aan te tonen spoedeisendheid kan dienen en derhalve niet zonder redelijk doel in de kortgedingdagvaarding is opgenomen. Verder is niet gebleken van apert onjuiste mededelingen gedaan door mr. X in het kader van het kort geding, terwijl de raad de uitlatingen waarover klager zich beklagt – mede bezien in het licht van het vorenstaande – niet als onnodig grievend aanmerkt. Anders oordeelt de raad ten aanzien van de mededeling die mr. X in zijn brief aan de Belastingdienst heeft gedaan ten aanzien van de wijze waarop klager als belastingadviseur zou functioneren. De raad acht de gemaakte opmerking onnodig, terwijl niet gebleken is dat de opmerking de belangen van de cliënte van mr. X zou kunnen dienen. Immers, mr. X heeft zowel in de door hem overgelegde stukken als ten tijde van de behandeling ter zitting verklaard dat hij zich tot de Belastingdienst heeft gewend met het verzoek om zijn cliënte toe te staan haar eigen aangifte te verzorgen. Een opmerking omtrent het functioneren van klager is voor een dergelijk zakelijk verzoek niet functioneel. De raad neemt verder bij de beoordeling van de klacht in aanmerking dat een goede reputatie bij de Belastingdienst voor klager, gelet op de uitoefening van zijn beroep als belastingadviseur, cruciaal is.

Mr. X heeft door zijn uitlating aan de Belastingdienst de reputatie van klager onnodig geschonden. (...)

De raad acht dit klachtonderdeel gegrond voorzover dit betrekking heeft op de inhoud van het schrijven van mr. X aan de Belastingdienst. Voor het overige is het klachtonderdeel ongegrond.

Ad klachtonderdeel B

De raad is van oordeel dat slechts in uitzonderingsgevallen het instellen van een rechtsvordering tegen een ander als onbehoorlijk kan worden beschouwd. Ten aanzien van de vorderingen zoals opgenomen in de door mr. X uitgebrachte kortgedingdagvaarding oordeelt de raad dat deze dusdanig zijn gesteld en ingekleed dat het niet bij voorbaat uitgesloten moest worden geacht dat deze vorderingen tot enig resultaat zouden kunnen leiden. (...)

Klachtonderdeel B dient gelet op het voorgaande ongegrond te worden verklaard.

Ad klachtonderdeel C

(...)

De processtukken in aanmerking nemend is de raad van oordeel dat het overleggen van een brief van 8 januari 2001 van de raadsman van

klager aan klager niet terzake dienende was in de echtscheidingsprocedure, terwijl mr. X voorts niet aannemelijk heeft gemaakt dat het overleggen van dit schrijven enig redelijk doel heeft gehad. Bij het beantwoorden van de vraag of mr. X klachtwaardig heeft gehandeld door het overleggen van voor klager bestemde post neemt de raad verder het navolgende in aanmerking. Het overgelegde schrijven betreft vertrouwelijke post, namelijk een schrijven van de advocaat aan zijn cliënt, dat als strikt persoonlijk moet worden beschouwd. Met het overleggen van een dergelijk schrijven wordt de vertrouwensrelatie die bestaat tussen advocaat en cliënt geschonden. Uit de stukken en het verhandelde ter zitting is de raad niet gebleken dat mr. X een ander doel voor ogen heeft gehad dan het schenden van de reputatie van klager.

Het voorgaande in aanmerking nemend komt het overleggen van dergelijke persoonlijke post als onbetamelijk voor. De raad acht klachtonderdeel C gegrond.

Ad klachtonderdeel D

Het hanteren van pressiemiddelen om een (potentiële klager) af te houden van het instellen van een tuchtrechtelijke klacht is ongeoorloofd. Mr. X heeft aan de raadsman van klager onder meer geschreven:

‘Ik zal hem (klager) zonder meer dagvaarden op grond van onrechtmatige daad als hij zijn klacht doorzet richting tuchtcollege.’

Anders dan hetgeen mr. X in de door hem overgelegde stukken en tijdens de behandeling ter zitting heeft bepleit, kan de raad een dergelijke opmerking niet anders aanmerken dan als een pressiemiddel om klager af te houden van het doorzetten van zijn klacht. Daarmee heeft mr. X op ontoelaatbare wijze gepoogd klagers klachtrecht te frustreren. De raad acht dit klachtonderdeel gegrond.

(Ten aanzien van de op te leggen maatregel overweegt de raad onder meer dat eerdere tuchtrechtelijke sancties, en in het bijzonder de laatste waarbij aan mr. X een voorwaardelijke schorsing is opgelegd, kennelijk niet tot ander gedrag hebben geleid).

Beslissing van de raad

Verklaart de klacht in onderdeel A, voorzover betrekking hebbend op de uitlatingen richting de Belastingdienst, klachtonderdeel C en D gegrond.

Verklaart de klacht voor het overige ongegrond.

Legt aan mr. X de maatregel van onvoorwaardelijke schorsing voor de duur van twee weken op.

Overwegingen van het hof

(In Grief I stelt mr. X de inhoud van zijn brief aan de Belastingdienst aan de orde). In die brief komen onder meer de navolgende passages voor:

‘Aangezien de echtscheiding verre van plezierig verloopt en cliënte sedert maanden constateert dat (klager) als belastingadviseur niet meer naar behoren functioneert heeft zij informatie ingewonnen bij uw dienst ten einde na te gaan of de aangifte IB 2001 reeds was ingediend. (...)

Namens cliënte verzoek ik u hierbij mij mede te delen of zij zelfstandig haar aangifte IB 2000 en 2001 kan indienen zodat zij geen schade lijdt door het niet-functioneren van haar echtgenoot (de echtscheiding zal binnenkort worden uitgesproken). (...) Cliënte heeft het vermoeden dat het feit dat de aangifte 2000 nog niet is ingediend als reden heeft dat (klager) die belastingteruggave in de toekomst wil ontvangen zonder daarover af te rekenen met cliënte.’

Ook voorzover mr. X wel redenen had voor het verzoek namens zijn cliënte om zelf de belastingaangifte te vervullen, had hij zich daarbij kunnen en moeten onthouden van de opmerkingen dat klager als belastingadviseur niet naar behoren functioneerde. Die opmerking was onnodig grievend. Gelet op het door klager uitgeoefende beroep van belastingadviseur ontstond door die opmerking bovendien onnodig het risico voor klager van schade in zijn beroepsuitoefening. Grief I faalt daarmee.

(In Grief II stelt mr. X het produceren van de brief van mr. A aan klager aan de orde).

Het belang van vertrouwelijkheid van correspondentie tussen een cliënt en zijn advocaat mag genoegzaam aan mr. X bekend zijn. Mr. X stelt in zijn beroepschrift bovendien terecht dat het voor het beoogde doel – een onderdeel van de boedelscheiding – niet nodig was geweest om de vertrouwelijke brief van de advocaat van klager in het geding te brengen. Mr. X had bijvoorbeeld de zakelijke informatie met een daartoe strekkende vordering in de lopende rechtbankprocedure van klager kunnen opvorderen. Door niet te kiezen voor een dergelijk zakelijk dienend alternatief maar in plaats daarvan het vertrouwelijke karakter van het overleg tussen klager en diens raadsman te schenden, heeft mr. X er blijk van gegeven dat hij te veel werd gedreven door emoties en dadendrang en te weinig door de aan advocaten te stellen eisen van zakelijke distantie. Ook deze grief faalt derhalve.

(In Grief III ontwikkelt mr. X een bezwaar tegen het oordeel van de raad dat hij gepoogd heeft klager te frustreren in zijn klachtrecht).

Het relevante deel van de bewuste faxbrief van mr. X aan de advocaat van klager van 22 oktober 2002 luidt als volgt:

‘Verder bent u er ongetwijfeld van op de hoogte dat (klager) een klacht tegen mij heeft ingediend bij de Raad van Toezicht te Rotterdam. Gezien het feit dat de klachten van (klager) kant noch wal raken en er van apert onjuiste juridische inzichten wordt uitgegaan door hem ben ik voornemens om (klager) aansprakelijk te stellen voor alle tijd maal uurtarief die het mij kost om op zijn klacht te reageren. Ik zal (klager) zonder meer dagvaarden op grond van onrechtmatige daad als hij zijn klacht doorzet richting tuchtcollege. Het is niet dat ik zo bang ben daar te verschijnen, maar ik vind het ver beneden mijn niveau om mij te laten beschadigen door (klager) die overduidelijk de afgelopen maanden niets dan leugens heeft verkondigd c.q. door u laat verkondigen.’

Het hof acht het ontoelaatbaar dat een advocaat met een dergelijk dreigement probeert om een klager te bewegen om van een klacht af

te zien, nog daargelaten de gebezigde toonzetting en bewoordingen. Daaraan doet niet af dat, zoals mr. X stelt maar door hem geenszins aannemelijk is gemaakt, klager kon begrijpen dat mr. X slechts een loos dreigement gebruikte. Integendeel, naar het oordeel van het hof is het gedrag van mr. X temeer ongepast wanneer hij een dreigement zou hebben geuit waarvan hij op voorhand wist dat hij dat niet ten uitvoer zou brengen.

Ook deze grief faalt daarmee.

(Vervolgens wordt Grief IV verworpen, waarin mr. X zich keert tegen de motivering van de aan hem opgelegde maatregel.)

Beslissing

Het Hof van Discipline bekrachtigt de beslissing van de Raad van Discipline in het ressort 's-Gravenhage van 14 april 2003.

GEHEIMHOUDINGSPLICHT VAN DE ADVOCaat

Raad van Discipline Amsterdam, 15 september 2003

(mrs. Van Bennekom, Breederveld, Rigters, Verweel-Stokman en Wiarda)

Geheimhoudingsplicht van de advocaat

- *Advocatenwet artikel 46 (1.3 Geheimhoudingsplicht)*
- *Gedragsregel 6*

Feiten

Klaagster is verwikkeld in diverse procedures die verband houden met of het gevolg zijn van een langdurige echtscheidings- en boedelscheidingsprocedure. Mr. X heeft rond 1996 werkzaamheden verricht voor klagster in verband met haar echtscheiding. In oktober 2002 is een artikel in een tijdschrift verschenen met betrekking tot echtscheidingen. In dit artikel wordt onder meer een interview met klagster weergegeven. Tevens worden meerdere advocaten geciteerd die kennelijk klagster op enig moment hebben bijgestaan. In het artikel staat met betrekking tot mr. X het volgende: mr. X was de tweede advocaat van klagster: 'Ik had voor haar een alimentatie geregeld van zo'n 23 duizend gulden per maand. De heer (...) had een negatief inkomen dus hebben wij naar aanleiding van zijn vermogen onderhandeld. Dat werd geschat op zo'n 17 miljoen gulden. Mevrouw (...) wilde toen in hoger beroep maar omdat zij mij niet kon betalen, heb ik de zaak niet aangenomen'.

Overwegingen van de raad

Gelet op het bepaalde in artikel 46 van de Advocatenwet en meer in het bijzonder regel 6 van de Gedragsregels 1992 geldt dat de advocaat verplicht is tot geheimhouding over de persoon van zijn cliënt, de bijzonderheden van door hem voor een cliënt behandelde zaken, de aard en omvang van de belangen van de cliënt daaronder begrepen. Tenzij de cliënt daartegen geen bezwaar heeft staat het de advocaat in beginsel dan ook niet vrij zijn kennis over de cliënt, diens identiteit daaronder begrepen, naar buiten te brengen dan wel er op enigerlei wijze aan

mee te werken dat die kennis in de openbaarheid belandt. Gelet op de door de raad hiervoor omschreven feiten is komen vast te staan dat mr. X aan een tijdschrift heeft bevestigd dat hij voor klagster is opgetreden en dat in de zaak die hij voor klagster had behandeld sprake was van een negatief inkomen van haar wederpartij. Mr. X heeft deze feiten telefonisch aan de journalist van het tijdschrift bevestigd dan wel medegedeeld, zonder zich ervan te vergewissen of klagster daarmee instemde. Hoewel mr. X kennelijk vergeefs aan de journalist van het betreffende tijdschrift om inzage in het concept voor het te publiceren stuk heeft gevraagd, neemt dit niet weg dat mr. X de informatie die hij aan het tijdschrift heeft verstrekt niet had mogen geven zonder toestemming van klagster. Het feit dat klagster zelf informatie aan het tijdschrift had verstrekt maakt het oordeel van de raad niet anders. Dan nog geldt immers dat mr. X zich ervan had dienen te vergewissen of klagster ermee instemde dat mr. X (ook) de betrokken journalist (bepaalde) informatie zou verstrekken. De klacht wordt gegrond bevonden. De raad acht de met de klacht aan mr. X verweten handelwijze niet zodanig onbehoorlijk dat hem een maatregel behoort te worden opgelegd. Daarbij wordt overwogen dat de concrete financiële gegevens, die in het artikel worden genoemd, ten minste voor een deel zelf door klagster aan het tijdschrift zijn verschaft in een door haar aan de redacteur van dat tijdschrift gezonden brief.

Volgt

Gegrondbevinding van de klacht zonder het opleggen van een maatregel.

UITSTEL BEËDIGING

Hof van Discipline, nr. 3402, 3 oktober 2003

(mrs. Fransen, Beker, Thunnissen, Van Loo en Scholten)

Uitstel van beëdiging door toedoen van de Raad van Toezicht. Geen verzet als bedoeld in artikel 4 lid 1 Advocatenwet.

- *Advocatenwet artt. 3, 4, 5 en 9b*

Feiten

Mr. X verzoekt op 9 oktober 2000 om beëdiging in het arrondissement A.

De Raad van Toezicht laat bij brief van 15 maart 2001 aan klager en diens beoogde patroon weten dat de beëdiging zal plaatsvinden op 23 maart. Op of omstreeks 21 maart bericht de Raad van Toezicht echter telefonisch aan mr. X en schriftelijk aan de rechtbank dat die beëdiging niet doorgaat. Als reden hiervoor geeft de Raad van Toezicht, in het telefoongesprek dan wel korte tijd later, aan klager dat het kantoor waar deze werkzaam is op het punt staat uiteen te vallen en dat de beoogde patroon zal vertrekken.

Tussen klager en de Raad van Toezicht vinden vervolgens diverse gesprekken plaats om tot een oplossing te komen. Daarbij komt onder meer het vinden van een andere patroon aan de orde.

Klager zet met ingang van 1 juni zijn werkzaamheden voort in een ander arrondissement en hij wordt daar vervolgens beëdigd.

Beklag

Klager doet beklag als bedoeld in art. 5 lid 2 Advocatenwet bij het Hof van Discipline. Hij stelt dat de berichten die de Raad van Toezicht op of omstreeks 21 maart aan hem en de rechtbank heeft gedaan tevens te beschouwen zijn als een verzet tegen zijn inschrijving als bedoeld in art. 4 lid 1 van de Advocatenwet.

Klager voert aan dat hij belang heeft bij een uitspraak van het hof in verband met een mogelijke civielrechtelijke procedure tegen de Raad van Toezicht wegens door hem geleden financiële schade.

Standpunt Raad van Toezicht

Het handelen van de Raad van Toezicht is niet te beschouwen als verzet tegen de inschrijving maar als intrekking van de eerder gedane mededeling als bedoeld in art. 4 lid 3 van de Advocatenwet dat de Raad van Toezicht geen bezwaar had tegen de beëdiging.

Subsidiair: klager heeft geen belang meer bij het beklag nu hij zijn werkzaamheden met ingang van 1 juni 2001 heeft verplaatst naar het arrondissement B, daar is beëdigd en niet de wens heeft alsnog in het arrondissement A te worden beëdigd.

Ten slotte: het vragen van een verklaring voor recht op basis waarvan klager een civielrechtelijke bodemprocedure tot schadevergoeding tegen de Raad van Toezicht zou kunnen starten is geen belang op grond waarvan ex art. 5 Advocatenwet beklag kan worden gedaan.

Overweging van het hof

De door klager gewraakte gedragingen zijn niet aan te merken als een door de Raad van Toezicht gedaan verzet tegen zijn inschrijving. De Raad van Toezicht heeft integendeel gezocht naar een oplossing die ertoe zou leiden dat het patronaat van klager in goede banen zou worden geleid.

Uit art. 3 lid 1 van meergenoemde wet volgt dat degene die verzocht heeft als advocaat te worden ingeschreven niet eerder wordt ingeschreven dan nadat hij is beëdigd overeenkomstig lid 2 van dat artikel, terwijl er in genoemd lid 1 – naar moet worden aangenomen – voorts stilzwijgend van wordt uitgegaan dat de inschrijving aanstonds na de beëdiging plaatsvindt. Uit de leden 1 en 3 en art. 4 valt noch afzonderlijk noch in onderling verband bezien af te leiden dat de beëdiging niet zou mogen worden aangehouden indien daarvoor goede gronden zijn. In casu deed zich een omstandigheid voor die de Raad van Toezicht kon doen vrezen dat de naleving van het voorschrift van art. 9b lid 1 inzake het patronaat niet verzekerd was en die aldus reden voor de Raad van Toezicht mocht zijn de beëdiging voorshands op te schorten in afwachting van de totstandkoming van zodanige voorzieningen dat naleving wel voldoende verzekerd zou voorkomen.

Volgt

Ongegrondverklaring van het beklag.

DEKEN NIET ONDER TUCHTRECHT

Voorzitter Raad van Discipline Leeuwarden, 23 oktober 2003 (mr. Van Riessen)

Het optreden van een deken als zodanig staat niet onder tuchtrechtelijke controle, tenzij de deken bij het uitoefenen van zijn functie zijn taak zodanig heeft verwaarloosd of zich in die hoedanigheid zodanig heeft misdragen dat hij geacht moet worden zich te hebben schuldig gemaakt aan een handelen of nalaten dat een behoorlijk advocaat niet betaamt.

- *Advocatenwet 26 (artikel 2.1 Wat in het algemeen niet betaamt)*
- *Gedragsregel 1*

De klacht behelst dat de deken zijn onderzoek naar klachten die klager heeft ingediend tegen een advocaat, niet naar behoren heeft uitgevoerd. De voorzitter van de raad verklaart de klacht kennelijk ongegrond nu naar zijn oordeel klager onvoldoende heeft gesteld waaruit zou kunnen blijken dat de deken de in het kopje geciteerde norm heeft geschonden.

VERZET TEGEN BEËDIGING

Hof van Discipline 27 oktober 2003, nr. 3845

(mrs. Van Griensven, De Groot-van Dijken, Wigleven, Van Houtum, Paulussen)

Raad van Toezicht A, 27 april 2003

Beoordeling van verzet tegen beëdiging.

- *Advocatenwet artikel 4, lid 2 sub b*

Feiten, beslissing van de Raad van Toezicht

Klager verzoekt te worden beëdigd als advocaat. De Raad van Toezicht overweegt dat klager eerder advocaat is geweest en niet de verklaringen en documenten heeft overgelegd als bedoeld in artikel 2 lid 2 Advocatenwet, die betrekking hebben op mogelijk eerdere tuchtrechtelijke veroordelingen en de vraag of klager al dan niet in staat van faillissement heeft verkeerd of op hem een schuldsaneringsregeling van toepassing is geweest. De raad overweegt dat hem is gebleken dat klager in 1994 failliet is verklaard, welk faillissement begin 1995 is opgeheven wegens de toestand van de boedel en dat nog steeds geen sprake is van een finale schuldsanering, terwijl uit na enige aandrang door klager verstrekte informatie blijkt dat klager ook eerder tuchtrechtelijk veroordeeld is geweest. Ook is sprake van een strafrechtelijke veroordeling, eveneens in 1994, waarbij klager wegens het medeplegen van het doen van valse aangifte loonbelasting en omzetbelasting veroordeeld is tot een gevangenisstraf van een jaar, waarvan zes maanden voorwaardelijk.

Overwegingen en beslissing van het hof

Ter zitting van het hof heeft de Raad van Toezicht de op de wijze van afwikkeling van het faillissement van klager gebaseerde verzetgrond laten vallen aangezien die afwikkeling inmiddels naar tevredenheid is

geregeld. Ten aanzien van de weging van het tuchtrechtelijk en het strafrechtelijk verleden van klager heeft de Raad van Toezicht zich ter zitting gerefereerd aan het oordeel van het Hof.

Klager heeft tegen dat verzet in zijn beklagschrift en ter zitting van het hof – voorzover thans nog van belang – ingebracht, dat hij meent niet gehouden te zijn tot overlegging van de gevraagde documenten op grond van art. II van de wet van 2 februari 1989 (Stb. 15). Klager heeft ook geen tuchtrechtelijke uitspraken meer in zijn bezit. De strafrechtelijke veroordeling mag klager nu niet meer worden nagedragen, temeer niet nu de Burgemeester van A een positieve verklaring omtrent het gedrag aan klager heeft gegeven.

Het verzet van de Raad van Toezicht is gegrond op de vrees dat klager inbreuk zal maken op de voor advocaten geldende regelingen en verordeningen, welke vrees de Raad van Toezicht thans derhalve nog baseert op de moeizame wijze waarop klager, met duidelijke tegenzin, gegevens heeft verschaft over zijn tuchtrechtelijk verleden; uiteindelijk zijn deze gegevens door de raadsman van klager bij brief van 17 juli 2003 aan de Raad van Toezicht toegezonden.

Ook naar het oordeel van het hof heeft klager er niet verstandig aan gedaan zich naar de Raad van Toezicht toe zo formalistisch op te stellen in plaats van loyaal mee te werken aan een verzoek om informatie over zijn tuchtrechtelijk verleden. Ook al stond dit aspect in het begin kennelijk niet op de voorgrond aangezien de aandacht toen voornamelijk gericht was op de (wijze van) afwikkeling van het faillissement van klager, het verzoek van de Raad van Toezicht om in het kader van het verzoek van klager tot inschrijving en beëdiging ook inlichtingen te verschaffen over mogelijke vroegere tuchtrechtelijke veroordelingen is een volstrekt reëel verzoek en kan voor klager niet als een verrassing zijn gekomen. Klager heeft weliswaar naar de indruk van het hof niet de bedoeling gehad gegevens achter te houden, maar hij had moeten begrijpen dat het, gelet op de voor hem bezwarende feiten uit het verleden, voor hem van het grootste belang was het vertrouwen van de Raad van Toezicht te winnen en duidelijk te maken dat dat een afgesloten periode betrof en dat hij er nu geheel anders voor stond. Dat vertrouwen wordt niet gewonnen met een opstelling die van tegenzin en verongelijkheid blijk geeft, maar met het betrachten van zoveel mogelijk openheid. De Raad van Toezicht moet immers het vertrouwen kunnen hebben dat klager in de toekomst als lid van de balie loyaal en royaal zal meewerken met de organen van de Orde. Klager heeft het belang daarvan in de periode van onderzoek naar aanleiding van zijn verzoek om inschrijving kennelijk onvoldoende ingezien.

Het hof is echter van oordeel, mede gelet op het feit dat klager inmiddels wel documenten heeft overgelegd met betrekking tot zijn tuchtrechtelijk verleden, en mede gelet op de houding van klager ter zitting waarbij hij er wel blijk van gaf begrip te hebben voor de indruk die zijn houding bij de Raad van Toezicht heeft gewekt en voor de negatieve invloed die die houding heeft gehad op de mogelijkheden van een constructief overleg tussen hem en de Raad van Toezicht, dat er onvoldoende grond bestaat voor de aan het verzet ten grondslag gelegde vrees.

Wat betreft het tuchtrechtelijk en strafrechtelijk verleden van klager en het feit dat hij in staat van faillissement heeft verkeerd is het hof van oordeel dat dit weliswaar ernstige en bezwarende omstandigheden betreft, maar nu deze feiten zich allemaal in de periode 1989-1994, mitsdien al weer geruime tijd geleden, hebben voorgedaan en – behalve de eerste tuchtrechtelijke veroordelingen – het één ook een gevolg was van het ander, terwijl klager thans al weer enige jaren naar tevredenheid werkzaam is ten kantore van de advocaat mr. A, rechtvaardigt dat thans niet meer dat aan klager de door hem gewenste inschrijving en beëdiging wordt geweigerd.

Hot hof acht mitsdien het beklag van klager tegen het verzoek van de Raad van Toezicht gegrond.

Beslissing

Het hof verklaart het beklag tegen de beslissing van de Raad van Toezicht gegrond.

EERST ADVISEUR, LATER ADVOCAAAT

*Raad van Discipline Amsterdam, 27 oktober 2003
(mrs. Kist, Van den Berg, Hamer, Hamming en Karskens)*

Het is niet geoorloofd in eenzelfde zaak eerst als juridisch adviseur voor een cliënt op te treden en later als advocaat van de wederpartij tegen de (voormalige) cliënt.

- *Advocatenwet artikel 46 (2.4 Vermijden van belangenconflicten)*
- *Gedragsregels 6 en 7*

Feiten

Klager is in de jaren 1998 en 1999 betrokken geweest in een dwalingskwestie met betrekking tot de ruil van zijn woning. In die kwestie heeft mr. X klager bijgestaan. In die tijd was hij werkzaam als juridisch medewerker op het kantoor van mr. Y c.s. en correspondeerde hij op briefpapier van dat kantoor.

In 1999 is klager met een antiquair een consignatie-overeenkomst aangegaan terzake twee beelden. Klager heeft eind maart 1999 de consignatie-overeenkomst beëindigd en de toen niet-verkochte beelden onder zich gehouden. Bij taxatie bleek dat de beelden niet afkomstig waren van degene door wie ze waren gesigneerd. Klager heeft zich bij brief van 7 maart 1999 in deze kwestie tot mr. X gewend. Mr. X heeft bij brief van 7 april 1999 op briefpapier van het kantoor waar hij toen als juridisch medewerker werkzaam was, in die kwestie inhoudelijk een standpunt ingenomen. Klager is in 1999 een procedure begonnen tegen de antiquair. Daarbij werd klager bijgestaan door mr. Z. In augustus 2000 is mr. X als advocaat beëdigd. In het hoger beroep inzake de beelden is mr. X als advocaat opgetreden voor de antiquair. In die procedure heeft hij de brief van 7 maart 1999 van klager aan hem in het geding gebracht.

Klacht

De klacht houdt in dat mr. X in strijd met artikel 46 Advocatenwet zijn geheimhoudingsverplichting jegens klager heeft geschonden en

zich niet had mogen belasten met de behartiging van de belangen van de tegenpartij van klager, terwijl mr. X voorheen in diezelfde zaak de belangen van klager behartigde en klager tevens had bijgestaan in een zaak betreffende een beroep op dwaling bij de ruil van een huis.

Overwegingen van de raad

Mr. X heeft zich op het standpunt gesteld dat hij in de zaak van de beelden nimmer als advocaat van klager is opgetreden en evenmin in de hoedanigheid van juridisch adviseur. Evenmin zou klager zijn brief van 7 maart 1999 aan hem geschreven hebben in zijn hoedanigheid van juridisch adviseur aangezien klager wist dat hij de raadsman van de antiquair was. Uit hetgeen mr. X ter zitting heeft verklaard blijkt dat hij tot 2000 als juridisch adviseur onder de vleugels van het kantoor van mr. Y c.s. heeft ge opereerd en in die hoedanigheid onder meer op briefpapier van het kantoor met klager heeft gecorrespondeerd. Voorts staat vast dat hij klager in die periode heeft bijgestaan als juridisch adviseur in een andere kwestie. Ook heeft hij naar aanleiding van de brief van 7 maart 1999 van klager op briefpapier van genoemd kantoor aan klager uiteengezet wat zijn positie en die van de antiquair aangaande de beelden was. Hoewel mr. X dit ontkent, valt deze brief naar het oordeel van de raad moeilijk anders aan te merken dan als een schriftelijke advisering. De informele toon van de brief doet daaraan niet af.

Onder de hiervoor geschetste omstandigheden stond het mr. X, inmiddels advocaat, niet vrij de brief van 7 maart 1999 waarin klager zich tot mr. X had gewend in de procedure tussen klager en de antiquair ten behoeve van de antiquair over te leggen. Evenmin stond het mr. X vrij in die procedure tegen klager op te treden.

Klager heeft de raad verzocht in zijn beslissing tot uitdrukking te brengen of mr. X jegens hem de zorgvuldigheid heeft betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt. De raad is van oordeel dat dit verzoek dient te worden afgewezen gezien de relatie tussen klager en mr. X die zich niet laat kwalificeren als één waarin rechtshulpverlening heeft plaatsgevonden.

Volgt

Verklaart de klacht gegrond en legt aan mr. X op de maatregel van berisping.

AFGAAN OP CLIËNTE

Hof van Discipline 27 oktober 2003, nr. 3796

(mrs. Zwitser-Schouten, Heidinga, Hooykaas, Homveld en De Ruuk)

Raad van Discipline Arnhem, 3 maart 2003

(mrs. Van Ginkel, Bemelmans, Van Halder, Klemann en Van de Loo)

In casu had de advocaat seksueel misbruik van zijn cliënte in een verwijderd verleden niet als vaststaand feit mogen presenteren nu hij zich uitsluitend had gebaseerd op mededelingen van die cliënte. Hij dreigde in casu ten onrechte met een procedure.

– *Advocatenwet artikel 46*

(3.3.2 Dreigementen; 3.3.3 Berichten aan derden)

– *Gedragsregels 30 en 31*

Feiten

In de zomer van 2002 wendt mevrouw A zich tot mr. X. Zij vertelt hem dat zij een jaar of dertig geleden ernstig seksueel misbruikt is door de vader van klager. Zij heeft vernomen dat klager en zijn (medeklagende) echtgenote hun zoon na de zomervakantie op de basisschool Y te Z willen plaatsen. Ook heeft zij gehoord dat de (schoon)vader van klagers dit kind regelmatig naar en van school zal brengen c.q. halen. Omdat mevrouw A de school zelf frequenteert en zij de confrontatie met de (schoon)vader van klagers volgens haar niet aan zou kunnen, vraagt zij mr. X te bewerkstelligen dat de plaatsing van de zoon van klagers op deze basisschool niet doorgaat. Na dit gesprek schrijft mr. X aan klager een brief met daarin onder meer de volgende passages:

‘Cliënte heeft uit betrouwbare bron vernomen dat het in de bedoeling ligt dat uw vader (...) uw kind zal opvangen, halen en brengen. Cliënte heeft daartegen groot bezwaar zoals ik hierna zal toelichten.

Cliënte is in het verleden door uw vader ernstig seksueel misbruikt. De gevolgen van dit misbruik zijn zodanig ernstig, dat cliënte daarvan tot op de dag van vandaag de psychische gevolgen ondervindt. Cliënte is daarvoor jarenlang behandeld geweest waardoor haar toestand juist enigszins was verbeterd. Een herhaald contact met uw vader zal voor cliënte een grote kans op terugval in haar oude psychische gesteldheid betekenen. Ik wil u dan ook verzoeken om die reden uw kind op een andere school dan Y te plaatsen.

Indien de plaatsing op Y zou doorgaan, zal daardoor zekere commotie ontstaan. Cliënte kan een confrontatie met uw vader beslist niet aan en heeft geen andere keuze dan daarop heftig te reageren. Bedoelde commotie lijkt mij niet in het belang van uw kind. Naast dit effect moet ik u erop wijzen, dat ik ingeval de plaatsing toch doorgaat, met cliënte de mogelijkheden onderzoek tegen deze plaatsing in rechte op te komen door het voeren van een procedure.’

Klacht

Mr. X heeft in zijn brief feiten en omstandigheden vermeld waarvan hij wist, althans behoorde te weten, dat deze onjuist waren. Mr. X had de brief naar de mening van klagers niet mogen schrijven, omdat er geen juridisch conflict bestond tussen zijn cliënte en klagers. Ten onrechte worden klagers betrokken bij problematiek tussen de cliënte van mr. X en de (schoon)vader van klagers. Zij en ook hun kinderen ondervinden hiervan schade.

Verweer

Mr. X voert aan dat hij geen feiten heeft gesteld waarvan hij wist of behoorde te weten dat die niet juist waren. Hij heeft zich tot klagers gewend omdat zij de bevoegdheid hebben om te beslissen op welke school zij hun kind zullen plaatsen. De belangen van zijn cliënte rechtvaardigden dat hij zich tot klagers heeft gewend op de manier zoals hij heeft gedaan. Met de belangen van klagers is rekening gehouden door de gematigde toon van de brief.

Overwegingen van de raad

Aan mr. X kwam een grote mate van vrijheid toe om de belangen van zijn cliënten te behartigen op de wijze die hem passend voorkwam. Deze vrijheid is echter aan zekere grenzen gebonden en naar het oordeel van de raad is mr. X die te buiten gegaan. Mr. X heeft in zijn brief geschreven dat zijn cliënte in het verleden door de vader van klager ernstig seksueel is misbruikt. Hij heeft daarbij niet vermeld dat het een weergave was van hetgeen hem door zijn cliënte was meegedeeld. Mr. X mocht bij het naar buiten brengen van de lezing van zijn cliënte aangaande feiten, die een ernstige beschuldiging van de (schoon)vader van klagers behelzen, deze niet als vaststaand presenteren, indien hij niet heeft vastgesteld dat deze juist zijn. De stelling van mr. X dat de belangen van zijn cliënte de inhoud van de brief rechtvaardigen deelt de raad niet. De klacht is in zoverre gegrond.

Mr. X heeft in zijn brief voorts geschreven dat hij, ingeval de plaatsing van de zoon van klagers op de school toch zou doorgaan, met zijn cliënte de mogelijkheden zou onderzoeken tegen deze plaatsing in rechte op te komen. In de onderhavige situatie had mr. X niet mogen dreigen met een gerechtelijke procedure tegen klagers, omdat het vermeende seksuele misbruik dat zich ongeveer dertig jaar geleden zou hebben voorgedaan niet is komen vast te staan – de zaak is destijds geseponeerd – en klagers daar op geen enkele wijze bij waren betrokken. Een gerechtelijke procedure tegen klagers zou gezien de hiervoor genoemde omstandigheden buitengewoon weinig kans van slagen hebben gehad. De raad acht te dezen van belang dat mr. X desgevraagd ter zitting heeft verklaard dat hem eventueel een kort geding tegen de (schoon)vader van klagers voor ogen stond waarbij een straatverbod zou worden gevorderd, derhalve geen procedure tegen klagers.

De klacht is ook in zoverre gegrond.

De raad neemt enerzijds in aanmerking dat mr. X er ter zitting geen blijk van heeft gegeven de onjuistheid van zijn handelen in te zien, anderzijds dat mr. X niet eerder tuchtrechtelijk is veroordeeld en komt tot een grondverklaring met enkele waarschuwing.

Overwegingen van het hof

In zijn gewraakte brief heeft mr. X drie mededelingen van feitelijke aard gedaan: de eerste is dat de (schoon)vader van klagers de zoon van klagers naar en van school zal brengen en ophalen, de tweede is dat die (schoon)vader de cliënte van mr. X in het verleden seksueel heeft misbruikt en de derde is dat de gevolgen van dit misbruik zeer ernstig zijn en dat zijn cliënte daarvan nog steeds de psychische gevolgen ondervindt.

De raad heeft in zijn oordeel slechts de tweede mededeling (het gestelde misbruik) betrokken, zulks ten onrechte nu klagers weliswaar een groot vraagteken hebben gezet bij die stelling maar – zeer begrijpelijk – hebben erkend dat zij niet weten wat er dertig jaar geleden wel of niet is gebeurd. Terzake heeft mr. X zich in zijn brief zonder enige reserve en zonder enig nader onderzoek zijnerzijds aangesloten bij de door zijn cliënte geuite ernstige beschuldigingen (...) en

deze als vaststaand gepresenteerd. Door deze brief aldus te redigeren heeft mr. X bij klagers de mening doen postvatten dat deze beschuldigingen juist waren. Mr. X heeft daarbij bij klagers een onjuiste indruk gewekt over zijn positie als advocaat en zich niet gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Daar komt nog bij dat mr. X zich middels de bewuste brief richtte tot buiten de beschuldiging staande derden en niet valt in te zien dat het belang van de cliënte van mr. X op enigerlei wijze zou zijn geschaad indien mr. X zich te dezen minder stellig zou hebben uitgedrukt.

Over de derde feitelijke mededeling in de brief, namelijk die met betrekking tot de psychische gesteldheid van de cliënte van mr. X, hebben klagers zich niet beklaagd.

Wel hebben klagers aangevoerd dat de eerste mededeling (het halen en brengen van het kind naar en van school door hun (schoon)vader), apert onjuist is en dat mr. X dit wist of zonder veel onderzoek kon weten. Terzake deze mededeling geldt dat het een feitelijkheid betreft waarvan genoegzaam blijkt dat het om een bewering van de cliënte van mr. X gaat en niet om door mr. X zelf vastgestelde feiten.

Ook al heeft mr. X niet met zoveel woorden geschreven dat hij klagers in rechte zal betrekken, zal eenieder die zo'n brief krijgt de mededeling in de laatste alinea als bedreigend en intimiderend ervaren. Mr. X had zich niet op deze wijze mogen uitlaten jegens klager en via klager jegens diens gezinsleden, die niets te maken hebben of hadden met een gebeurtenis waarin een familielid mogelijk dertig jaar eerder betrokken zou zijn geweest. Het hof voegt daaraan toe dat mr. X, afgezien van het dreigen met een procedure, een brief als de onderhavige beter in het geheel niet had kunnen schrijven.

Hoewel op de houding van mr. X ter zitting van het hof, blijkbaar anders dan die ter zitting van de raad, niets aan te merken is geweest, met name door zijn erkenning dat hij zijn brief beter niet had kunnen schrijven, acht het hof de opgelegde maatregel van enkele waarschuwing gepast.

Volgt

Bekrachtiging.

BETER PARTIJ INFORMEREN

*Raad van Discipline 's-Gravenhage, 3 november 2003
(mrs. Holtrop, Claassen, Maat, Van Nispen tot Sevenaer en Nijhuis)*

Ingeval een advocaat bedacht moet zijn op de mogelijkheid dat het oproepingsexploit de wederpartij persoonlijk niet zou bereiken of had bereikt, is het ongeoorloofd na te laten een kopie van een oproepingsexploit aan de wederpartij te sturen, de wederpartij evenmin te informeren over het vonnis dat door de rechtbank was gewezen en de betekening van het vonnis achterwege te laten totdat de appèltermijn verstreken was.

- *Advocatenwet artikel 46 (2.1 Wat in het algemeen niet betaamt; 3.4 Jegens tegenpartij in acht te nemen zorg; 5.4 Welwillendheid in het algemeen)*
- *Gedragsregels 1, 18 en 19*

Feiten

Klager treedt op als advocaat van de wederpartij, hierna: partij A, van de cliënt van mr. X, hierna: partij B, in een modelrechtelijk geschil. In dit geschil is partij A door partij B gedagvaard voor de Rechtbank Roermond. Partij A heeft de rechtbank, voor alle weren, bij incidentele vordering verzocht de zaak te verwijzen naar de Rechtbank 's-Gravenhage ten behoeve van voeging met een andere procedure. Bij vonnis van 21 december 2000 heeft de Rechtbank Roermond de incidentele vordering toegewezen en de zaak, in de stand van het geding, verwezen naar de Rechtbank 's-Gravenhage. Bij exploit van 20 juli 2001, uitgebracht in opdracht van mr. X, is partij A opgeroepen tegen de zitting van de Rechtbank 's-Gravenhage van 31 juli 2001 teneinde voort te procederen. In het exploit is op het punt van het laten van afschrift ervan door de deurwaarder het volgende vermeld:

'door toezending aan voormeld adres in gesloten enveloppe met daarop de vermeldingen als wettelijk voorgeschreven, omdat ik aldaar niemand aantrof aan wie rechtsgeldig afschrift kon worden gelaten, en er geen brievenbus of andere geschikte plaats voor het achterlaten van stukken was (brievenbus zit achter het gesloten rolluik).'

Klager heeft van zijn cliënt (partij A) geen instructie ontvangen zich op of na 31 juli 2001 ter rolle van de Rechtbank 's-Gravenhage te stellen. De rechtbank heeft vervolgens, zonder dat zijdens partij A verweer ten principale is gevoerd, op 13 februari 2002 vonnis gewezen. Mr. X heeft het vonnis niet doen betekenen. In een andere procedure, waarin klager betrokken is als advocaat van de producent van partij A, is in de zomer van 2002 voor het eerst een beroep gedaan op voormeld vonnis. Klager heeft namens partij A bij dagvaardingsexploit van 13 september 2002 een herroepingsprocedure aangespannen. Daarin heeft de rechtbank bij vonnis van 26 maart 2003 de zaak heropend.

Klacht

De klacht omvat dat mr. X zich niet heeft gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt door overtreding van de Gedragsregels 1, 18 en/of 19. De klacht spitst zich toe op de verwijten dat mr. X de procedure in 's-Gravenhage en het uiteindelijke vonnis geheim heeft gehouden totdat de appèltermijn was verstreken, dat mr. X heeft nagelaten het oproepingsexploit, dat een aanzegging is met rechtsgevolg, in afschrift aan klager te zenden en dat mr. X op geen enkele wijze overleg heeft gevoerd over zijn voornemen tot het nemen van deze rechtsmaatregelen.

Verweer

Mr. X had de overtuiging dat het oproepingsexploit op de juiste wijze was betekend en de wederpartij bereikt heeft. Mr. X handelde in de veronderstelling dat de wederpartij er bewust voor gekozen had om zich niet te stellen. Achteraf realiseert mr. X zich dat hij ten onrechte geen rekening heeft gehouden met de mogelijkheid dat het oproepingsexploit de wederpartij niet bereikt had en dat hij dit had dienen te verifiëren bij haar raadsman, bijvoorbeeld door deze of de procureur een kopie van het exploit te zenden. Mr. X ziet in dat hij onjuist heeft gehandeld en heeft lering getrokken uit deze zaak. Mr. X heeft zich teruggetrokken als raadsman van partij B en heeft de behandeling overgedragen aan een kantoorgenoot.

Overwegingen van de raad

De raad is van oordeel dat mr. X bedacht had moeten zijn op de mogelijkheid dat het oproepingsexploit de wederpartij (partij A) persoonlijk niet zou bereiken of had bereikt. De bijzondere vermelding van de deurwaarder in het exploit, hiervoor geciteerd, maakt duidelijk dat het zeer twijfelachtig was of verzending per post ertoe zou leiden dat partij A van het exploit kennis zou nemen. Er was immers geen brievenbus bereikbaar waarin een poststuk bezorgd kon worden en partij A was niet ingeschreven op het betreffende adres. De deurwaarder heeft mr. X op dit risico gewezen. Mr. X heeft vervolgens bemerkt dat de wederpartij zich bij de Rechtbank 's-Gravenhage niet stelde op de roldatum waartegen was opgeroepen. Ook later gebeurde dat niet, zodat de rechtbank vonnis heeft gewezen, zonder dat door partij A verweer is gevoerd. Door onder deze omstandigheden na te laten een kopie van het oproepingsexploit aan klager te sturen, klager evenmin te informeren over het vonnis dat door de rechtbank was gewezen en de betekening van het vonnis achterwege te laten totdat de appèltermijn verstreken was, heeft mr. X zich gedragen zoals een behoorlijk advocaat niet betaamt. De eerste van de gemelde nalatigheden telt daarbij naar het oordeel van de raad het zwaarst omdat verweerder rekening had dienen te houden met de omstandigheid dat het exploit de wederpartij niet had bereikt. Bij het opleggen van de hierna vermelde maatregel neemt de raad in aanmerking enerzijds dat sprake is van een vrij ernstige overtreding van de voor advocaten geldende gedragsregels en anderzijds dat mr. X blijk heeft gegeven zich het onjuiste van zijn gedrag naderhand te hebben gerealiseerd door de behandeling van de zaak voor zijn cliënt te staken. Ook ter zitting heeft mr. X er blijk van gegeven zich het onjuiste van zijn gedrag te realiseren en lering te hebben getrokken uit deze zaak.

Volgt

Gegrondbevinding van de klacht onder het opleggen van een waarschuwing. ●

Veelzijdig in arbeidsrecht

Veelzijdig in bank- en effectenrecht

Veelzijdig in ondernemingsrecht

Veelzijdig kantoor!

Faasen & Partners is een veelzijdig advocatenkantoor, met een sterke visie op arbeidsrecht, bank- en effectenrecht en ondernemingsrecht. Onze organisatie biedt volop mogelijkheden aan advocaten die over de grenzen van hun vakgebied durven te kijken. De organisatie telt negen partners en 55 medewerkers, waaronder ruim 35 advocaten. De sfeer is tegelijkertijd professioneel en informeel. Onze advocaten werken voor grote en middelgrote internationale en nationale ondernemingen. Zij combineren specialistische kennis met een brede kijk op zaken. Waar nodig wordt gewerkt op multidisciplinair niveau met andere dienstverleners. Met totaaloplossingen als resultaat.

Faasen & Partners is op zoek naar ambitieuze, gedreven en professionele advocaten die kwaliteit hoog in het vaandel hebben staan. Naast een gedegen juridische ondergrond, vereist onze praktijk tevens een goede beheersing van de Engelse taal. Ambieert u een functie bij een veelzijdig kantoor? Stuur dan een sollicitatie naar hrm@fplaw.nl of kijk voor meer informatie op www.fplaw.nl

Amsterdam

Hullenbergweg 300
1101 BV Amsterdam Zuidoost
P.O. Box 12929
1100 AX Amsterdam
T +31 20 656 1956
E info@fplaw.nl

Rotterdam

K.P. van der Mandelelaan 120
3062 MB Rotterdam
P.O. Box 4030
3006 AA Rotterdam
T +31 10 2425 381
E info@fplaw.nl

FAASEN & PARTNERS ADVOCATEN

www.fplaw.nl

Lexwell is een jong kantoor dat behoort tot de grotere advocatenkantoren van Sint Maarten, Nederlandse Antillen. De praktijk is gevarieerd, doch overwegend commercieel en sterk gericht op het bedrijfsleven en overheidsinstanties, alsmede (internationale) investeringen en financieringen. Zeer gevarieerde internationale aspecten komen bij onze dienstverlening dan ook ruimschoots aan bod. Hoogwaardige juridische dienstverlening in een collegiale en dynamische werksfeer staan centraal, waarbij de beste (en niet noodzakelijkerwijze de grootste) zijn, het kantoomotto is.

Ter versterking van het team zijn wij op zoek naar een ervaren **MEDEWERKER** (m/v), die binnen teamverband zelfstandig kan werken en niet terugdeinst voor verantwoordelijkheid. Hij/zij ziet het werken op Sint Maarten als een uitdaging en het wonen op een Caribisch eiland als een verademing.

Uw profiel:

- uitstekende juridische capaciteiten
- uitstekende beheersing van de Nederlandse- en Engelse taal; kennis van Spaans en Frans is een pré
- Stevige doch flexibele persoonlijkheid, team player, goed gevoel voor humor en sociaalvaardig

Interesse?

Schrijf, mail of fax **binnen 7 dagen na verschijning** van dit blad naar Lexwell Advocaten, t.a.v. J. Veen, Postbus 1020, Philipsburg, Sint Maarten, Nederlandse Antillen.

Fax: +599-5-424 693 Tel.: +599-5-424 670

e-mail: jveen@lexwell.net

website: www.lexwell.net

VAN LOON ADVOCATEN

Zoekt voor uitbreiding van ons kantoor

Medewerker / stagiar
voor algemene praktijk

Sollicitaties met cv. binnen 14 dagen richten aan:
Mw. mr. R.H. Ebbeng
Kromstraat 76
5504 BE Veldhoven
r.ebbeng@vanloonadvocaten.com

Pensioenadviesbureau
Mr. H.N.J. Bijvoet

sinds 1982

Keizersgracht 403
1016 EK Amsterdam

www.chezpied.nl
nick.bijvoet@chezpied.nl
tel: 020 623 54 21

[NO CURE NO PAY]

[CASUS 1] Tot ons wendde zich A, curator te Leiden, terzake een vordering tot schadevergoeding van de inmiddels gefailleerde X. De schade van X komt voort uit door C onrechtmatig afgebroken onderhandelings-

gen. De reeds door X gemaakte kosten bedragen ruim anderhalf miljoen euro; de gedeferde winst beloopt een veelvoud daarvan. C dacht vermoedelijk dat X (of curator A) over onvoldoende middelen zou beschik-

ken voor een mogelijk langlopende juridische procedure.... C zit eraast.

Procesfinanciering
+ **Sirus** maakt het recht toegankelijk

Essenlaan 4 - 3062 NM Rotterdam - Telefoon: 010 - 212 28 91 - Fax: 010 - 212 34 84 - info@sirus.nl - www.sirus.nl

AU!

Letselschadeadvocaten gezocht

www.asselbergsklinkhamer.nl

VAN KOUTRIK C.S. ADVOCATEN EN PROCUREURS

is een kostenmaatschap van 6 advocaten gevestigd te Amsterdam nabij het Museumplein.
 Wij zijn een kantoor met een prettige, informele en collegiale werksfeer, waarin zowel betalende zaken als toevoegingen worden behandeld.
 Wij zoeken **EEN of TWEE ADVOCATEN met voltooide stage en een eigen praktijk**

Sollicitaties te richten aan:
 De heer mr. J.S. Top
 Jan Luijkenstraat 100
 1071 CV Amsterdam
 tel. 020 - 676 80 66
 e-mail: jstop@vankoutrikadvocaten.nl

UNIT

**unit-1 is een ontwerperscollectief
 onze werkzaamheden:
 grafisch & typografisch ontwerp_concept_dtp
 multimedia & internet ontwerp**

**» u kunt ons mailen voor een presentatie cd-rom
info@unit-1.nl_www.unit-1.nl_f 070 388 35 61**

externe

Mr A.C. Oberman heeft besloten haar advocatenpraktijk te verwisselen voor de externe begeleiding en coaching van stagiaires en medewerkers. Als ervaren advocaat wil zij jonge advocaten, naast de opleiding die het kantoor hen biedt, de aandacht geven die het mogelijk maakt een gefundeerde conclusie te bereiken over hun plaats binnen de advocatuur.

stagebegeleiding

Mr A.C. Oberman
externe stagebegeleiding

VAN EEGHENLAAN 12
 1071 EM AMSTERDAM

020 673 71 60
 FAX 671 21 95
aoberman@xs4all.nl

Oberman is advocaat sinds 1982 en heeft vóór haar loopbaan in de advocatuur gewerkt bij universiteit, gemeente en in het bedrijfsleven.

TogaMaster Maastricht

Advanced master voor togaberoepen

Universiteit Maastricht

In januari 2005 gaat een voor Nederland unieke opleiding van start, de TogaMaster Maastricht. In een intensief programma van vijf maanden worden vaardigheden getraind (gesprekstechniek, getuigen horen, effectief schrijven, onderhandelen) en worden procesrecht en praktijkkennis grondig bestudeerd. Dat vindt plaats in de setting van een al jaren draaiend advocatenkantoor, de Advocatenpraktijk Universiteit Maastricht. Dit aan de Universiteit Maastricht verbonden kantoor verzorgt al zo'n 15 jaar onderwijs waarin studenten zelf echte zaken van begin tot eind behandelen onder leiding van ervaren advocaat-docenten.

Een vliegende start maken in de advocatuur? Een streepje voor hebben bij sollicitaties?

De TogaMaster Maastricht is een postgraduate master die is bedoeld voor afgestudeerden Nederlands recht. De opleiding kan als opstapje dienen voor een loopbaan in de advocatuur of de rechterlijke macht, maar is ook bij uitstek geschikt voor de advocaat-stagiaire die na een korte, maar intensieve opleiding meteen voluit de praktijk in wil.

Op 16 december 2004 vindt een landelijke voorlichtingsdag plaats, waar alle belangstellenden welkom zijn. Meer weten? Bel met de Advocatenpraktijk Universiteit Maastricht (043-3883988) of surf naar www.togamaster.nl.

In 2005 wordt de opleiding gegeven van 24 januari t/m 24 juni en van 29 augustus t/m 27 januari. Kosten € 5.000,- (€ 4.000,- voor de eerste lichting). De voorlichtingsdag is op donderdag 16 december 2004 te 14:00 uur in Vergadercentrum Hoog Brabant, Radboudkwartier 23, Utrecht.

TOGA
atelier
Schout & Katsantonis

Toga's op maat

- Rijksleverancier
- Uitsluitend eerste kwaliteit stof wordt gebruikt voor uw toga
- Uitstekende prijs/kwaliteit verhouding
- Korte levertijd
- Confectiematen uit voorraad leverbaar
- *Bef cadeau bij bestelling toga*

WWW.TOGA.NET

Industrieweg 51
Tel. 010 - 245 07 66

3044 AS Rotterdam
Fax 010 - 245 07 67

Certa Legal

Advocaten & Adviseurs

There are three kind of people:

- People who make things happen...
- People who watch things happen...
- People who wonder what happened...

Als je inmiddels weet tot tot welke categorie jij behoort, moet je zeker bellen of mailen.

Graag komen wij op korte termijn in contact met advocaten:

- Ondernemingsrecht
- Arbeidsrecht
- I.E./ICT recht

Met afgeronde of gevorderde beroepsopleiding en 2-6 jaar ervaring.

Certa Legal is hard aan het bouwen en dat biedt aan initiatiefrijke ondernemende advocaten de unieke mogelijkheid om zelf inhoud te geven aan de balans werk-privé, inkomen en toekomstperspectief.

Hoe dat werkt, vertellen we je graag in een persoonlijke kennismaking.

Mr. Piet-Hein Boekel of mr. Albert S. Oegema zien graag je reactie tegemoet.

Keizersgracht 216
1016 EV Amsterdam

t 020 - 52 166 99
f 020 - 52 166 90

info@certalegal.nl
www.certalegal.nl

Er is een map
die ongeschonden
uit elke juridische
strijd komt

...Otanra van Jalema.

Speciaal voor de wensen en behoeften van juristen heeft Jalema de Otanra werk- en archiefmappen ontwikkeld. Deze multifunctionele mappen zijn vervaardigd van onverslijtbaar polypropeen en blijven tot in lengte van jaren functioneel en representatief. Veel van uw collega's hebben Otanra al geprobeerd en ze kwamen allemaal tot dezelfde conclusie: dit is een map voor het zware werk. Uw dossiers blijven er keurig uitzien, zelfs als ze tot de volle capaciteit van 5 cm rugdikte worden benut.

Maak ook kennis met Jalema's representatieve, onverslijtbare en ruimtebesparende oplossing voor het opbergen en terugvinden van documenten.

Vul de bon in voor meer informatie of kijk op <http://advocatuur.jalema.com>. U kunt ons ook bellen (077) 476 76 76 of mailen info@jalema.com.

Antwoordcoupon

Ontdek Otanra en andere archiefoplossingen van Jalema.

Naam bedrijf: .....

Contactpersoon: m/v .....

Functie: .....

Adres: .....

Postcode/plaats: .....

Telefoon: .....

E-mail: .....

Zend de ingevulde bon naar: **Jalema BV - Antwoordnummer 19 - 5930 VG - Reuver**

Laat de Archief Adviseur mij bellen voor een vrijblijvende afspraak

Stuur mij informatie over:

Otanra polypropeen archief- en werkmappen (u ontvangt een gratis monstermap)

Andere tijd- en ruimtebesparende archiefoplossingen van Jalema

SduWeb

Vinden in de hoogste versnelling

Voor slechts
€ 325,- per jaar

www.sduweb.nl

Met **SduWeb** vindt u vanaf nu uw complete juridische vakinformatie in de hoogste versnelling. Binnen enkele klikken heeft u toegang tot

- Officiële publicaties
- Wet- en regelgeving
- Jurisprudentie
- Europese richtlijnen & verordeningen

Met **SduWeb** raadpleegt u met 1 zoekvraag direct 4 bronnen. Meer dan 250.000 documenten zijn direct on line te raadplegen. **SduWeb** is toegankelijk, efficiënt en wordt dagelijks geactualiseerd. Bovendien zijn alle gevonden documenten via hyperlinks met elkaar verbonden.

Neem nu de proef op de som en meldt u aan voor een **gratis** proefabonnement. En ontdek meteen hoeveel tijd en moeite u bespaart.

Aanmelden via
www.sduweb.nl of
bel (070) 378 98 80

Dit gaat over een snelle advocaat.

Die met een burn-out in de bijstand zit.

Met een arbeidsongeschiktheidsverzekering van Movir zit u in ieder geval beter. Want Movir is de absolute AOV-specialist voor mensen zoals u met een vrij beroep. Dat merkt u bijvoorbeeld aan de manier waarop wij preventie en reïntegratie aanpakken. En aan de voordelen die u dat oplevert, zoals 24 uur per dag telefonische counselling. Een ander voordeel is de premie die u bij Movir betaalt. Vraag uw verzekeringsadviseur naar de voorwaarden of kijk op www.movir.nl.

Recht Staete

vastgoedadvocaten & belastingadviseurs

Rechtstaete zoekt voor de uitbreiding van haar civiele praktijk:

MEDEWERKERS en/of GEVORDERDE STAGIAIRES

enige ervaring / kennis en in ieder geval affiniteit met vastgoed is vereist.

Emmaplein 2
1075 AW Amsterdam
Postbus 75638
1070 AP Amsterdam
Tel: 020 573 03 60
Fax: 020 570 96 70
www.rechtstaete.nl

Geïnteresseerden kunnen hun sollicitatie met cv richten aan:
mr Ch.G.A. van Rijckevorsel

Rechtstaete vastgoedadvocaten en belastingadviseurs B.V. legt zich toe op de aan vastgoed (in de ruimste zin des woords) gerelateerde rechts- en belastingadviespraktijk.

De dienstverlening richt zich onder meer op het begeleiden van aan- en verkooptransacties, de ontwikkeling en realisatie van (grootschalige) vastgoedprojecten, het beheer van vastgoed en de fiscale structurering van vastgoedtransacties.

Daarnaast maakt het optreden in rechte een belangrijk deel uit van de rechtspraktijk.

Alle bij Rechtstaete werkzame advocaten en belastingadviseurs hebben een ruime ervaring in het vastgoed(recht) en zijn daarin reeds langjarig werkzaam.

Active Hedge Group BV
's-Gravelandseweg 131
1217 ER Hilversum

W: www.activehedge.nl
E: info@activehedge.nl

T: 035 - 6254455
F: 035 - 6254459

Active Hedge Consultancy is een onafhankelijke partij die zich specialiseert in dienstverlening op alle raakvlakken van de moderne financiële markten. Vanuit de binnen onze onderneming beschikbare expertise:

- 19 jaar senior management internationale aandelen- en derivatenhandel
- 20 jaar specialistische juridische dienstverlening op effectengebied
- 21 jaar eerste echelon management beurzen

bieden wij onder meer ondersteuning bij de beoordeling van geschillen op het terrein van het effectenrecht door:

- Deskundige rapportage
- Arbitrage
- Mediation

De combinatie in één bedrijf van onafhankelijkheid en relevante ervaring levert:

- Efficiëntie
- Volledigheid
- Snellere acceptatie

Nadere informatie kunt u ook op onze website vinden.

Dingemans & de Meyere advocaten

zoeken een nieuwe collega

die bereid is om op basis van kostendeling samen te werken

Gezien de samenstelling van ons kantoor (drie advocaten, waarvan twee zich met name bezighouden met familierecht en echtscheidingsbemiddeling en één met ondernemingsrecht, arbeidsrecht en contractenrecht) zoeken we een man of vrouw, die zich op de laatstgenoemde drie rechtsgebieden thuisvoelt.

Ons kantoor is gelegen aan de oevers van de Vecht in Maarssen en kenmerkt zich door een no-nonsense-cultuur. Buiten het leveren van een zo optimaal mogelijke dienstverlening aan onze cliënten, streven we ook intern een goede teamgeest na met als leus dat werken ook leuk moet zijn en blijven.

Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met:

Mr. R.V.C.F. Dingemans

Postbus 169, 3600 AD Maarssen

Telefoon: (0346) 28 49 44

E-mail: dingemans@dingemansadvocaten.nl

PRESENT
events

in samenwerking met Reed Business Information

Workshop 16 december 2004

Grand Hotel Karel V Utrecht

New Business voor advocaten

**Succesvol opdrachten
verwerven in 2005**

Nieuwe technieken direct toepasbaar

Kenmerken van succesvolle akties

Praktische voorbeelden uit de praktijk

Voor meer informatie en inschrijvingen:

www.presentevents.nl of 033 - 455 77 66

Elsevier Juridisch presenteert **5** nieuwe titels op het gebied van het mededingingsrecht

1

Uitspraken Mededingingswet

Uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven

Samengesteld door: mr. A.J. Vossestein

Dit boek bevat bijna vijftig uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven in (hoger) beroep tegen beslissingen van de directeur-generaal van de Nederlands Mededingingsautoriteit. Elke uitspraak wordt voorafgegaan door een samenvatting met de belangrijkste rechtsoverwegingen en trefwoorden. De uitgave bevat tevens een chronologisch register, een trefwoordenregister, een register op wetsartikel en een register met vindplaatsen van annotaties. De bundel vormt een handzaam naslagwerk zowel ten behoeve van de rechtspraak (advocatuur, bestuur en rechterlijke macht, als de wetenschap).

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 990 3

2

Nieuw EG Mededingingsrecht

Een aanvulling op Integraal Mededingingsrecht

Samengesteld door: Mw. mr. J. Galjaard

Dit boek vormt een aanvulling op *Integraal Mededingingsrecht* en bespreekt de veranderingen in de communautaire mededingingsregelgeving. Per 1 mei 2004 is Verordening 1/2003 in werking getreden. Om deze decentralisatie goed te laten werken is een aantal nieuwe Mededelingen tot stand gekomen. Daarnaast wordt de Verordening inzake concentratiecontrole herzien, waarvan de inhoudelijke procedures nader uitgelegd worden in bijbehorende richtsnoeren. Tevens is de Groepsvrijstelling inzake technologieoverdracht vernieuwd.

Prijs € 35,-
ISBN 90 5901 992 X

3

Interpretatie Nederlands Mededingingsrecht 2003

Overwegingen uit besluiten en rechtspraak artikelsgewijs gerangschikt

Samengesteld door: Mw. mr. B. van den Berg

Sinds de inwerkingtreding van de Mededingingswet in 1998 heeft de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMA) de taak om deze wet uit te voeren. In dit boek zijn de interpretaties, die de NMA in haar besluiten in het jaar 2003 geeft, per wetsartikel geordend. Het overzicht is gerangschikt naar de wetsartikelen van de Mededingingswet en de Algemene wet bestuursrecht.

In de praktijk is dit boek een handig naslagwerk voor zowel advocaten en bedrijfsjuristen als wetenschappers en studenten wanneer inzicht nodig is in de interpretatie van een wetsartikel uit (één van de) beide wetten.

Prijs € 57,50
Abonnementsprijs € 42,50
ISBN 90 5901 989 X

4

Integraal Energierecht

Samengesteld door: Mw. mr. M. Pigmans
In deze bundel treft u een complete verzameling wet- en regelgeving met betrekking tot het Energierecht aan. Het betreft zowel regelgeving afkomstig van organen van de EU als die van nationale regelgevers. De bundel bevat handige margekopjes, een uitgebreide trefwoordenregister en een gedetailleerde inhoudsopgave. Deze uitgave is van grote waarde voor advocaten en bedrijfsjuristen. Ook voor wetenschappers en studenten is de bundel een betrouwbaar naslagwerk.

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 991 1

5

NMa in actie

De praktijk van de Nederlandse mededingingsautoriteit

Auteur: Mr. J.P. van Marissing

In drie jaar tijd heeft de Nederlandse mededingingsautoriteit (NMA) meer dan 2000 zaken in behandeling genomen. Niemand had een dergelijke lawine aan besluiten verwacht. De honderden besluiten van de NMA bieden een schat aan waardevolle informatie. In deze derde, geheel herziene druk, zijn de meest recente besluiten van de NMA verwerkt.

Prijs € 45,-
Derde druk
ISBN 90 5901 993 8

Samen met Integraal Mededingingsrecht
combi-aanbieding!
€ 75,-!

Samen met 2001-2002
combi-aanbieding!
€ 99,-!

ELSEVIER Juridisch

Elsevier Juridisch is onderdeel van Reed Business Information bv

Reed Business Information bv, legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements-)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw emailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via email, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem of per email: adresregistratie@reedbusiness.nl

Uw bestelling kunt u plaatsen bij

Reed Business Klantenservice:

fax: (0314) 349 048 of bel: (0314) 358 358
of e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl

De uitgaven zijn uiteraard ook verkrijgbaar via uw boekhandel.

Radboud Universiteit Nijmegen

Onder verantwoordelijkheid van de Faculteiten der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit Nijmegen en de Universiteit van de Nederlandse Antillen biedt CPO u de mogelijkheid uw praktijkkennis te verdiepen en te vergroten op het prachtige eiland Curaçao. De samenwerking staat garant voor een interessant en actueel cursusprogramma.

In februari 2005 vinden in het World Trade Center te Willemstad de volgende cursussen plaats:

- **Hoofdstukken vennootschapsrecht**
Onder leiding van prof. mr. P. van Schilfgarde
- **Hoogtepunten goederen- en verbintenissenrecht**
Onder leiding van prof. mr. S.C.J.J. Kortmann en prof. mr. F.B.M. Kunneman

U wilt naast het intensieve studieprogramma natuurlijk ook kennis maken met Curaçao. Het sociale programma biedt u daarvoor alle mogelijkheden. Zo worden voor u een snorkeltocht, een golftoernooi en een bezoek aan een plaatselijk advocatenkantoor georganiseerd. Tijdens het sociale programma kunt u in een informele sfeer met vakgenoten uit Nederland en Curaçao van gedachten wisselen.

Voor meer informatie of inschrijving: www.pao.cpo.nl

Cursussen PAO-intensief te Curaçao

Periode en locatie:

14 tot en met 18 februari 2005 te Willemstad, Curaçao

Cursusprijs:

€ 1.550,- inclusief materiaal, exclusief reis en verblijf

Permanente opleiding:

KNB: 18 opleidingspunten

NOVA: 18 opleidingspunten

CPO | Juridisch Onderwijs voor Professionals

T 024 - 361 14 96

F 024 - 361 17 33

E pao-intensief@cpo.ru.nl

I www.cpo.nl

BAKKER & KIEVITSBOSCH

advocaten

Wij zijn een jong en groeiend advocatenkantoor, waarvan de praktijk hoofdzakelijk op het bedrijfsleven is gericht.

Wij zoeken een enthousiaste **GEVORDERD STAGIAIRE / MEDEWERKER.**

De nieuwe kantoorgeno(o)t(e) dient te beschikken over goede communicatieve vaardigheden en een gedegen juridisch en commercieel inzicht.

Wij bieden een prettige werksfeer in een klein teamverband, een goed salaris en uitdagende mogelijkheden tot uitbreiding van verantwoordelijkheden en praktijk.

Wij verzoeken uw sollicitatie, voorzien van c.v., **binnen veertien dagen** te zenden aan:

Bakker & Kievitsbosch Advocaten.

t.a.v. mr. B.F.M. Kievitsbosch, postbus 9420, 9703 LP Groningen, tel. 050 - 313 64 16.

www@benkadvocaten.nl

OP ADVOCATENKANTOOR TE UTRECHT

In historisch pand aan het Wilhelminapark
is ruimte voor

2 ADVOCATEN,

die zelfstandig praktijk uitoefenen.

Kostendeling uitgangspunt,
andere samenwerkingsvormen bespreekbaar.

Inlichtingen bij:

Mr. M. Lanen, Postbus 14057,
3508 SC te Utrecht, 030 - 251 25 81

Vertrouwelijkheid gewaarborgd

Waar treffen advocaten elkaar?

The logo for JBB.nl is a large blue circle with a horizontal bar across its center. The text 'JBB.nl' is written in a bold, blue, sans-serif font across the bar. The background of the advertisement features a blue gradient at the top, a solid orange horizontal band, and a light blue gradient at the bottom.

JBB.nl

Juridische Banenbank
dé juridische vacaturesite van Nederland.

ELSEVIER Juridisch

www.jbb.nl is een activiteit van Elsevier Juridisch.
Elsevier Juridisch is een onderdeel van Reed Business Information bv.

Dirkzwager spant een sollicitatie-procedure aan.

Een sterke zaak.

Werken bij Dirkzwager advocaten en notarissen is excelleren bij één van de grootste kantoren in oost Nederland. Met circa 230 medewerkers waarvan 100 juristen en vestigingen in Arnhem en Nijmegen. Het niveau van dienstverlening past bij die toonaangevende positie. Niet alleen wat de kwaliteit van onze adviezen betreft, maar ook qua service en efficiëntie van handelen. Onze cliënten én medewerkers voelen zich vooral aangesproken door de pragmatische aanpak in een nuchtere, ontspannen werksfeer. In die geest van plezierig samenwerken is geen ruimte voor kapsones, wel voor talent, betrokkenheid en ambitie.

En jij, sta jij sterk?

De lat ligt hoog bij Dirkzwager. Maar als jij denkt dat je een sterke zaak hebt, bel dan voor algemene kantoorinformatie Petra Kiphardt, manager P&O, telefoon (026) 353 83 33. Voor informatie over de functie kun je terecht bij sectiecompagnons mr. Maarten Baneke of mr. Hanna Zeilmaker, telefoon (024) 381 31 87.

Je sollicitatie wordt vanzelfsprekend vertrouwelijk behandeld.

OPROEP AAN TALENTVOLLE ADVOCaat-STAGIAIRE voor de sectie overheid/vastgoed

Bij onze sectie overheid/vastgoed in Nijmegen is plaats voor een talentvolle advocaat-stagiaire. Wij zijn op zoek naar een bestuursrechtelijk georiënteerde advocaat met een degelijke civielrechtelijke basis. Je zult tijdens je stage breed worden ingezet en opgeleid, waarna de mogelijkheid bestaat je op één of meer rechtsgebieden te specialiseren.

Bij de sectie overheid/vastgoed werken acht advocaten voor (met name) overheden en vastgoedondernemingen, onder meer op het gebied van schadevergoedingsrecht, overheidscontracten, onteigeningen, Wet voorkeursrecht gemeenten, (ruimtelijk) bestuursrecht, milieurecht en aanbestedingsrecht.

Schreurs & Van Duin

Abma Van Eeuwijk

Advocaten Notarissen

Schreurs & Van Duin Abma Van Eeuwijk Advocaten en Notarissen verleent diensten op specialistisch niveau op velerlei juridisch gebied zowel aan cliënten uit het bedrijfsleven, aan overheden en non-profit-organisaties als aan particulieren.

Bij Schreurs & Van Duin Abma Van Eeuwijk zijn 31 advocaten en 16 (kandidaat-) notarissen werkzaam. Het kantoor heeft vestigingen in Purmerend, Volendam, Amsterdam, Hoorn en Benningbroek.

In haar ruim dertigjarig bestaan is Schreurs & Van Duin Abma Van Eeuwijk uitgegroeid tot een toonaangevend kantoor in de regio.

Voor onze in het centrum van Amsterdam gelegen vestiging zoeken wij ter versterking van de sectie vastgoedrecht en ruimtelijke ordening:

EEN ERVAREN ADVOCaat BESTUURSRECHT

bij voorkeur met een afgeronde stage

die zijn of haar loopbaan bij ons wil voortzetten en die beschikt over

- een goed analytisch vermogen
- het vermogen om zowel in een team als zelfstandig te werken
- een goede mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid
- ambitie en bereidheid een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van ons kantoor

Sollicitaties kunnen worden gericht aan:

Schreurs & Van Duin Abma Van Eeuwijk advocaten en notarissen

t.a.v. mr. N.A. Luijten

Stadhouderskade 34-35

1071 ZD AMSTERDAM

k.luijten@abma.nl

020 - 638 36 06

DR MR VERKRUISEN

gezondheidsrecht en letselschade

— ADVOCATEN —

Verkruisen advocaten

Verkruisen *advocaten* is een toonaangevend advocatenkantoor op het gebied van gezondheidsrecht en letselschaderecht. Tezamen met de professionals in Verkruisen *Medisch Adviseurs* en het Verkruisen *Instituut voor Actuariële Schadeberekeningen (VIAS)* biedt het kantoor haar cliënten een volledig en modern rechtshulppakket. Het kantoor heeft vestigingen in Amsterdam, Rotterdam en Assen. In verband met de voortgaande groei van het kantoor is er op korte termijn plaats voor een

procesadvocaat (niet plaatsgebonden)

met enige jaren ervaring, voor het procederen in grote letselschadezaken

advocaat (te Assen)

met belangstelling voor letselschaderecht

ervaren letselschaderegelaar (te Assen)

Uw profiel

U bent een moderne professional die er plezier in heeft om met een grote mate van zelfstandigheid, doch steeds in multidisciplinair teamverband, zijn/haar cliënten van kwalitatief hoogwaardige rechtshulp te voorzien. U bezit een goed cijfermatig inzicht. Bovendien kunt u goed samenwerken en beschikt u over een opgeruimde en solide persoonlijkheid.

Arbeidsvoorwaarden

Vanzelfsprekend zijn de arbeidsvoorwaarden in overeenstemming met uw opleiding, ervaring en capaciteiten alsmede met de zwaarte van de functies. Een loondienstverband is voor geen van de functies noodzakelijk.

Inlichtingen en sollicitaties

Inlichtingen en sollicitaties binnen veertien dagen bij dr. mr. W.G. Verkruisen, Prins Hendriklaan 25, 1075 AZ Amsterdam (telefoon kantoor: 020 - 486 00 55). Uw reacties worden met grote vertrouwelijkheid behandeld.

Soms moeten we... GROEIEN

Advocaat-medewerker personen- en familierecht

Ter versterking van onze sectie personen- en familierecht zoeken wij een ervaren advocaat-medewerker die de VFAS opleiding heeft afgerond.

Advocaat-medewerker arbeidsrecht

Ter versterking van onze sectie arbeidsrecht zoeken wij een ervaren advocaat-medewerker die zomogelijk de Grotius specialisatie-opleiding Arbeidsrecht heeft afgerond of belangstelling heeft om deze te gaan volgen.

Advocaat-medewerker ondernemingsrecht

Ter versterking van onze sectie ondernemingsrecht zoeken wij een ervaren advocaat-medewerker die zo mogelijk een specialisatie-opleiding heeft afgerond of belangstelling heeft om deze te gaan volgen.

BOXTEL
Postbus 127
5280 AC Boxtel
Telefoon 0411 67 55 33
Fax 0411 68 48 95

OISTERWIJK
Postbus 234
5060 AE Oisterwijk
Telefoon 013 521 53 57
Fax 013 528 33 39

www.bogaertsgroenen.nl
www.somsmoetenwe.nl

De advocaten van Bogaerts en Groenen stappen niet direct in de arena van de rechtbank. Liever adviseren we vooraf hoe onze cliënten juridische valkuilen kunnen ontwijken. Maar als het recht moet worden veroverd, dan staan we klaar voor onze cliënten. Soms moeten we...

De advocaten van Bogaerts en Groenen vinden persoonlijk contact met hun relaties én collega's erg belangrijk. Daarom zullen we ook nooit een logge, onpersoonlijke advocatenfabriek worden. Maar soms moeten we groeien om onze relaties optimaal van dienst te kunnen blijven. We hebben ruimte voor drie ervaren advocaten. Boxtel is een groene gemeente, gelegen aan de A2 en in de directe nabijheid van 's-Hertogenbosch. Wil jij deel uitmaken van een collegiaal, vastberaden ervaren team en werken in een prachtige en inspirerende omgeving? Groei dan met ons mee: stuur een brief + cv naar Bogaerts en Groenen, Advocaten, t.a.v. mr. J.F.R.M. Willems, Postbus 127, 5280 AC Boxtel. Of bel hem voor meer informatie op 0411 67 55 33.

Bogaerts en Groenen Advocaten

Wij zoeken collega's met een heldere visie

Elmers Advocaten B.V. is een gespecialiseerd regionaal kantoor met vestigingen in Brielle en Vlaardingen en richt zich met 7 advocaten en ondersteunende medewerkers in het bijzonder op arbeidsrecht, insolventierecht, ondernemingsrecht, incasso's, personen - en familierecht en letselschade. De advocaten die bij Elmers werkzaam zijn, richten zich in het bijzonder op één eigen rechtsgebied en zijn daarin gespecialiseerd of volgen de daarvoor geëigende opleidingen. Wij streven er naar om onze specialismen dubbel bezet te hebben ten einde de continuïteit voor cliënten en kantoor beter te kunnen waarborgen.

Ter uitbreiding van onze vestigingen in Brielle en Vlaardingen zijn wij op zoek naar een:

Advocaat Insolventierecht

met maatschapspiraties, ruime ervaring en een eigen praktijk in het insolventierecht en/of ondernemingsrecht. Bij voorkeur is deze nieuwe kantoorgenoot lid van INSOLAD. In ieder geval dient de kwaliteit en de bereidheid aanwezig te zijn zich verder blijvend in het Insolventierecht te specialiseren (met onder meer als resultaat de Grotius Opleiding Insolventierecht).

U beschikt over:

- voldoende acquirierend vermogen
- het vermogen om op termijn een stagiaire op te leiden
- de kwaliteit en de bereidheid zich te zijner tijd bij een specialistenvereniging aan te sluiten

Wij beschikken over:

- uitstekende kantoorautomatisering
- een uitgebreide bibliotheek
- alle technische vereisten voor werken op afstand / thuiswerkplek
- goede administratieve ondersteuning

Geïnteresseerd?

Voldoet u aan bovenstaand profiel en durft u deze uitdaging aan? Stuur dan uw uitgebreide sollicitatiebrief met C.V. binnen 10 dagen na het verschijnen van deze advertentie aan: Elmers Advocaten B.V. t.a.v. mr. Chr. E. (Pim) Pfeiffer, Postbus 61, 3230 AB Brielle of bel 0181-416200. Het spreekt voor zich dat uw sollicitatie vertrouwelijk zal worden behandeld.

Acquisitie n.a.v. deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

Familierecht • Echtscheidingsbemiddeling • Boedelscheiding
Erfrecht • Mediation • Letselschade • Huurrecht
Arbidsrecht • Faillissementsrecht • Incasso

Elmers
ADVOCATEN

Kaaistraat 1-3 • 3231 KC Brielle
T 0181-416200 • F 0181-418628 • E info@elmersadvocaten.nl

WWW.ELMERSADVOCATEN.NL

Aberson Advocaten te Maarssen

Wegens vertrek van een van onze advocaten zoeken wij een

ervaren familierechtadvocaat
voor parttime (minimum 3 dagen per week)
of fulltime dienstverband.
Een VFAS-opleiding strekt tot aanbeveling.

Gaarne uw reactie te richten aan
Mr. I.B.J.A. Schouten-Hoek, bij wie u ook
telefonische informatie over de functie kunt
verkrijgen.

Aberson Advocaten
Postbus 1089
3600 BB MAARSSSEN
Tel: 0346 - 56 11 32
E-mail: kantoor@abersonadvocaten.nl
www.abersonadvocaten.nl

HEMONY ADVOCATEN

Wegens vertrek van één van de advocaten
zijn wij op zoek naar een:

Advocaat met een (bijna) voltooide stage

bij voorkeur met kennis van het sociaal
zekerheidsrecht.

Hemony Advocaten is een maatschap van 7 advocaten. Wij voeren een gespecialiseerde praktijk op verschillende rechtsgebieden, o.a. arbeidsrecht, sociaal zekerheidsrecht, huurrecht, vreemdelingen- en vluchtelingenrecht, personen- en familierecht en conflictbemiddeling. Inlichtingen en sollicitaties binnen 14 dagen bij F.M. Holwerda, Hemonylaan 27, 1074 BJ Amsterdam, tel: 020 - 662 29 31, e-mail: fh@advocaten-hemony.nl

DKJ DE KONING & JANSE ADVOCATEN

DKJ Advocaten is een jong, modern en dynamisch advocatenkantoor in het midden van het land. DKJ Advocaten is succesvol actief in de ondernemingsgerichte en particuliere praktijk. Wij voeren een gespecialiseerde praktijk op het gebied van het aansprakelijkheidsrecht, letselschade, gezondheidsrecht en het intellectuele eigendomsrecht. Daarnaast voeren wij een algemene praktijk met bijzondere accenten op het gebied van het arbeidsrecht, ondernemingsrecht, onroerend goed, personen- en familierecht, bestuursrecht (ruimtelijke ordening) en het strafrecht.

Voor de **algemene praktijk** hebben wij per direct plaats voor een talentvolle, enthousiaste en ambitieuze:

ADVOCAAT - MEDEWERKER / ADVOCAAT - STAGIAIRE **met voltooide stage-opleiding**

met aantoonbare kennis en ervaring op één of meerdere van bovengenoemde rechtsgebieden van de algemene praktijk en de bereidheid om een wezenlijke bijdrage te leveren aan de verdere uitbouw van het kantoor.

DKJ Advocaten is gevestigd in een modern en uitstekend geoutilleerd kantoorpand en biedt een gevarieerde en uitdagende praktijk met uitstekende mogelijkheden tot verdere specialisatie en doorgroei in een plezierige en goed bereikbare woon- en werkomgeving.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mr. F.A. Janse of mr. C.C.J. de Koning, telefoon 0342 - 42 56 42.

Uw schriftelijke sollicitatie met C.V. kunt u binnen 14 dagen richten aan:

DKJ Advocaten
t.a.v. mr F.A. Janse
Postbus 271
3770 AG Barneveld

B O R S B O O M & H A M M a d v o c a t e n

Borsboom & Hamm is een advocatenkantoor met vestigingen in Rotterdam, Dordrecht en Barendrecht. Het kantoor voert een ondernemingsgerichte praktijk.

Wij zoeken:

- ERVAREN ADVOCAAT **ONDERNEMINGSPRAKTIJK**
- ERVAREN ADVOCAAT **INSOLVENTIEPRAKTIJK**

Schriftelijke reacties kunt u richten aan:

Borsboom & Hamm N.V., t.a.v. mw. J.C.M. van der Meulen, HRM, Weena 614, 3012 CN Rotterdam.
Informatie: J.P.M. Borsboom, C.F.W.A. Hamm, tel 010 - 201 29 39.

www.borsboomhamm.nl

Jij weet het al lang. Groeien doe je niet alleen door hogerop te komen. Groeien kun je ook door lef te hebben. Door de grote sprong te wagen. Door aan de slag te gaan bij een kantoor waar je écht je vleugels uit kunt slaan. Dijkstra Voermans Advocatuur & Notariaat is zo'n kantoor. Waar professionals werken in de advocatuur die een sprong in het diepe niet schuwen. En waar je zelf vat krijgt op je eigen carrière. Meer weten? Kijk dan op www.dijkstravoermans.nl

Groeien
=
durven

De organisatie

Dijkstra Voermans Advocatuur & Notariaat is een middelgroot kantoor met een ambitieuze groei-strategie. Vanuit vestigingen in Utrecht en Eindhoven richten wij ons voornamelijk op middelgrote ondernemingen. De ruim 40 advocaten en (kandidaat-)notarissen werken nauw samen met de financiële en fiscale adviseurs van onze strategische partner BDO Accountants & Adviseurs, een grote landelijk opererende advies-organisatie. Vanuit deze multidisciplinaire omgeving ligt de nadruk op de (nationale) adviespraktijk.

Onze cliënten zijn gewend aan een praktische en proactieve werkwijze, waarbij persoonlijk en intensief contact met onze medewerkers centraal staat. Bij de uitvoering van de juridische werkzaamheden, die zeer divers van aard zijn, stellen wij kwalitatief hoogwaardige eisen aan onszelf.

De mogelijkheden

Voor onze vestigingen **Eindhoven** en **Utrecht** zijn wij vanwege de voortdurende groei van de praktijk op zoek naar enthousiaste en ambitieuze

(Gevorderd) Advocaat-stagiaires

voor de secties fusies en overnames, insolventierecht en arbeidsrecht, dan wel voor de brede ondernemingsrechtelijke praktijk.

Ruim baan voor ambitie

De cultuur binnen Dijkstra Voermans is open en informeel met korte lijnen en een uitgesproken no-nonsense mentaliteit. Binnen deze cultuur hechten wij aan persoonlijke ontwikkeling, permanente opleiding en coaching. Werken bij Dijkstra Voermans betekent werken in een jonge, dynamische omgeving waar ruim baan is voor creativiteit, zelfstandigheid en misschien wel het belangrijkste: ambitie.

Interesse?

Zie jij het als een uitdaging je verder te ontwikkelen in een boeiende, multidisciplinaire omgeving? Spreekt het werken in een informele sfeer met uitstekende arbeidsvoorwaarden je aan?

Stuur dan je sollicitatiebrief (voorzien van een C.V. en cijferlijst) naar:

Dijkstra Voermans Advocatuur & Notariaat,
t.a.v. Wendy Lauffer, Postbus 4085, 3502 HB
Utrecht, e-mail: wendy.lauffer@dvan.nl

Voor meer informatie over de inhoud van de functies kun je contact opnemen met mr. Nynke Hupkens-Sipma, tel.: (030) 285 08 00. Of kijk op onze internetsite: www.dijkstravoermans.nl

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

www.dijkstravoermans.nl

Dijkstra Voermans
Advocatuur & Notariaat

GEDREVENHEID,
DE BASIS VOOR
ONS SUCCES

Boskamp & Willems Advocaten, een advocatenkantoor voor ondernemers en particulieren. Met een team van 20 gespecialiseerde advocaten in 7 verschillende secties werken wij aan één gezamenlijke uitdaging: het succes van onze klanten.

Ter uitbreiding van ons team zijn we op zoek naar:

**- een advocaat-medewerker
- (gevorderde) advocaat-stagiaires**

Onze gedachten gaan uit naar kandidaten met aantoonbare belangstelling voor (een van) de volgende rechtsgebieden:

- insolventierecht
- verbintenissenrecht
- huur- en bouwrecht
- personen- en familierecht

Wij bieden een uitdagende baan, een informele werksfeer, passende primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u richten aan

Monique Viana Fuentes - Jonker, onze personeelsfunctionaris.

Meer informatie over ons kantoor is beschikbaar op www.boskampwillems.nl. U kunt ook contact opnemen met de heer mr. Huub van der Westen.

BOSKAMP WILLEMS

• ADVOCATEN •

UW SUCCES, ONZE UITDAGING

Postbus 8727 - 5605 LS Eindhoven - Telefoon 040 2501414 - www.boskampwillems.nl

Jij & Pellicaan

Pellicaan Advocaten is een jong ondernemend advocatenkantoor met vestigingen in Amsterdam, Apeldoorn, Rotterdam en Den Bosch. Het kantoor concentreert zich op de (brede) ondernemingsrechtelijke- en arbeidsrechtelijke praktijk en heeft een strategische samenwerking met Mazars. Door deze nauwe samenwerking met de andere disciplines van Mazars worden vraagstukken vanuit een breder kader dan het strikt juridische belicht. Hierdoor zijn wij in staat adequate oplossingen en begeleiding in juridische zaken aan te bieden.

Het huidige team van 24 advocaten/juristen behoeft uitbreiding en wij zijn om die reden voor ons kantoor in Amsterdam op zoek naar een:

advocaat/ondernemingsrechtjurist

met een afgeronde juridische opleiding op academisch niveau en minimaal 3 jaar ervaring als advocaat in een commerciële ondernemingsrechtelijke praktijk. Je zult binnen het team op de Amsterdamse vestiging met de senior medewerker samenwerken en verzorgt het dagelijkse cliëntencontact. Je bent communicatief sterk, inventief, zelfstandig en initiatiefrijk. Weet jij helderheid te verschaffen in complexe zaken en vind je het leuk van een jong kantoor en team deel uit te maken, reageer dan nu meteen.

Schrijf een brief met CV naar Pellicaan Advocaten t.a.v. afdeling Personeelszaken, Postbus 281, 5240 AG Rosmalen, rosmalen.advocaten@mazars.nl. Voor meer informatie kun je contact opnemen met Sabine Moonen, telefoon 073 52 34 225.

PELLICAAN ADVOCATEN

Jongeneel c.s advocaten is de juridische partner van bedrijven en instellingen in de Drechtstedenregio. De activiteiten van de advocaten beperken zich niet tot procesvertegenwoordiging, maar vinden plaats op het gehele terrein van advisering en begeleiding. De praktijk richt zich in het bijzonder op ondernemingsrecht, arbeidsrecht, huurrecht, bouwrecht, bestuursrecht en insolventierecht.

Jongeneel c.s zoekt ter ondersteuning van het team een

(advocaat)stagiaire m/v

De kandidaat zal in het kader van de opleiding zo breed mogelijk kennis maken met alle aspecten van de advocatenpraktijk, waarbij naast professionele vaardigheden, de nodige aandacht zal worden geschonken aan commerciële - en management-competenties. De organisatie werkt veel samen in de vorm van een projectorganisatie en in dit verband zijn teamvaardigheden, coördinatie en communicatie essentieel. Naast de nodige ondernemingszin is de bereidheid om zich in het vakgebied te willen ontwikkelen een vereiste.

Nadere informatie treft u aan op de website www.jongeneel.net. U kunt uw schriftelijke sollicitatie met curriculum vitae doen toekomen aan Jongeneel c.s. advocaten, Postbus 174, 3360 AD Sliedrecht, t.a.v. Mr G.H. Bunt.

JONGENEEL CS
Advocaten & Procureurs

Dr. Langeveldplein 20, 3361 HE Sliedrecht
Postbus 174, 3360 AD Sliedrecht

Telefoon (0184) 418 433 • Fax (0184) 417 313

“WHAT’S A GOOD START?”

RAETSLUY ADVOCATEN ZOEKT **TWEE** TALENTVOLLE (GEVORDERDE) STAGIAIRES VOOR DE

ARBEIDSRECHTPRAKTIJK EN CIVIELE (MKB-)PRAKTIJK

kijk voor meer informatie op www.raetsluy.nl

Raetsluy Advocaten
Nieuwe Prinsenkade 6
Breda

RAETSLUY

Help nú deze kinderen de oorlog snel te verwerken! Praktische en post-traumatische hulp aan kinderen uit voormalig Joegoslavië en andere oorlogsgebieden in de wereld.

Wings of Hope

De eerste stap naar een nieuwe toekomst

Giro 388 882
www.wingsofhope.nl
Postbus 453, 2240 AL Wassenaar

CBF VOOR GOEDE DOELLEN

Van den Herik & Verhulst Advocaten is gevestigd in de Wilhelminatoren, naast de Rechtbank, op de 'Kop van Zuid' te Rotterdam.

Bij het kantoor zijn momenteel 19 advocaten op verschillende rechtsgebieden werkzaam. Wij zijn op zoek naar

stagiaires & medewerkers

De kandidaten dienen aan de volgende kwalificaties te voldoen:

- enthousiasme voor het recht en de wil te streven naar een hoog juridisch niveau
- goede mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid
- bovengemiddelde studieresultaten en bereidheid tot verdere studie en specialisatie
- representatieve en zakelijke uitstraling
- gevoel voor ondernemerschap.

Het kantoor richt zich op de volgende rechtsgebieden:

- Ondernemingsrecht
- Arbeidsrecht
- Insolventierecht
- Vastgoedrecht
- Personen- en familierecht

Van den Herik & Verhulst is op zoek naar advocaten die een actieve bijdrage kunnen leveren bij de verdere uitbouw van de praktijk.

Op dit moment zoeken wij met spoed een ervaren medewerker ter versterking van de Personen- en familierechtsectie.

Daarnaast worden kandidaten, zowel stagiaires als medewerkers, met interesse voor en/of relevante werkervaring op andere rechtsgebieden uitgenodigd te solliciteren.

Sollicitaties aan:

Van den Herik & Verhulst Advocaten,
t.a.v. mr A.M.M. (Diny) Hompus,
Postbus 50535, 3007 JA Rotterdam.
Per mail:
mrhompus@herikverhulst.nl

VAN DEN HERIK & VERHULST
ADVOCATEN

www.herikverhulst.nl

Groenewegen Brink & Vlessing

advocaten en notarissen

Heerenveen

Met 11 advocaten, 4 (kandidaat)notarissen en 2 bedrijfsadviseurs bedienen wij zowel de zakelijke als de particuliere markt. Wij leggen ons toe op arbeidsrecht, bestuursrecht, contractenrecht, insolventierecht onroerend goedrecht, personen- en familierecht, strafrecht en vennootschapsrecht. De werksfeer is informeel en ongedwongen.

Wegens aanhoudende groei zoeken wij

een (al dan niet gevorderde) stagiaire voor de algemene civiele praktijk (m/v).

Uw sollicitatiebrief met curriculum vitae kunt u binnen 14 dagen na verschijnen van dit blad richten aan:

Groenewegen Brink & Vlessing
T.a.v. mr. N.H.M. Poort
Postbus 612
8440 AP Heerenveen

Telnr.: 0513 - 655 555

Website: www.advocatenheerenveen.nl

Tijdschrift voor Ambtenarenrecht

Dé autoriteit op uw vakgebied, onder leiding van een deskundige redactie

Mw. mr. D.J. Hutten, Mr. A.M.M. Mollee, mr. J.C.A. de Poorter,
mw. mr. L.A.J. Schut, mr. H.A.A.G. Vermeulen,
prof. mr. B.W.N. de Waard en mw. mr. K. Zeilemaker

Tijdschrift voor ambtenarenrecht (TAR)

houdt u elf keer per jaar op de hoogte van de ontwikkelingen in het ambtenarenrecht. U leest alle relevante jurisprudentie van belangrijke instanties, zoals de Rechtbanken (de ambtenarenrechter), de Centrale Raad van Beroep, de Advies- en Arbitragecommissie en de civiele rechter. Het tijdschrift voorziet de belangrijkste uitspraken van annotaties en biedt middels artikelen van deskundigen aanvullende achtergrondinformatie, bijvoorbeeld over de gevolgen van de rechtsontwikkeling. Kortom, een onmisbaar blad om bij te blijven.

Ook digitaal beschikbaar!

TAR is bij uitstek geschikt als naslagwerk. Zowel via cd-rom als internet heeft u inzicht in alle veranderingen, direct beschikbaar via uw PC, altijd actueel.

U kunt zoeken op trefwoord, vindplaats in het tijdschrift, datum, uitspraak, instantie en zaaknummer. Door het gebruik van hyperlinks tussen de verschillende documenten heeft u alle informatie over een bepaald onderwerp bijeen en surft u gemakkelijk van de ene relevante uitspraak naar de andere. U beschikt dus over een naslagwerk dat u in verschillende werksituaties optimaal profijt kan geven.

**Wilt u informatie over prijzen,
bestellen of een proefabonnement?**

Neemt u dan contact op met:

Kluwer
Antwoordnummer 10171
2400 VB Alphen aan den Rijn
tel: 0570-673344
fax 0570-691555
email: info@kluwer.nl

of surf naar: www.elsevierjuridisch.nl

of www.kluwer.nl/overheid/shop

ELSEVIER Juridisch

KLUWER

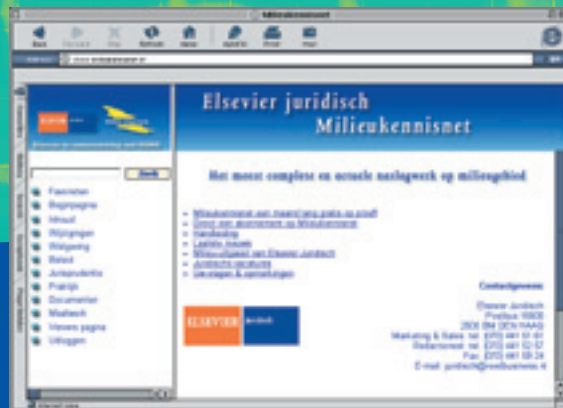
Kluwer legt uw gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnement-)overeenkomst. Uw gegevens kunnen door Kluwer, of zorgvuldig geselecteerde derden, worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten. Indien u hier bezwaar tegen heeft, kunt u contact met ons opnemen.

praktijkinformatie
jurisprudentie
beleid
wetgeving

WWW.***milieukennisnet***.nl

- Uw primaire bron
- op het internet voor
- milieuwetgeving en
- milieukwesties

Alle relevante informatie rondom milieu compleet in één gebruiksvriendelijke databank

Met *Milieukennisnet* beschikt u over het meest complete en actuele naslagwerk rondom milieu, direct toegankelijk via internet. Met username en password logt u eenvoudig in en surft u aan de hand van een gebruiksvriendelijke structuur of zoekmachine naar de voor u relevante informatie. *Milieukennisnet* wordt minimaal 24 keer per jaar geactualiseerd waarmee u gegarandeerd bent van inhoud die permanent up-to-date is.

De databank bevat:

- Nationale wetgeving
- Nationaal Milieubeleidsplan en milieuprogramma
- Ontwerp-wetgeving
- Internationale en Europese wetgeving
- Toelichtingen op wetgeving
- Verzamelde wetswijzigingen
- Nederlandse en Europese jurisprudentie
- Afkortingen- en begrippenlijsten
- Symbolen- en stoffenlijsten
- Meerjarenafspraken en milieuenvenanten
- Praktische informatie (bijv. over milieuzorgsystemen en ISO 14001)
- Kamer- en beleidsstukken

Voor meer informatie over *Milieukennisnet* kunt u contact opnemen met:

Elsevier Juridisch
Afdeling Marketing & Sales: dhr. Erwin Blok
Postbus 16500
2500 BM Den Haag
Telefoon (070) 441 51 61
Fax (070) 441 59 24
E-mail erwin.blok@reedbusiness.nl

Vanzelfsprekend is een demonstratie bij u op kantoor ook mogelijk.

ELSEVIER Juridisch

We roepen niet zo **snel** dat we een
subliem jurisprudentietijdschrift
 hebben gemaakt...
 ...dat laten we liever **aan u** over.

«JIN» **De praktische
 richting in uitspraken**

**De 500 meest relevante
 uitspraken per jaar voor
 nog geen 500 euro!
 Deskundig geselecteerd,
 samengevat én vaak
 voorzien van een prakti-
 sche annotatie.**

Het nieuwe blad «JIN» biedt u
 maandelijks een praktische
 en onderbouwde kijk op
 recente jurisprudentie. Korte
 en heldere annotaties, samen-
 vattingen, snelle publicatie
 van uitspraken én tussen-
 tijdse attentieering via e-mail.

Vraag een gratis proefnum-
 mer aan via de website of bij
 Sdu Klantenservice: (070)
 378 98 80. Neemt u dit jaar
 nog een abonnement, dan
 ontvangt u een toepasselijk
 geschenk. Kijk dus snel op
www.sdu.nl/jin.
 Sdu Uitgevers is de uitgever
 van toonaangevende jurispru-
 dentietijdschriften als «JAR»
 en «JOR».

«JIN»

Jurisprudentie in Nederland

Redactie: prof. mr. drs. M.R.
 Bruning, mr. M.A.J.G. Janssen,
 prof. mr. A.I.M. van Mierlo,
 mr. J. Silvis, prof. mr. W.A.
 Zondag, mr. dr. E.E.G.
 Gepken-Jager (secr.), mr. S.N.
 de Valk (secr.).

Tijdschrift: 12 keer per jaar
 + tussentijdse e-mailattending

Bestelcode: JIN

Prijs: € 499,- (excl. BTW)

Bestel via

www.sdu.nl/jin

of bel (070) 378 98 80

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

Baker & McKenzie Amsterdam zoekt een

Advocaat - medewerker

die grensoverschrijdend wil werken in onze internationale procespraktijk

BAKER & MCKENZIE

Baker & McKenzie is met 69 kantoren in 38 landen één van de grootste advocatenkantoren ter wereld. Baker & McKenzie onderscheidt zich wereldwijd door topkwaliteit in dienstverlening, een brede praktijk, een uitgebreid netwerk en bijzondere expertise op het gebied van crossborder transacties en finance.

De sectie Civiele Procespraktijk houdt zich bezig met het adviseren en procederen in nationale en vooral internationale geschillen, zowel in kort geding, als in bodemprocedures en arbitrages. Zij werkt nauw samen met de litigation teams van andere Baker & McKenzie kantoren.

Procederen in internationale geschillen vereist specifieke kennis en vaardigheden. Daarom heeft u, naast een gedegen kennis van het Nederlandse recht en het civiele procesrecht, affiniteit met het IPR. Behalve een goed jurist, bent u een teamspeler.

Wij verwelkomen graag in ons team een (beginnend) medewerker die zich door het bovenstaande aangesproken voelt en de ambitie heeft om een actieve bijdrage te leveren aan de verdere uitbouw van onze internationale procespraktijk.

Geïnteresseerd?

Stuur dan uw sollicitatie naar
Baker & McKenzie Amsterdam N.V.
T.a.v. mevrouw drs. A. Vervoort
Afdeling Human Resources
Postbus 2720, 1000 CS Amsterdam

Voor aanvullende informatie
kunt u contact opnemen met
mr. Chr. F. Kroes, telefoonnummer
020 551 7435 of per e-mail
frank.kroes@bakernet.com

Functie-eisen

- Ruime ervaring in een civiele procespraktijk
- Affiniteit met het IPR
- Enthousiasme, teamgeest en gevoel voor humor
- Uitstekende beheersing van de Engelse taal in woord en geschrift

Wij bieden

- Een inspirerende werkomgeving bij een internationaal gerenommeerd advocatenkantoor
- Wereldwijde contacten en grensoverschrijdende uitdagingen
- Een informele cultuur met veel ruimte voor individuele ontplooiing

www.bakernet.com/amsterdam

Baker & McKenzie Amsterdam N.V. is lid van Baker & McKenzie International, een Zwitserse Verein.

Waar begint uw oriëntatie op juridische informatie?

Elsevier Juridisch stelt zich ten doel om u zo goed mogelijk van de juridische kennis te voorzien die u nodig heeft bij de uitoefening van uw beroep.

De vorm waarin dat gebeurt bepaalt u zelf. Of het nu gaat om een vaktijdschrift, losbladige, boek of opleiding. U kunt kiezen voor die vorm van informatie die het beste aansluit bij uw werksituatie.

Op onze website vindt u een actueel overzicht van onze producten, nieuws-items van de uitgever, diverse links en aanbiedingen.

Kortom, www.elsevierjuridisch.nl biedt u de mogelijkheid om u te oriënteren op nieuwe vakinformatie op juridisch terrein.

ELSEVIER Juridisch

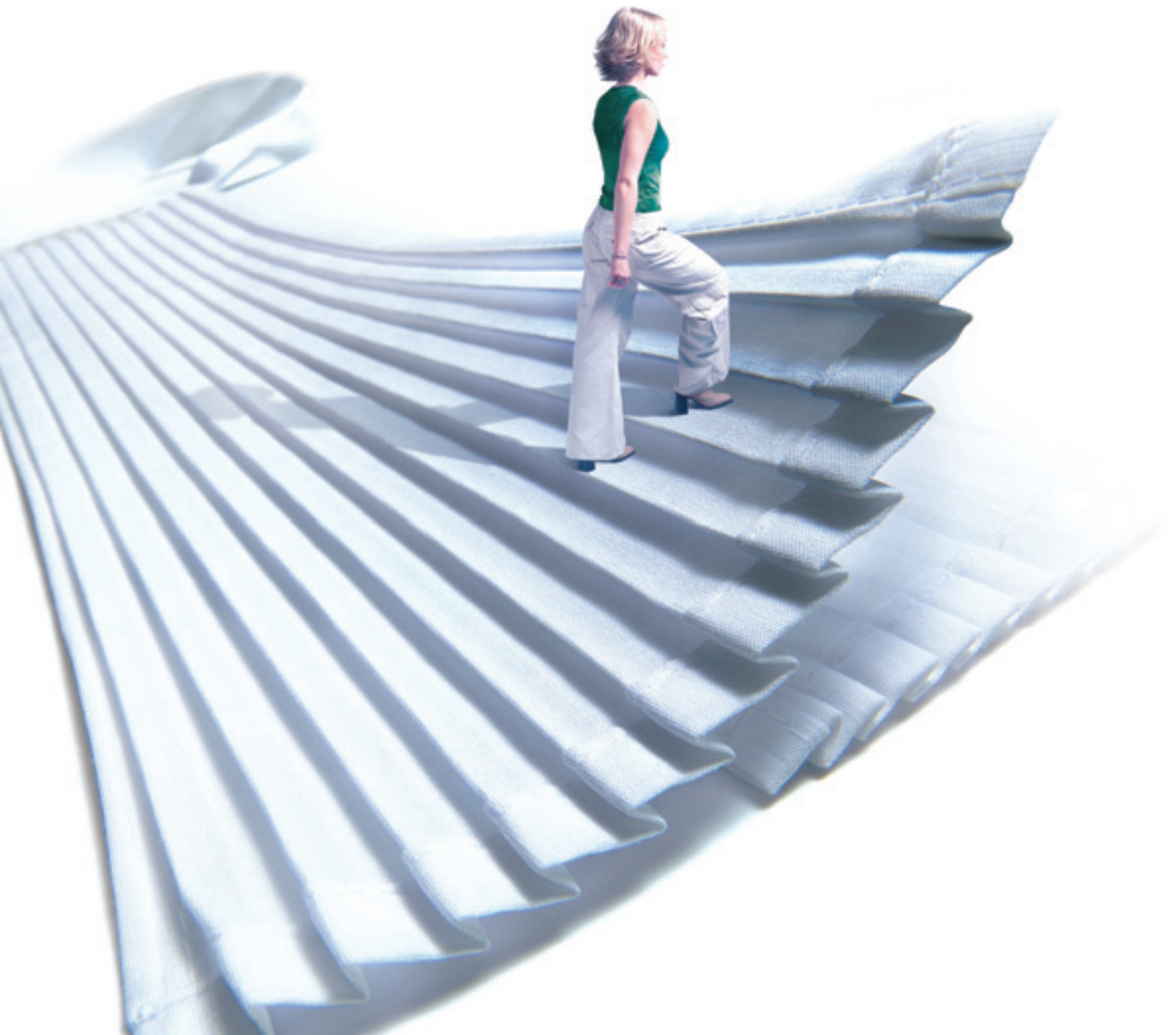
Elsevier Juridisch, met recht dé partner in kennis en informatie. In samenwerking met gerenommeerde auteurs en redacteuren voorziet Elsevier Juridisch in de vraag naar juridische informatie met een sterk en breed pakket uitgaven op de volgende rechtsgebieden:

- Bestuursrecht
- Milieurecht
- Arbeidsrecht en Ambtenarenrecht
- Economisch recht
- Personen- en familieright

Actualiteit, toegankelijkheid en bruikbaarheid voor uw praktijksituatie staan hierbij centraal.

Wat pleit voor Kienhuis Hoving?

Je kijkt verder. Naar links. Naar rechts. Maar ook omhoog. Hoeveel stappen wil je zetten, hoe snel kan het gaan? Het hangt af van vele factoren. De omgeving. Het werkklimaat. De uitdagingen. De collega's. De kansen. De cliënten. Maar van één persoon ben je echt afhankelijk.

Eén iemand die het verschil echt kan maken. Dat ben je zelf. Op dit moment zijn we op zoek naar een **advocaat-stagiair arbeidsrecht**.

Kijk op onze site voor meer informatie of bel (053) 480 47 19 en vraag naar

Carine Top (personeelsfunctionaris), of e-mail: c.m.h.top@kienhuishoving.nl

KIENHUIS HOVING
ADVOCATEN EN NOTARISSEN

Kuyper & Kuyper Advocaten

Voor al uw zaken op het gebied van:
~~Arbeidsrecht, faillissementsrecht, ICT-recht,~~
~~ondernemingsrecht, strafrecht,~~
~~familierecht en huurrecht~~

U WORDT SPECIALIST?

Wanneer uw kantoor zich gaat specialiseren zal uw informatiebehoefte wijzigen. Welke juridische informatie u ook zoekt, Kluwer biedt u een passende oplossing. Ons complete assortiment producten en diensten vindt u in onze internet-shop. Met de optie 'Zoeken & Vergelijken' ontdekt u gemakkelijk welke uitgaven voorzien in uw informatiebehoefte. Met een paar muisklikken komt u tot een shortlist van voor u interessante uitgaven, waarna u deze uitgaven op diverse aspecten met elkaar kunt vergelijken.

KLUWER
Postbus 23
7400 GA Deventer
tel: 0570-673449

Ga naar www.shopkluwerjuridisch.nl en klik op

ZOEKEN & VERGELIJKEN

Kluwer: juridische vakinformatie voor iedere situatie